

STATISZTIKAI SZEMLE

A KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL FOLYÓIRATA

III. ÉVFOLYAM, 8. SZÁM

1951 AUGUSZTUS

SZERKESZTŐSÉG: BUDAPEST II, KELETI KÁROLY-U. 5. TELEFON: 155—208
KIADÓHIVATAL: BUDAPEST II, KELETI KÁROLY-U. 5. I. I. TELEFON: 350—126, 130-AS MELLEK

Szerkeszti: PIKLER GYÖRGY

TARTALOM

	Oldal
A társadalmi termék fizikai terjedelme indexének kiszámítása kérdéséhez. — <i>P. Moszkvin</i>	683
A burzsoá statisztika elmélete és gyakorlata. — <i>Rédei Jenő</i>	693
Statisztika és könyvvitel összhangja az évközi mérlegbeszámolók tükrében. — <i>Gadó Ottó</i>	703
A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala dolgozói aktívájának értekezlete	711
Statisztikus kéaderképzés a Moszkvai Gazdaságstatisztikai Intézetben. — <i>Ács Magda</i>	720
Körösy József. — <i>Vért András</i>	727
Anyagkönyvelés — anyagstatisztika. — <i>Pálos István</i>	736
A termésbecslés jelentősége és az 1951. évi gabonabecslés tapasztalatai. — <i>Radó Endre</i>	743
HOZZÁSZÓLÁS	748
A műszaki-gazdasági mutatók vállalati rendszere. — <i>Dr. Szira Tamás.</i>	
NEMZETKÖZI STATISZTIKA	754
Tervjelentések: Szovjetunió, Albánia, Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Német Demokratikus Köztársaság, Románia.	
STATISZTIKAI HÍRADÓ	772
Az építőipari, közlekedési, bel- és külkereskedelmi statisztikusok szakvizsgálója. — A Központi Statisztikai Hivatal könyvtára.	
IRODALOM	774
Könyvszemle	774
Folyóiratszemle	774

СТАТИСТИЧЕСКОЕ ОБОЗРЕНИЕ

ЖУРНАЛ ЦЕНТРАЛЬНОГО СТАТИСТИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ

3-й год издания. № 8.

Август 1951 г.

РЕДАКЦИЯ И ИЗДАТЕЛЬСТВО: БУДАПЕШТ, КЕЛЕТИ КАРОЛЬ-УЛ. 5.

Редактор: ДБЕРДЬ ПИКЛЕР

СОДЕРЖАНИЕ:

	Стр.		Стр.
К вопросу об исчислении индекса физического объема общественного продукта. — П. Москвин	683	Йозеф Карэши. — Андраш Верт ..	727
Теория и практика буржуазной статистики. — Ене Редей	693	Бухгалтерский учет материалов — статистика материалов. — Иштван Палош	736
Созвучие статистики и бухгалтерского учета в зеркале межгодовых балансовых отчетов. — Отто Радо	703	Значение оценки урожая и опыт оценки зерновых в 1951 г. — Эндре Радо ..	743
Совещание актива работников ЦСУ СССР	711	ВЫСКАЗЫВАНИЕ	748
Подготовка статистических кадров в Московском Экономическо-Статистическом Институте. — Магда Ач ..	720	МЕЖДУНАРОДНАЯ СТАТИСТИКА ..	754
		СТАТИСТИЧЕСКИЕ ИЗВЕСТИЯ	772
		КНИГИ И ЖУРНАЛЫ	774

Перепечатка разрешена только с указанием источника

REVUE STATISTIQUE

PÉRIODIQUE DE L'OFFICE CENTRAL DE STATISTIQUE

IIIe ANNÉE, N° 8.

AOÛT 1951

RÉDACTION ET ADMINISTRATION: BUDAPEST II, KELETI KAROLY-U. 5.

Rédacteur: GEORGES PIKLER

SOMMAIRE:

	Pages		Pages
A propos de la question du calcul de l'indice du volume physique du produit social. — P. Moscovine ..	683	La formation de cadres de statisticiens à l'Institut de Statistique économique de Moscou. — Madeleine Acs	720
Théorie et pratique de la statistique bourgeoise. — Eugène Rédei	693	Joseph Kőrösy. — André Vért	
La concordance de la statistique et de la tenue des livres dans le miroir des rapports sur les bilans établis en cours d'année. — Othon Gadó	703	Comptabilité des matières — statistique des matières. — Étienne Pálos	736
Conférence du groupe des militants des travailleurs à la Direction Centrale des Statistiques de l'Union Soviétique	711	L'importance des prévisions sur la récolte et les expériences autour des prévisions sur la récolte de céréales en 1951. — André Radó ..	743
		RÉFLEXIONS	748
		STATISTIQUE INTERNATIONALE ..	754
		ACTUALITÉS STATISTIQUES	772
		LIVRES ET REVUES	774

LA REPRODUCTION DES ARTICLES N'EST AUTORISÉE QU'AVEC

LA CITATION DE LA SOURCE

A TÁRSADALMI TERMÉK FIZIKAI TERJEDELME INDEXÉNEK KISZÁMÍTÁSA KÉRDÉSÉHEZ*

A szocialista társadalomban a társadalmi termék a népgazdaságban meghatározott időszak alatt előállított anyagi javak összességét jelenti.

Az árutertermelő kapitalista gazdaságban az áru használati értéke és értéke közötti ellentmondás magában hordozza a kapitalista gazdasági rendszer összes alapvető antagonisztikus ellentmondásainak csiráját.

A kapitalista termelés a termelési eszközök magántulajdonán és a munkásosztálynak a tőkésosztály által való kizsákmányolásán alapszik. A kapitalista termelés célja a legnagyobb nyereség elérése. Az áru használati értéke a tőkést nem önmagáért, hanem csak mint a nyereségszerzés eszköze érdekli.

A Szovjetunióban a termelési viszonyok alapjául a termelési eszközök társadalmi tulajdona szolgál. A termelési viszonyok a szocialista gazdasági rendszerben teljes mértékben megfelelnek a termelőeszközök jellegének.

Az áru-pénz-kapcsolatok tekintetében a szocialista gazdaságban az értéktörvény átalakult formában érvényesül. Az értéktörvényt a szocialista állam a népgazdaság tervszerű irányítására használja fel.

A szocialista államban az árutertermelés célja a szocialista bővített újratermelés szükségleteinek és a dolgozók személyi szükségleteinek kielégítése, ellentétben a kapitalista termeléssel, amelynek célja a nyereség. A társadalmi termék értékben való kifejezése a Szovjetunióban kapcsolatban van az országban fennálló áru-pénzviszonyokkal, valamint a szocialista vállalatok irányításának ama rendszerével, amelynek alapelve az önálló elszámolás.

A társadalmi termék áru-pénzbeli formájából következik, hogy elosztása az érték felosztását jelenti. Ebből következik a társadalmi termék termelési és elosztási mutatószámai pénzértékben való kifejezésének minden jelentősége; ebből következik a társadalmi termék értékben, illetve pénzértékben való számbavételének jelentősége a Szovjetunióban.

A pénzértékben való számbavétel alapján történik a munka és a fogyasztás mértékének ellenőrzése, annak az ellenőrzésnek megszervezése, amely a szocializmus alapelve: „mindenki képességei szerint, mindekinek munkája szerint” érvényesüléséhez nélkülözhetetlen. A pénzértékben való számbavételnek döntő szerepe van a szocialista vállalatok munkája feletti,

* Vesztnyik sztatizisztiki, Goszstatizdat, Moszkva, 1951, 2. sz., 10—19. old.

egész országra kiterjedő ellenőrzés és a gazdasági szervezetek egymás közötti kapcsolatainak megszervezésében.

A pénzürtékben való számbavétel nagy jelentőségéből azonban nem következik az, hogy a természetes természetes mértékegységekben való számbavétele másodrendű, mellékes kérdés volna.

Az anyagi termelés elsősorban konkrét anyagi javaknak, mint használati értékeknek előállítását jelenti. A Szovjetunió népgazdasági tervei- ben a termelés pénzürtékben kifejezett terjedelme mellett számos termék tekintetében a tervfeladatokat természetes mértékegységben is megadják. Ezzel kapcsolatban a termelés számbavételénél ki kell mutatni azt is, hogy az egyes konkrét termékek termelési tervét miként teljesítették.

A természetes mértékegységekben kifejezett termelésstatisztikai adatok alapján vizsgálják a népgazdaság egyes ágai közötti kapcsolatokat (például az egyes fontosabb termékfajtáknak más termékek előállításánál nyers- anyagként való felhasználását) és a társadalmi termék előállítására vonatkozó számos más kérdést. A pénzürtékben és a természetes mértékegysé- gekben való számbavétel nem áll egymással szemben, hanem az egyik a másikat kiegészíti.

Az egyes termékeknel a termelés természetes mértékegységekben kifejezett mennyisége megegyezik a termelés fizikai terjedelmének fogal- mával, s ennek megfelelően a termelés fizikai terjedelme mértékegységül a termékek fizikai mértékegységei: darab, súly-, hossz-, terület-, stb. mér- tékek szolgálnak.

Sokkal bonyolultabb azonban a termelés „fizikai terjedelmének“ kiszámítása különböző termékek összesége esetében.

A termelés terjedelmének, mint a különféle termékek összegezésének kiszámítása feltételezi azoknak valamilyen egységes egészébe való összesí- tését, s ezzel kapcsolatban valamilyen általános mértékegység segítségével való mérését. Az összes termékek részére ilyen közös, általános mérték- egységül a társadalmilag szükséges munka, az érték szolgál. Ez egyformán alkalmas mind a társadalmi termék valamely meghatározott időszakra vonatkozó terjedelmének megállapítására, mind a társadalmi termék terje- delmének különböző időszakok alatt bekövetkezett változását jellemző mutatószámok kiszámítására. A társadalmi munka az összes használati értékre vonatkozóan közös ismérv, függetlenül azok természeti sajátos- ságától.

Az áru-pénzbeli viszonyok között a társadalmi munkaráfordítás meg- határozott anyagi javakban ölt tárgyi alakot és az érték meghatározott nagyságban fejeződik ki; az érték mint közös ismérv azt mutatja, hogy az egyes termékekben mennyi társadalmilag szükséges munka testesült meg. Ez a társadalmi termék fizikai terjedelme természetének megértése szempontjából igen fontos körülmény. A termelés úgynevezett fizikai ter- jedelme jelenti a termelés értékben kifejezett terjedelmét is s az egyes termékek mértékegységül pénzbeni mérőeszköz szolgál. Ezért a termelés fizikai terjedelme indexének kiszámításánál hibát jelent, ha az egyes ter- mékek mérésére nem értékbeli, hanem természetes mértékegységeket hasz- nálunk. Természetes, hogy egyes fogyasztási javakat, az ezeket, mint hasz- nálati értékeket jellemző ismérvek alapján meghatározott célra, közös csoportba összesíthetünk. Így például az egyes tüzelőanyagfajták a kalória- tartalom alapján átszámíthatók normál tüzelőanyagra, vagy az élelmiszerek

a kalóriatartalom alapján összemérhetők és ezen ismérv alapján összesítve fejezhető ki. Figyelembe kell azonban venni, hogy számos olyan használati érték van, amely még ilyen értelemben sem mérhető össze. Figyelembe kell venni továbbá, hogy azok az ismérvek, amelyek alapján az egyes fogyasztási javak közös csoportba egyesíthetők, nem merítik ki az egyes használati értékek összes jellemző vonásait. Így például az élelmiszereknek, mint használati értékeknek jellemzői a kalóriatartalomra vonatkozó adatokkal nincsenek kimerítve. Ennélfogva tehát az ilyen módon összesített csoportokat nem tekinthetjük a társadalmi termék fizikai terjedelmének.

A fizikai terjedelem indexének, mint sok más indexnek az a feladata, hogy különféle (különnemű) jelenségek időbeli változását jellemezze. Ezt a különmeműséget azonban nem szabad úgy értelmezni, hogy az a jelenségek teljes minőségi különbözőségét jelenti. A polgári közgazdászok úgy tartják, hogy indexelendő érték bármely mutatószám lehet, még olyan mutatószámok is, amelyek egymással semmiféle kapcsolatban nincsenek, illetve amelyeket csupán külső ismérvek kapcsolnak össze. A polgári közgazdászok véleménye szerint az index olyan mutatószám, amelynek az a célja, hogy csupán rendszerbe foglalja a lényegüket tekintve különmemű jelenségeket, s azokat a vizsgálódásra alkalmas összesített összegezett formában mutassa be. Éppen ezért a polgári közgazdászok véleménye szerint az index helyes felépítésének kritériuma nem az, hogy az index azoknak a jelenségeknek gazdasági lényegét tükrözze vissza, amelyeknek dinamikáját hivatott jellemezni, hanem csupán az, hogy bizonyos mértékben megfeleljen a vizsgált mutatószámok tartalmával gyakran semmiféle kapcsolatban nem lévő, meghatározott formális követelményeknek.

Ezt az indexek értelmezésénél vallott tudományellenes módszertani felfogást a polgári közgazdászok az indexszámítás terén az indexek közvetlen meghamisításával kapcsolják össze. Az a körülmény, hogy az indexeket elszakítják a jelenségek gazdasági tartalmától, lehetőséget nyújt a polgári közgazdászoknak arra, hogy a legkülönbözőbb hamisítási módszereket alkalmazzák. Különösen széles körben alkalmazzák a különböző hamisítási módszereket azoknak az indexeknek kiszámításánál, amelyeknek az a feladatuk, hogy a kapitalista országokban a munkásosztály anyagi helyzetét jellemezzék. Ezek közé a nyilvánvalóan meghamisított indexek közé tartoznak a polgári közgazdászok által kiszámított foglalkoztatottsági, munkabér-, ár- és reálbérindexek.

A szovjet statisztika abból az előfeltételből indul ki, hogy az index a reális sokaság változását tükrözi. Az index nem a fejlődés általános tendenciáját kifejező egyszerű mutatószám, nem a lényegüket tekintve különmemű jelenségek rendszerbefoglalásának módszere, amint ezt a polgári közgazdászok vallják, hanem olyan viszonyszám, amely a reális abszolút értékek valóságos dinamikáját tükrözi vissza. A termelés fizikai terjedelmének indexe oly viszonyszám, amely a termelés abszolút terjedelmének időbeli változását jellemzi.

A termelés fizikai terjedelmét kifejező index felépítésének lehetősége azon alapszik, hogy az egyes termékek, eltekintve különböző természeti sajátosságoktól, egy egységes egésznek — a társadalmi munkamegosztás alapján létrehozott társadalmi terméknek — részei.

A termékek közvetlenül, egyes időszakokra vonatkozóan megadott, értékben kifejezett mennyiségei nem fejezik ki az anyagi használati értékek terjedelmének változását. Az áru értéke a munkatermelékenységgel fordítottan, maga a használati értékek mennyisége pedig egyenesen arányos.

„A termelőerő ugyanis mindig valamely hasznos, konkrét munka termelőereje és a valóságban csak azt határozza meg, hogy a céltudatos termelő tevékenységnek egy adott időközben mily nagy a határfoka. A hasznos munka tehát termelőereje emelkedésével vagy esésével *egyenes arányban* lesz a termékek gazdagabb vagy szűkösebb forrása. Ezzel szemben az *értékben* ábrázolt munkát a termelőerő változása önmagában egyáltalán nem érinti. Miután a termelőerő a munka konkrét hasznos formájához tartozik, nem érintheti többé a munkát, mihelyt annak konkrét hasznos formájától eltekintünk. Ugyanaz a munka tehát *ugyanazon időközökben* mindig *ugyanazt az érték nagyságot* szolgáltatja, akárhogyon változzék is a termelőerő. De *ugyanabban az időtartamban különböző mennyiségű használati értéket* szolgáltat, többet, ha a termelőerő emelkedik, kevesebbet, ha esik.“¹

A termékek értékének, tehát a konkrét értékviszonyoknak a társadalmilag szükséges munkaráfördítés az alapja.

A különböző időszakok munkaráfördítései, mint a termelés terjedelmének mutatószámai rendszeren összehasonlíthatatlanok, mert a különböző időszakokban a munkatermelékenység színvonala is különböző. A termelés terjedelme időbeli változásának jellemzése céljából a különböző időszakok munkaráfördítéseit egységes munkatermelékenységi színvonalra kell átszámítani.

A mondottakból következik, hogy a termelés fizikai terjedelmének dinamikáját jellemző mutatószám kiszámítása lényegében a folyó időszak munkaráfördítésének a bázisidőszak munkatermelékenységi színvonalára való átszámítását jelenti. A feladat abban áll, hogy kiszámítsuk a munkamennyiséget, amelyet a folyó időszakban előállított termelésre rá kellett volna fordítani abban az esetben, ha a munkatermelékenység a folyó időszakban ugyanaz lett volna, mint a bázisidőszakban. A folyó időszak így kiszámított feltételes munkamennyiségét ebben az esetben már minőségi és mennyiségi szempontból összehasonlíthatjuk a bázisidőszak munkamennyiségével. A minőségi összehasonlíthatóság közvetlenül abból a tényből következik, hogy a folyó időszak termelési feltételeit átszámítottuk a bázisidőszak termelési feltételeire. Mihelyt pedig biztosítva van a minőségi összehasonlíthatóság, ezzel magával megnyílik a lehetőség a mennyiségi arányok kiszámítására. Ily módon tehát a különböző időszakok termelése terjedelmének összehasonlítása az azonos munkatermelékenységi színvonalra átszámított munkaráfördítések összehasonlítása útján lehetségesé válik.

Az egyes időszakokra vonatkozó és azonos munkatermelékenységi színvonalra átszámított munkaráfördítési mutatószámok azzal, hogy összehasonlíthatóvá lettek, meghatározott közgazdasági értelmet nyernek nemcsak mint az összehasonlítható munkaráfördítések mutatószámai, hanem mint a termelés összehasonlítható „fizikai“ terjedelmének mutatószámai is.

A termelés fizikai terjedelmét kifejező index felépítésénél nem a különböző időszakok természetes mértékegységben megadott termelésének

¹ Marx: A tőke, I. kötet, 1949, 52–53. old., oroszul és u. a., Szikra, Budapest, 1948, 55. old.

abszolút nagyságát hasonlítjuk össze, hanem a termék előállításának megfelelő és azonos munkatermelékenységi színvonalra átszámított munkaráfordításokat.

Az értéktörvény átalakult formában való érvényesülésének megfelelően a munka termékeit pénzértékben fejezzük ki. Ezért az azonos munkatermelékenységi színvonalra átszámított munkaráfordítások dinamikája helyett az összehasonlítható időszakok termelésének valamely időszak árain kiszámított, pénzértékben kifejezett mennyiségei dinamikájának mutatószámát keressük.

A termelés fizikai terjedelmének indexe ily módon tehát az egyes használati értékek értékben való összemérésén alapszik. Éppen ezért, mint már mondtuk, a termelés fizikai terjedelmét kifejező index felépítésénél teljesen helytelen az egyes termékek összemérésére értéki mérőeszköz helyett természetes mértékegységeket használni. Így például annak idején kísérletet tettek arra, hogy a termelés fizikai terjedelme indexének felépítésénél mérlegelési súlyként az egyes népgazdasági ágak energiát szolgáltató felszerelésének kapacitását alkalmazzák. Az energiát szolgáltató felszerelés kapacitása mellett (az összkapacitásnak, mint az adott népgazdasági ágnek a termék előállításában való részvétele aránylagos súlyát kifejező mutatószámunk meghatározása mellett) egyszerű elemként vették figyelembe a munkaerőt is, mint energiát.

Ennek a mérlegelési rendszernek az volt a célja, hogy a fizikai terjedelem indexének olyan tartalmat adjanak, amely mellett az index a termelés fizikai terjedelmének dinamikáját e szó legkövetkezetesebb értelmében visszatükrözte.

A kérdés megoldásának ez a módja nyilvánvalóan helytelen. Először is azért, mert teljesen értelmetlen egy sorba helyezni a munkaerőt és a felszerelés kapacitását és ezen az alapon kiszámítani valamely adott népgazdasági ág termelési tényezőinek összkapacitását.

Másodszor azért, mert bár a munkaráfordítás a szó fiziológiai értelmében energiaráfordítást jelent, azonban a különböző használati értékek mérőeszközéül a munkaráfordítás csak azon az alapon alkalmazható, hogy az egyes konkrét termékeket előállító munka a társadalmi összmunkának része. Az egyes termékek összemérése csupán azon az alapon lehetséges, hogy ezek a termékek a társadalmi összetermék részei.

Tegyük fel továbbá, hogy az energiát szolgáltató felszerelés kapacitása jellemzi az egyes népgazdasági ágaknak a termékek előállításában való részvételük aránylagos súlyát. Jelenti-e ez azonban azt, hogy a tulajdonságaik tekintetében különböző használati értékek ilyen mérlegelési útján érzékelhetőkké lesznek, éspedig éppen fizikai tulajdonságaik tekintetében? Nem, ez egyáltalán nem áll fenn. A különböző használati javak, mint használati értékek összemérhetetlenek. Ezért a termelés fizikai terjedelme indexének felépítésénél súlyként, azaz mérőeszközként csak értéki mutatószámokat lehet alkalmazni, más mutatószámokat nem.

Az a körülmény, hogy a termelés fizikai terjedelmének indexe feltételezi a különböző termékeknek a munkaráfordítások, illetve az érték alapján való összemérését, elkerülhetetlenül bizonyos feltételes, korlátozott jelleget ad ennek az indexnek. Ez a feltételesség és korlátozottság megvan bármely indexnél, minthogy az index maga általában olyan mutatószám, amelynek az a rendeltetése, hogy különböző jelenségek dinamikáját jellemezze.

Ebben az értelemben a fizikai terjedelem indexe, mint értéki mutatószám különbözik a természetes mértékegységekben vizsgált egyes termékek terjedelmének dinamikáját kifejező mutatószámától. Így például valamely adott időszakban termelt két tonna búza fizikai terjedelem szempontjából mindig pontosan kétszer több, mint egy másik időszakban termelt egy tonna búza. Emellett ez az arány minden időszakra vonatkozóan heíyes. Ez az arány abszolút értékű. Nem lehet azonban ilyen abszolút értéke az értéki alapon felépített fizikai terjedelem indexének, mint olyan indexnek, mely különböző termékek terjedelmének dinamikáját jellemzi. Bizonyos értelemben ilyen értéke csak megállapított időkereteken belül kiválasztott bázis esetében van. Nem lehet olyan fizikai terjedelmet kifejező indexet szerkeszteni, amelynek minden körülmények között s bármely bázis esetében (az egyes termékek árai közötti különböző arányok esetében) egy és ugyanaz volna a jelentése. Ha a termelést valamely adott időszak változatlan árain, vagy változatlan munkaráfordításban fejezzük ki (és a különböző termékek mérőeszközeként csak ezeket használhatjuk), mindig ugyanazzal a helyzettel fogunk találkozni, hogy az egyes termékek értékarányai, valamint a termékek előállításával kapcsolatos munkaráfordítások arányai a különböző időszakokban különbözők. Ebből következik: a termelés fizikai terjedelmének indexére elkerülhetetlenül befolyást gyakorol az, hogy az egyes termékek tekintetében milyen konkrét árviszonyokkal rendelkező bázist választunk. Mindig figyelembe kell venni: mely időszak árai, illetve mely időszak munkaráfordításai szolgálnak alapul a termelés fizikai terjedelme indexének kiszámításánál. Ez a körülmény azonban nem tekinthető az index hibájának, ez csak elkerülhetetlen saját-sága annak.

A különböző arányokkal rendelkező különböző bázisoknak a termelés fizikai terjedelmének indexére gyakorolt befolyása következtében a termelés fizikai terjedelmének dinamikája bármely két időszak között különböző lehet, attól függően, hogy mely időszak árait alkalmaztuk változatlan árként a termelés fizikai terjedelme indexének kiszámításánál.

Így például az 1950. évi termelésnek az 1949. évi termeléshez viszonyított 1945. évi árakon számított dinamikája nem egyezhet pontosan ugyanezen évek termelése fizikai terjedelmének 1940. évi árakon számított dinamikájával. Ha olyan konkrét adatsorral rendelkezünk, amely az egyes évek termelése fizikai terjedelmének dinamikáját jellemzi, akkor mindig fel kell tennünk azt a kérdést, hogy az összehasonlítandó időszakok termelése milyen árakon van megadva.

Bemutatunk egy ilyen példát:

Termékek	Mennyiség természetes egységben		A termékegység ára rubelben	
	1949	1950	1940	1945
	é v b e n			
A	1000	1200	10	12
B	2000	4000	5	4

Ha változatlan árként az 1940. évi árakat alkalmazzuk, akkor az 1950. évi termelésnek az 1949. évi termeléshez viszonyított növekedését jellemző volumenindex a következő:

$$\text{A termelés fizikai terjedelme} = \frac{1200 \times 10 + 4000 \times 5}{1000 \times 10 + 2000 \times 5} = 1,60.$$

A termelés fizikai terjedelmének indexe, ha a termelést az 1945. évi árakra számítjuk át, a következő:

$$\text{A termelés fizikai terjedelme} = \frac{1200 \times 12 + 4000 \times 4}{1000 \times 12 + 2000 \times 4} = 1,52.$$

A termelésnek a bázisidőszak változatlan árain való értékelése nem feltételes árakon (bár állandó árakon történik), hanem a bázisidőszak ténylegesen létező árain való értékelést jelenti. Így például, ha *A* és *B* termék árainak aránya a bázisidőszakban 10 : 8-hoz, akkor az egyes időszakok termelésének olyan arányban álló árak alapján történő értékelése, mint 10 : 1-hez, teljesen helytelen, minthogy ez az arány a valóságnak egyáltalán nem felel meg.

Az a vélemény, hogy a fizikai terjedelem dinamikájának vizsgálatánál bármilyen feltételes ár alkalmazható, feltéve, hogy az arányok valamennyi időszakra vonatkozóan változatlanok maradnak, teljesen hibás. A termelés változását az időszakok sorára vonatkozóan jellemző dinamikus sor nem feltételes matematikai értékek önkényesen kiszámított sora, hanem meghatározott gazdasági jelenségeket jellemző mutatószámok, az adott esetben meghatározott időszakok alatt előállított anyagi használati értékek terjedelmének változását kifejező mutatószámok sora.

Annak érdekében, hogy az egész sor megfelelő gazdasági jelentőségre tegyen szert, a kiindulási év termelését nem feltételes, hanem tényleges (reális) árakon kell értékelnünk, éppen úgy, mint ahogy a folyóidőszak termelését is ugyanezekben a tényleges (reális) árakon kell értékelnünk.

A termelés fizikai terjedelme indexének, mint mutatószámnak, a természetéből következik az index formája is. Abból a célból, hogy a használati értékek időbeli változását (dinamikáját) visszatükrözzük, az összehasonlítható időszakok termelését a bázisidőszak árain kell kifejezni. A termelésnek valamely adott időszak árain való értékelése az aggregát index alkalmazását jelenti, amelynek képlete a következő:

$$\text{A fizikai terjedelem indexe} = \frac{\sum q_1 p_0}{\sum q_0 p_0}$$

ahol q_1 — a beszámolási időszak termelése,

q_0 — a bázisidőszak termelése,

p_0 — a termékegység ára a bázisidőszakban.

Az aggregát index a termelés fizikai terjedelme indexének kiszámításánál az alapvető kiindulási forma.

Amennyiben a fizikai terjedelem indexének felépítésénél a különböző (különmű) termékek mérőeszközéül értékí mérőeszköz szolgál, annyiban a fizikai terjedelem indexe kiszámítható a termékek értékben kifejezett mennyiségének aránya alapján.

A termelés fizikai terjedelmének indexe és az értékindex között a következő mennyiségi összefüggés áll fenn: a termelés fizikai terjedelmének indexe egyenlő az értékindex és az árindex hányadosával. Ez nyilvánvaló a következőkből:

$$\text{A fizikai terjedelem indexe} = \frac{\sum q_1 p_1}{\sum q_0 p_0} : \frac{\sum q_1 p_1}{\sum q_1 p_0} = \frac{\sum q_1 p_0}{\sum q_0 p_0}$$

*

Az ipari termelés tervezésénél és számbavételénél 1949-ig az ipar össztermelésének értékelésére változatlan árként az 1926/27. évi árakat alkalmazták. Az ipari termelés értékelése ezeken az árakon történt minden egyes iparvállalatnál.

1949-ben az ipari termelés tervezésére és ennek megfelelően a termelés számbavételére vonatkozóan is új rendszert vezettek be. Az ipari vállalatok termelését a vállalatok érvényben lévő kibocsátási árain tervezik.

Az ipari termelési terv teljesítésének számbavétele szintén a vállalatok érvényben lévő kibocsátási árain történik. Az ipar termelését 1949—1950. években forgalmiadóval együtt számított ipari nagybani árakon is megtervezték.

A termelésnek a vállalatok érvényben lévő kibocsátási árain való tervezése és számbavétele igen nagy jelentőségű a vállalat önálló gazdasági elszámolásának megerősítése szempontjából. Ez a tervezési és számbavételi módszer lehetőséget nyújt arra, hogy a termelés terjedelmével összehasonlítva vizsgáljuk az értékesített termelés terjedelmét, a kibocsátott termelés önköltségét, a kifizetett munkabért, a vállalat jövedelmezőségének mutatószámait.

Ezzel azonban még nem szűnik meg a termelés fizikai terjedelmének dinamikáját kifejező mutatószám kiszámításának problémája. Erre a célra az egyes időszakok termelését valamely módszer segítségével összehasonlító árakon kell kifejezni. Ennek érdekében 1949—1950. években a termelésnek az érvényben lévő nagybani árakon való számbavétele mellett egyidejűleg az iparban fenntartották továbbra is a termelésnek az 1926/27. évi változatlan árakon való számbavételét is.

Ez az értékelési módszer lehetővé tette, hogy a termelés tényleges terjedelmét összehasonlítsák a népgazdaság helyreállítására és fejlesztésére vonatkozó ötéves tervben megállapított termelés terjedelmével.

A termelés fizikai terjedelme dinamikáját kifejező mutatószámok kiszámításánál az 1926/27. évi áraknak mint változatlan áraknak megszüntetésével kapcsolatban bizonyos módszertani kérdések vetődtek fel.

Ide tartozik például ez a kérdés: a termelés fizikai terjedelmének dinamikáját kifejező mutatószámokat az egyes időszakokra vonatkozóan a vállalatok termelésének egy adott időszak árain való teljes értékelése alapján kell-e kiszámítani, vagy ezeket a mutatószámokat a beszámolási időszak termelését kifejező értékindexnek az árindekssel való osztása útján kell kiszámítani. Az utóbbi esetben az egész értékelési munka központilag, a minisztériumokban, illetve a Központi Statisztikai Hivatalban elvégezhető, s magukat az árindekset pedig nem kell valamennyi, hanem csak a reprezentatív módszerrel kiválasztott termékek körére vonatkozóan kiszámítani.

Magától értetődik, hogy a termelés fizikai terjedelmét az az index fogja leghelyesebben kifejezni, amelyet az ipar egész termelésének összehasonlító árakon történt értékelése útján számítunk ki.

A reprezentatív módszerrel kiszámított termékek árindekseinek a beszámolási időszak termelésének értékindexével való egybevetése kevésbbé

pontos eredményt ad. Ennek az indexnek az összes termékre kiterjedő teljeskörű értékelés útján nyert indexszel szemben az előnye csupán az, hogy ennél a termelés értékelésével kapcsolatos számítási munkálatok mennyisége kisebb.

Ezért nyilvánvalóan helytelen egyes közgazdászoknak az az álláspontja, hogy elvi megfontolások alapján elutasítják a termelés összehasonlító árakon történő teljeskörű értékelésének módszerét, amiben a termelésnek az érvényben lévő változatlan árakon való új tervezési és számbavételi alapelvének szinte a megsértését látják. Mindkét indexnek egy és ugyanaz a célja: a termelés fizikai terjedelme időbeli változásának jellemzése. A különbség csak annyi, hogy az egyik esetben pontos, a másik esetben pedig kevésbé pontos adatokat kapunk.

A termelés fizikai terjedelme indexének magával a formájával kapcsolatban is felvetődik egy kérdés.

A termelés fizikai terjedelme indexének kiszámítása két változat szerint lehetséges:

1. A megfelelő időszak termelésének a megelőző időszak árain értékelt terjedelmét összehasonlítjuk a megelőző időszak termelésének tényleges értékelt terjedelmével.

2. Az egyes időszakok termelését valamely adott időszak árain értékeljük. Összehasonlító árként vehetjük akár az egyes időszakok termelését jellemző adott dinamikus sor állományába tartozó valamelyik időszak árait, akár az említett dinamikus sorban nem szereplő időszakét.

Melyik indexrendszer lesz ezek közül a helyesebb?

Ha két időszak termelési fizikai terjedelmének összehasonlításáról van szó, akkor a leghelyesebb az lesz, ha az összehasonlítást az egyik időszak termelésének a másik időszak árain való értékelése útján végezzük. Így például az 1951. évi termelés terjedelmének 1950. évi termelés terjedelméhez viszonyított változását jellemző fizikai terjedelem indexének kiszámítása végett az 1951. évi termelést az 1950. évi árakon kell értékelni és össze kell hasonlítani az 1950. évnél ugyanezen év tényleges árain értékelt termelésével; vagy például az 1952. év termelésének az 1950. év termelésével való összehasonlításánál az 1952. évi termelést az 1950. évi árakon kell értékelni, s így kell összehasonlítani az 1950. év ugyanezen év árain értékelt termelésével.

Ez a tétel közvetlen kapcsolatban van magával a termelés fizikai terjedelme indexével, amely az egyes időszakok termékeinek megtermelésével kapcsolatos és azonos munkatermelékenységi színvonalra átszámított munkaráfordítások dinamikáját mutatja. Nyilvánvaló, hogy a munkaráfordításokat annak az időszaknak munkatermelékenységi színvonalára kell átszámítani, amelynek termelésével a termelés terjedelmének összehasonlítása történik. A termelés fizikai terjedelmének dinamikáját kifejező mutatószám szerkesztésénél a feladat azonban abban áll, hogy olyan mutatószámot készítsünk, amely ezt a dinamikát nemcsak két időszakra, hanem egymással kapcsolatos időszakok egész sorára vonatkozóan mutatja.

Hogyan kell például az 1953. évi termelés terjedelmét az 1950. évi és 1952. évi termelés terjedelmével összehasonlítani? Elméleti szempontból a leghelyesebb az volna, ha az 1953. évi termelést az egyik esetben 1950. évi, a másik esetben pedig 1952. évi árakon értékelnénk. Nyilvánvaló azonban, hogy az ilyen kétszeres értékelés rendkívül nehézkes művelet volna. Itt az egyszerűbb megoldást kell választani.

Az egyik megoldás az, hogy valamennyi év termelését egy adott időszak árain, a másik pedig az, hogy minden egyes időszak termelését az előző időszak árain értékeljük; ebben az esetben a termelés terjedelmének az adott időszakban bekövetkezett és a megfelelő időszaknál távolabbi időszakhoz viszonyított változását jellemző fizikai terjedelem (volumen) indexet, mint a láncindex szorzatát kapjuk meg.

E két számítás közül elméleti-módszertani szempontból az a helyesebb, amelynek a fizikai terjedelem indexét az összes időszakok termelésének egy adott időszak árain történt értékelése útján számítjuk ki. Ebben az esetben az egész dinamikus sor nagyobb összehasonlító erőre tesz szert, mint az a sor, amelyet a láncindexek összeszorozása útján kaptunk, mint-hogy az előbbi esetben minden egyes időszak árait egy és ugyanarra a színvonalra — a bázisidőszak színvonalára — számítottunk át. A második esetben a sor minden egyes tagjának más a bázisa (a fentiekben már rámutatunk a különböző bázisoknak az indexre gyakorolt befolyására). A láncindexek összeszorozása útján kiszámított index lényegében a különböző bázisoknak az indexre gyakorolt befolyását, azaz a termelés különböző mértékben történt értékelésének befolyását tükrözi.

Természetesen figyelembe kell venni, hogy az adott dinamikus sor összes időszak termelésének egy adott időszak árain való értékelésénél nem szabad túlságosan távoli időszakot bázisul választani (mintahogy az az 1926/27. évi áraikon való értékelésnél történik). Gyakorlatilag célszerű, ha öt évnél nem távolabbi időszakot választunk bázisul.

A termelés fizikai terjedelme indexének felépítésénél fontos kérdés azoknak az áraknak megválasztása, amelyek szerint az összehasonlítandó időszakok termelését értékelni kell. Egy és ugyanannak a terméknek a bázisidőszakban a különböző vállalatoknál különböző ára lehet. Ennek megfelelően az egyes vállalatok termelését értékelhetjük akár az adott vállalat bázisidőszakbeli árain, akár az összes vállalat termelése alapján számított bázisidőszakbeli egységes árakon. Az utóbbi módszer a helyesebb. Az átlagos árak statisztikai értékek. A valóságban az átlagos árral az egyedi árak közül egyik sem azonos. Az átlagos ár azonban mégis objektív ár, mert a bázisidőszak munkatermelékenységének mutatószámával van összefüggésben. Az árak a munkaráfordításon alapulnak. Népgazdasági szempontból az átlagos ár az adott termékfajtára eső munkaráfordítás átlagos normáit fejezi ki.

A társadalmi termék fizikai terjedelmét kifejező mutatószám tartalmának kifejtésével kapcsolatos fent vizsgált általános kérdések egyáltalán nem merítik ki a társadalmi termék fizikai terjedelmének meghatározásával kapcsolatos összes problémákat. Nevezetesen nem érintettük az egyes népgazdasági ágak termelésének változatlan árakon való értékelésével kapcsolatos konkrét kérdéseket, a társadalmi terméknek a lakosság jövedelmét alkotó részei értékelésének kérdéseit, a munkások és tisztviselők reálbér-indexeinek és a lakosság jövedelmeire vonatkozó összehasonlító árakon számított indexeknek szerkesztésével kapcsolatos kérdéseket, az anyagi javak fogyasztási indexeinek és a lakosság egyes csoportjainak viszonylagos fogyasztási színvonalát jellemző összesítő mutatószámoknak kiszámításával kapcsolatos, stb. kérdéseket.

E gyakorlati szempontból igen fontos kérdések önálló tárgyalást kívánnak.

A BURZSOÁ STATISZTIKA ELMÉLETE ÉS GYAKORLATA

A burzsoá statisztika szemérmetlen hamisításaira annakidején még Marx és Engels mutattak rá. Engels „A munkásosztály helyzete Angliában“ című művének előszavában írja, hogy: „A burzsoázia további sikereket ért el a munkásosztály nyomora eltitkolásának művészete terén.“¹ Marx pedig leleplezi, hogy „a hivatalos statisztika mindinkább csalékony műveletté lesz abban a mértékben, ahogyan a tőkefelhalmozódással együtt növekszik az osztályharc.“²

Az azóta eltelt évszázad azt igazolja, hogy a burzsoá statisztikusoknál a hamisítás egyre inkább állandó módszerré lett. Változatos és sokoldalú a burzsoá statisztika hamisítási tevékenysége: a matematikai mezbe öltöztetett üres elméletektől a legdurvább hamisításokig a burzsoázia találcónysága kimeríthetetlen, hogy a statisztikát a kapitalista rendszer ellentmondásainak eltitkolására, valódi helyzetének megszépítésére felhasználja. Élen jár ebben az amerikai statisztika. A nemzetközi statisztikai szervezeteket, mint az Egyesült Nemzetek Szervezete Statisztikai Hivatalát, a Nemzetközi Statisztikai Társaságot, valósággal megszállták az amerikai „szakemberek“, akik a tudomány kozmopolitizmusának jelszava alatt ezeket a szervezeteket az amerikai imperializmus propaganda-, vagy hírszerző ügynökségeivé változtatják. A kapitalista világ statisztikusai Amerikába zarándokolnak, hogy az ottani statisztikai intézetekben és „laboratóriumokban“ tanulják el az amerikai imperialista statisztika mesterkedéseit.

Az amerikai statisztikai folyóiratok, közlemények, a statisztikai tudomány új hajnalaként üdvözlük az ú. n. magasabb matematikai módszereknek az alkalmazását a statisztikában. Ha közelebről vizsgáljuk a kérdést, kiderül, hogy ezek a módszerek alkalmazóiknál egyáltalán nem a statisztika gazdagítását, hanem elszegényítését jelentik. Az iparban például a statisztikát a nyugati államokban, majdnem kizárólag a minőségi ellenőrzésre használják. A termelés fizikai terjedelmének, ütemességének, a munkaerőnek és munkabéreknek objektív vizsgálata, a termelékenységnek, anyagfelhasználásnak, önköltségnek, az állóalapoknak közgazdasági, statisztikai elemzése majdnem teljesen ismeretlen. Hasonlóan — amint erről Zaslavin „A burzsoá gazdaságstatisztika az imperialista reakció szolgálatában“ c. cikkében beszámol: „Az alkalmazott statisztika fokozott mértékű felhasználása a kapitalista országokban olyan fontos

¹ Marx—Engels: Válogatott művek, II. kötet, Budapest, Szikra, 1948, 391. oлд.

² Marx—Engels Művei, XVII. kötet, 1937, 713. oldal, oroszul.

ágazatok rovására történt, mint amilyen a népművelési, egészségügyi, munkaügyi statisztika és a szociális statisztika egyéb ágai.³ A minőségi ellenőrzésnél alkalmazott matematikai statisztikai módszer kétségkívül fontos, azonban magát az eljárást tekintve, elsősorban technikai és matematikai, nem közgazdasági jellegű. A polgári statisztikusok éppen a minőségi ellenőrzéssel kapcsolatban sokat írnak arról, milyen jelentős szerepet tölt be a statisztika a kapitalista ipar szervezetében. A valóságos helyzet azonban nem egészen ez. Erről számolt be a Nemzetközi Statisztikai Intézet 1949. évi berni ülésén Emil Juran, a newyorki egyetem tanára. Az iparstatisztikusok alkonyáról szólva az Egyesült Államokban, megállapítja, hogy dacára a statisztika hatalmas jelentőségének az iparban, a képzett statisztikusok foglalkoztatása az ipar területén igen újkeletű, kismértékű, s főként a piacutatás és a minőségi ellenőrzés területére szorítkozik. Ennek az ellentmondásnak okául Juran többek között felhozza, hogy bár a statisztikának nagy a jelentősége az iparban, a vállalatok irányítói ezt nemigen veszik tudomásul, továbbá, hogy igen hiányos a mérnököknek, könyvelőknek és a műszaki embereknek statisztikai oktatása és végül, hogy az iparban dolgozó statisztikusok igen gyakran „eladták magukat, vagy tudásukat a vállalatok vezetőinek“. Ez utóbbi állítás őszinte beismerése annak, hogy az amerikai vállalatok statisztikusainak feladata egyáltalán nem az ipari vállalatok valódi tevékenységének elemzése — ez a kapitalista üzleti érdekek mellett elképzelhetetlen —, hanem a kapitalisták számára tetsző, vagy a profitérdekeket közvetlenül kielégítő adatok kidolgozása.

Ugyanezek a profitérdekek követelik meg, hogy a statisztikus eltitkolja, kisebbitse azokat az adatokat, amelyek a kapitalista rendszer válságjeleiről, a munkanélküliségről adnak számot. Ezek a hamisítások sok esetben olyan nyilvánvalók, hogy még megedzett polgári statisztikusok sem mehetnek el szótlannul mellettük és kénytelenek jobb ügyhöz méltó buzgalommal, valamilyen ügyefogyott érvvel ezeket a statisztikai adatokat elfogadhatókká tenni. Így történt ez például a múlt év februárjában, amikor az amerikai elektromos, rádió és gépipari munkások szakszervezetének egyik vezetője, Rus Nixon kimutatta, hogy az Egyesült Államok Statisztikai Hivatala által összeállított munkanélküli kimutatás milyen durva hamisításokat tartalmaz: például egyszerűen kihagyja a munkanélküliek közül azokat, akik „nem dolgoznak, de nem is keresnek munkát“, vagy olyanokat, akik „nem dolgoznak, de 30 napon belül munkát remélnek találni“, vagy azokat a fiatalokat, akik még nem dolgoztak. Az amerikai hivatalos munkanélküli statisztika egyik hónapról a másikra mintegy félmillióval csökkenti a kereső népesség számát. Az amerikai Bureau of Census (Népszámlálási Hivatal) statisztikusai valóságos bűvészmutatványokat végeztek a számokkal és a „munkanélküliség“ fogalmával, hogy statisztikájukat elfogadhatóvá tegyék.⁴

Hasonló hamisításokat követnek el az amerikai statisztikusok a sztrájkok statisztikájánál. Ezt a durva hamisítást teszi szavá Dr. John Dunlop, az építőipari viszályok rendezésére alakult egyeztető bizottság elnöke. Dunlop megjegyzi, hogy a hivatalos sztrájkadatok annyira megbízhatat-

³ Statisztikai Szemle, 1951, 5. sz., 438. old.

⁴ The Review of Economics and Statistics, 1950. február.

lanok, hogy helyesebb volna az egész adatközlést megszüntetni. A hivatalos amerikai statisztika szerint például 1949-ben összesen csak 74 munkabeszüntetés volt jogi munkaviszály miatt. Ugyanakkor Dunlop megjegyzi, hogy egyedül az építőiparban tudomása szerint az ilyen munkabeszüntetéssel járó munkaviszályok száma elérte a 238-at. Hozzáteszi, hogy a munkaviszályoknak jórésze még az egyeztető bizottság figyelmét is elkerüli. A Review of Economics and Statistics múlt évvégi számában Ewan Clague, az amerikai Munkaügyi Statisztikai Hivatal részéről sikertelenül utasítja vissza ezt a vádat. Jellemzők azok az érvek, amelyeket Ewan Clague felhoz a hivatalos adatok hitelességének igazolására. Kijelenti, hogy „A kormánynak a tudomására csupán azok a sztrájkok jutnak, amelyek elég nagyméretűek és elég hosszú ideig tartanak, hogy valamely kormányügynökség felfigyeljen rájuk. Különösen így van ez a jogi viták esetében, amelyek helyi jellegűek, igen rövidek és általában ezeket mint 'családi ügyeket' kezelik. Ezért igen ritkán figyel fel rájuk a közvélemény.”⁶ Clague cikke végén nagy bölcsen megjegyzi, hogy a hivatalos amerikai statisztika és Dunlop által szolgáltatott adatok különbözősége valószínűleg a különböző módszerek és fogalmak alkalmazásából ered. Ez megfelelhet az igazságnak. A hivatalos amerikai statisztika ugyanis olyan fogalmakat és módszereket használ, amelyekkel a kapitalista rendszer számára kényelmetlen jelenségek, mint sztrájkok, munkabeszüntetések, a munkanélküliek száma, valamilyen statisztikai művelettel megszüntethetők, vagy valódi méretük csökkenthető.

Meggyőző példákat idéz az USA hivatalos statisztikájának hamisításairól V. Csermenszkij a *Novoje Vremja* 1950 augusztusi számában megjelent cikkében. Mint ismeretes az amerikai proletariátus helyzetére jellemző reálbérindex 1944 = 100 alapon 1949-ben 72-es értéket mutat. Azonban még erről a fokozatos elnyomorodásról tanúskodó szám is a valóságosnál jobbnak tünteti fel a helyzetet, mivel a számítás a torzított hivatalos létfenntartási indexek alapján készült. A hivatalos amerikai létfenntartási index a lakbérköltségeknél az ú. n. „lakóvédelmi törvényre” hivatkozva, nem veszi figyelembe a lakberek tényleges emelkedését. Az index háziurak vonatkozó tétele csak elenyésző mértékben emelkedik, holott a háziurak túlnyomó többsége a lakóvédelmi törvényt figyelmen kívül hagyva, a lakbéréket, különösen a munkásosztály lakbéréit jelentősen emeli.

Ilyen és hasonló hamisítások révén az USA munkaügyi minisztériumának statisztikusai olyan létfenntartási költségindexszámot készítenek, amelynek édes-kevés a köze a munkásosztály valódi megélhetési költségei alakulásához. Míg a hivatalos amerikai statisztika mindenképpen megemeli a munkásosztály jövedelmét, idesorolva a nagyfizetésű igazgatók és a részvénytársasági elnökök jövedelmét is, addig mindent elkövet a tőkésiek jövedelmének kisebbitésére. Hogy milyen mértéket ölt a profitnak az eltitkolása, azt jól mutatja a 40-es évek elején megalakult Ideiglenes Közgazdasági Bizottság kutatásainak eredménye. A Bizottság által gyűjtött adatokból kitűnik, hogy az amerikai vállalatok 28 év alatt, 1909-től 1937-ig, 93 milliárd kifizetett osztalékot, 9 milliárd visszatartott nyereséget, tehát összesen 102 milliárd dollár nyereséget vallottak be. Mérlegeik-

⁶ The Review of Economics and Statistics, 1950 november, 315. old.

ben ugyanakkor megmagyarázhatatlan tiszta tökefeleslegként, azaz titokban tartott profitként további 66 milliárd jelentkezik.⁶

Hasonló mesterkedéseket folytat az amerikai statisztika az ipari indexszámok meghamisítása körül. Mint ismeretes az amerikai ipari termelés indexszámát csupán néhány reprezentatív termék termelésének alakulása alapján állítják össze. Ezeket a termékeket az amerikai statisztika úgy válogatja ki, hogy legelőnyösebben tükrözzék vissza az amerikai ipar helyzetét. Így pl. az amerikai hivatalos statisztika az 1948. évben megindult válságot nem tudta eltagadni, de annak méreteit mindenképpen csökkenteni igyekezett. A hivatalos statisztika kimutatta, hogy 1949 augusztusában az ipari termelés 15,9%-kal volt az egy évvel előtti színvonal alatt. Ugyanakkor Manukian szovjet közgazdász megállapította, hogy valóságban az index egy év alatt 22%-kal esett. Mikor ugyanis a hivatalos körök észrevették, hogy a tényleges adatok a közvéleményre kedvezőtlen hatást gyakorolnak, az ipari termelési indexet oly módon hamisították meg, hogy nem vették figyelembe a szén- és acélipari termelésnek óriási mértékű csökkenését. Ezt a kiigazítást a Journal of Commerce „ügyes statisztikai fogás“-nak nevezte.

A statisztikai hamisításokban az amerikaiak hűséges tanítványai az Angol Királyi Statisztikai Hivatal közgazdászai is. Az angol hivatalos statisztika, Grauntnak, Pettynek e méltatlan utóda, gyakran és előszeretettel hivatkozik pártatlanságára, tudományos objektivitására. Azonban az angol farizeusok néha elfeledkeznek magukról és egy-egy őszinteségi rohamukban kifecsegitik, hogy milyen szerepet szánnak valójában a statisztikának. Ilyen őszinteségi hullám lett úrrá Sir Geoffrey Heyworthon, mikor az Angol Királyi Statisztikai Társaságban elnöki székfoglalóját tartotta. Előadása címével „A statisztika szerepe az üzleti világban“ választotta és beszédében többek között ezeket mondotta: „Az indok, amiért az üzleti embert nem nagyon érdekli az elmélet, az, hogy neki olyan számokra van szüksége, amelyek nem a tudást gyarapítják, vagy tudományos értékük van, hanem amelyek segítségére vannak a soronkövetkező üzleti ügyek vitelében. Ez a lényege azoknak a követelményeknek, amelyekről ez este beszélni óhajtok. Ezek hármas jellegűek: először, hogy az üzleti statisztikának egyszerűnek kell lennie, másodsorban, hogy csupán azok számára kell hozzáférhetővé tenni az adatokat, akik hasznot hajtó ügyleteket tudnak lebonyolítani ezek alapján és nem mindenki számára, akiket ilyen adatok érdekelhetnek és végül harmadszor, hogy ezek az adatok nem helyettesíthetik az üzletember döntéseit, csupán azok ellenőrzéséül szolgálhatnak.“⁷ A továbbiakban Sir Geoffrey Heyworth még közlékenyebbé válik és a következőket mondja: „Minden adat, amelyet (statisztikusok) összeállítanak, pénzbe kerül. Ezért minden adat, amely nem hoz pozitív eredményt, csökkenti az üzleti szervezet rentabilitását. Világosabbá lesz ez a tétel, ha felsorolok néhány példát, hogy milyenfajta adatokat gyűjt pl. a mi szervezetünk. Mivel a mi életcélunk, hogy ellássuk a társadalmat bizonyos árucikkkel, amelyekre szükség van, elsősorban, mint Önök tudják, szappannal, margarinnal, természetesen tudnunk kell, hogy ezekből ténylegesen mennyit adunk el. Ezért rendelkezésünkre állnak a helyi eladási jegyzékek börtisztítószerekről, toalettcikkekből, minden gyártmányról és minden minőség-

⁶ New Times, Moszkva, 1950. augusztus 16.

⁷ Journal of the Royal Statistical Society, Part I., 1950.

ről, minden nagyságról és típusból.“ Azonban Sir Geoffrey nem akarja a statisztika szerepét csupán a piperecikkek eladási kimutatásaira leszorítani, hanem nagylelkűen kijelenti, hogy egyéb statisztikák is adódhatnak, amelyekre az üzletembernek alkalmanként szüksége lehet. Ezekről ezt mondja: „Minket érdekelnek általánosabb jellegű statisztikai adatok is. Szervezetünk a világ legtöbb országában dolgozik. Gyakran kell döntenünk arról, hogy például előnyösebb befektetés lenne-e Malájföldön egy új gyárat építeni, vagy esetleg kiterjeszteni a fagyaltüzemünket Angliában. Hogy kielégítő módon eldönthessük a kérdést, nem csupán annak az üzletnek különleges körülményeit kell ismernünk, amelyet Malájföldön, illetve Angliában megkezdeni szándékozunk, hanem ismerni kell egész gazdasági helyzetünk egészségi állapotát, s annak lehetőségét, hogy üzleteinket kiterjesszük, vagy hogy befektetéseinket esetleg elkobozzák. Ezek olyan körülmények, amelyek jórészt ellenőrzési hatáskörünkön kívül esnek és az ország általános helyzetétől függnnek. Ezért, ilyen célból a külső statisztika egy széles hálózata lehet szükséges, a vidék eladósodottságának adataitól kezdve a községi választásokon a kommunisták által megkapott szavazatok statisztikájáig.”⁸

Az angol hivatalos statisztika valóban a Sir Geoffrey által megjelölt úton halad: a legmagasabbfokú tudományos érdemnek, a statisztikai hivatás életcéljának azt tekinti, ha az angol kölnigyárosok, vagy szappanfőzők üzleti érdekeiket kielégíti, ha a maga kisdéd üzelmével az angol imperializmus fentköltnek egyáltalán nem nevezhető céljait szolgálja. Az Angol Királyi Statisztikai Társaság elnöke által adott program után nincs mit csodálkozni azon, ha az egykor jóhírű angol statisztika tevékenységéről maga az angol burzsoázia lapja, az Economist állapítja meg, hogy az „angol hivatalos statisztika által közölt termelési index távolabb jár az igazságtól, mint közelebb ahhoz.“ A múlt esztendei parlamenti választások alkalmával a Labour-párt vezérszónokai, hogy a munkáspárt 5 évi kormányzásának nem létező eredményeit valahogy bemutassák, a statisztikához fordultak. Így Sir Stafford Cripps kijelentette, hogy Angliában a termelés színvonala 30%-kal magasabb a háború előtti színvonalnál. A kereskedelmi miniszter még ezt is kevésnek tartotta és azt állította, hogy az ipari termelés 40%-kal haladja meg az átlagos békeévit. Hogy ezek a számok mennyire inkább az angol munkáspárti politikusok reményeit, mint a valóságos helyzetet fedik, arra az angol imperialistákkal szemben nem éppen elfogulatlanak mondható Economist e kijelentésekkel foglalkozó cikkét idézzük.

Az Economist megállapítja, hogy Crippsnek az a kijelentése, hogy a termelési színvonal 30%-kal magasabb a háborúelőttinél, egyáltalán nem állja meg a helyét. Először is Cripps elfelejtette hozzátenni, hogy ez az index nem az egész, hanem a legjobb esetben csupán az ipari termelésre vonatkozhat. Tehát nem foglalja magában a mezőgazdaság, a szállítás, a hírközlés, a kereskedelem, stb. tevékenységét, amely gazdasági ágak a kereső népesség felét foglalkoztatják. Másodsorban ez a százalékszám a Központi Statisztikai Hivatal által számított hivatalos ipari termelési indexszám alapján, amelynek hitele erősen kétséges. Míg Sir Strafford Cripps és az Angol Statisztikai Hivatal szerint ez az index

⁸ Journal of the Royal Statistical Society, Part I., 1950, 2. és 4. old.

30%-kal haladja meg a háborúelőtti, addig a London and Cambridge Economic Service számította ipari termelési indexszám a háborúelőtti termelésnél csak 15%-kal magasabb értéket mutat. Mindezekért, teszi hozzá az Economist „azt állítani, hogy a termelés 30%-kal magasabb a háborúelőtti színvonalnál, távolabb jár az igazságtól, semmint közelebb ahhoz“.⁹

Az Economist a továbbiakban megcáfolja Strafford Cripps állítását, hogy „a dollár reális értéke 23%-kal esett, 5%-kal nagyobb mértékben, mint a fontnak a reális értéke“. Ezt az állítását Sir Strafford semmivel sem támasztotta alá, és ahogy az Economist megjegyzi: „ezért a fontnak a dollárral szemben említett 'reális' értéke nagyon irreális“. Hogy miért nem igyekszik Sir Strafford valamilyen elfogadható módon állítását igazolni, annak oka, hogy „annak bebizonyítása, hogy a font értéke magasabb, mint a dollaré, meghaladja még Sir Strafford dialektikus képeségeit is“.

Nem szerencsésebb az angol pénzügyminiszternek az az állítása sem, hogy „Anglia valójában más országoknak ugyanannyi támogatást nyújt, mint amennyit maga kapott“. Az Economist megállapítja, hogy Anglia a háború végétől 1949 szeptember 30-ig adományok, kölcsönök, E. R. P. segélyek és igénybevételi jogok alakjában 1647 millió fontot kapott, míg Anglia által adott hasonló jellegű juttatások összege 958 millió font. Az Economist gúnyosan jegyzi meg, hogy a két oldalt: a kapott juttatásokat s a nyújtott segélyeket csak az esetben lehet kb. ugyanolyan nagyságúnak tekinteni, ha az Anglia által a külső országok számára nyújtott „segélynyújtás“ alatt az angol monopolisták külföldi tőkebefektetéseit is elszámolnák. A különben egyáltalán nem szemérmes Economist számára is ez enyhén szólva merész kísérletnek tűnik. Megjegyzi, hogy az a definíció, amellyel választási beszédében Sir Strafford Cripps a segélynyújtást meghatározza, felette eredeti és „egészen biztosan nem jutna a rádióhallgatók eszébe“.

Ugyanakkor az Economist megállapítja, hogy az angol Központi Statisztikai Hivatal által kiszámított termelési indexszám jóval magasabb, mint a London and Cambridge Economic Service indexszáma. Az alábbiakban közöljük a két indexszámot:

Ipari termelési indexszáma 1946. évi mérlegelési módszer szerint¹⁰
(1936/38 évek átlaga = 100)

Megnevezés	1946	1947	1948	1949
Hivatalos indexszám	96	104	116	124
London Cambridge Economic Service „B“ indexszáma	90	96	106	112

A hivatalos ipari termelési index növekedése tehát a London and Cambridge által szerkesztettét mintegy 50%-kal múlja felül.

A statisztikai adatok hamisítása terén különösen a létfenntartási költségek és a reálbérek megszépítésében szorgalmas tevékenységet fejt ki

⁹ The Economist, London, 1950. február 11., 305. old.

¹⁰ The Economist, London, 1950. február 25., 438. old.

a hivatalos francia statisztika is. A Notes et Etudes Economiques című közgazdasági szemle ismételten rámutat a francia kiskereskedelmi árak csalárd jellegére. A francia kormány rendeletére az Országos Statisztikai Intézet 1950-ben új kiskereskedelmi árindex-sorozatot készített. „Az új indexszám-sorozatnak legfőbb jellegzetessége, hogy megváltoztatta az alapul vett időszakot. 1951 január havától kezdve csupán az 1949. évi árakkal nyílik alkalom az összehasonlításra. Az 1938. évre történő minden utalást elhagytak és egyben lehetetlenné is vált abból a tényből kifolyólag, hogy az új indexszám kiszámításának módszere mind az árucikkek összetétele, mind a mérlegelés szempontjából gyökerestől megváltozott.”¹¹ Ennek a statisztikai bűvészkedésnek célja az volt, hogy eltüntesse az árak és a munkabérek közt egyre nagyobb eltérést. A kormány így akarta meg nem történné tenni a reákeresetek háborúelőtti színvonalhoz képest bekövetkezett jelentékeny csökkenését. Mint ismeretes, az árszínvonal a hivatalos kiskereskedelmi árindex szerint is Párizsban 1949-ben a háborúelőttinek több mint 18-szorosa volt, ugyanakkor a munkabérek a háborúelőtti színvonal 8,7-szeresét érték el. A reálbér tehát a háborúelőttinek 48%-ára csökkent.

A hamisítás arra kényszerítette a Notes et Etudes Economiques szerkesztőségét, hogy egy olyan árindexet szerkesszen, amellyel nyomkövethető egyrészt a valódi áremelkedés, másrészt a hivatalos statisztika hamisítása. Ennek az árindexnek alapján kimutatta, hogy pl. 1951. január 1-én a megélhetési költségek a háborúelőtti színvonalat Párizsban 25-szörösen múlták felül. 1951 júniusi számában a Notes et Etudes Economiques a statisztika hamisításának, vagy a statisztika „hivatalos átpolitizálásá”-nak (politisation) újabb ékesszóló példájára mutat rá. A lap azt írja: „Nyilvánvaló, hogy M. Buronnak, a gazdaságügyi államtitkárnak, akinek fennhatósága alá tartozik a hivatalos Statisztikai Intézet, szüksége volt, hogy a munkások és tisztviselők bérköveteléseivel szemben olyan statisztikával szolgáljon, amelyből az árak csökkenése igazolható. Július hónap végefelé Buron úgy nyilatkozott, hogy az árcsökkenés már az utcasarkon van és július elején a készpénzes statisztikai szolgálat a miniszter prófétai szavait számokba öntötte.

E statisztikák szerint 41 élelmiszeri cikknek árindexe május és június között 1,6%-kal csökkent, ugyanakkor a Notes et Etudes Economiques által összeállított létfenntartási költségindex szerint május 15. és június 15. között az élelmiszeri cikkek árai, — nem is számítva a gyümölcsöt és a friss zöldséget — 2,5%-kal emelkedtek. Az Országos Statisztikai Intézet komoly intézmény, s ezért kétféle kiskereskedelmi árat adott közre. Egyszer azokat az árakat, amelyek az index kiszámításának alapjául szolgálnak, ezek havi átlagárak és másodsor szombatoként a vásárcsopatokon és az üzletekben megállapított napi árakat, amelyeket a Heti Statisztikai Értesítő közöl. Ez a kétfajta árlista egymásnak ellentmond és az adatok szinkronizálásának megdöbbentő hiányára mutat. A kétfajta sorozat összehasonlítása arra mutat, hogy az indexben szereplő árak májusról júniusra esnek, ugyanakkor, mikor a heti statisztikai jelentésben szereplő árak emelkednek. Így pl. a disznóhús a költségindexben szereplő ár szerint 0,5%-kal esett,

¹¹ Notes et Etudes Economiques, 1951. január 29.

ugyanakkor a heti jelentésben szereplő ár szerint 5⁰/₀-kal emelkedett. A sonka az árindex szerint 3,7%-kal esett, ugyanakkor a heti árjegyzék szerint 1%-kal emelkedett. A kolbász ára az árindex szerint változatlan maradt, ugyanakkor a heti árjegyzék szerint 2,8%-kal emelkedett. A szárazborsó ára az árindex szerint 3,4⁰/₀-kal leesett, ugyanakkor a heti árjegyzék szerint 1%-kal emelkedett.¹² A Notes et Etudes Economiques megállapítja, hogy ezek azok a módszerek, amelyek segítségével a hivatalos árindex csökkenést mutat májusról júniusra. Hogy ha tekintetbe vennénk a valódi árviszonyokat, — a gyümölcs és a friss zöldség árait is — akkor nem csökkenésről, hanem mintegy 8,5%-os emelkedésről kellene számotadni.

Hasonló hamisításokat a francia statisztika az ipari termelés index-számainál is alkalmaz. 1949. év végén a hivatalos statisztikai szolgálat még kétféle: 1938-as és 1929-es alapon számított ipari indexet közölt. 1950 eleje óta azonban csupán az 1938-as alapon számított indexet hozza nyilvánosságra, amely a termelés színvonalát magasabbnak tünteti fel, mivel 1938 a francia iparban a kezdődő válság éve. Ugyanakkor, mint a Cahiers du Communisme megállapítja, ez a hivatalos termelési index egyéb torzító körülményeket is tartalmaz. Így magába foglalja a Saar-vidék termelésének egy részét, ugyanakkor kimaradnak belőle olyan fontos iparcikkek, mint a lakberendezés, villamosmotorok gyártása, melyeknek termelése csökken. Az indexben szerepelnek teljesen újkeletű gyártmányok is, amelyek a bázisévhez viszonyítva mesterségesen emelik az ipari termelés terjedelmét. A hamisítás azonban valószínűleg már az egyes adatszolgáltatókkal kezdődik, ugyanis a francia nagyiparosok mesterségesen megnagyobbítják termelési adataikat, mivel a nyersanyagok szétosztásánál ezek a statisztikai adatok szolgálnak alapul.

Hűségese tanítványai az amerikai statisztikusoknak a hamisításban a többi marshallizált ország statisztikusai is. Így az osztrák Statisztikai Hivatal szerint a reálbér 1947 és 1949 között 6%-kal csökkent, a tényleges csökkenés pedig, mint ahogy azt az Österreichische Volkstimme megállapítja, 17%. A hivatalos létfenntartási index ugyanis a bekövetkezett áremelkedést nem jól rögzíti. A létfenntartási költségindexet még a háború előtt szerkesztették és azóta a fogyasztás jelentősen megváltozott.

A hamisítások ehhez hasonló durva, vagy kifinomultabb módzatait kivétel nélkül valamennyi kapitalista ország statisztikájában megtalálhatjuk. A durva és ismételtelen leleplezett hamisítások a burzsoá statisztikusokat egyáltalán nem indítják valamiféle önkritikára, vagy akár szerényebb magatartásra. Hangosabban, mint valaha, hirdetik az angol-amerikai statisztika felsőbbrendűségét, támadják tajtékozva a Szovjetunión statisztikai vívmányait. Az imperialistáknak különösen fájnak azok a fényes sikerek, amelyeket a Nagy Honvédő Háború után a szovjet hatalom gazdaságának újjáépítésében, a kommunizmus hatalmas műveinek létrehozásában elért. A kapitalista közgazdászok és statisztikusok egész légiója specializálja magát a szovjetellenes rágalmakban, igyekszik a tudomány szemétdombjáról előkapart érvekkel az ötéves terv fényes eredményeiről számotadó szovjet statisztika hitelét megingatni. E támadásokban nemcsak

¹² Notes et Etudes Economiques, 1951. július 21.

„tudományos“ mezbe öltöztetett szovjetellenes rágalmak újabb visszataszító jelentkezéseit kell keresni, de arra is mutatnak, hogy mennyire kiváltotta az imperialisták veszett dühét, hogy a Szovjetunió a tudományos statisztikai adatsere átlátszó ürügye alatt nem volt hajlandó gazdasági életének adatait az amerikai és angol kémügynökségek tudomására hozni.

A kapitalista országok, amelyekben a statisztika szerepének módszeres degradálása folyik, gyakran hivatkoznak azzal, hogy milyen széleskörű náluk a statisztika művelése és ezzel kapcsolatban milyen fejlett a statisztika oktatása. A Nemzetközi Statisztikai Intézet Bernben 1949-ben tartott ülésén beszámoltak arról, hogy Kanadában például minden millió lakosra 7 és $\frac{1}{2}$ statisztikai tanfolyam esik. Ez az igen durva mutatószám, amely egyáltalán nem mutatja a statisztikai tanfolyamok látogatottságát, valószínűleg igen alacsony. Magyarországon például ugyanezt a mutatószámot alkalmazva az 1950/51. tanévben minden millió lakosra közel 13 statisztikai tanfolyam esett. Ezeknek átlagos létszáma jóval a 300 résztvevő fölött volt és köztük nem egy olyan volt, mint az iparstatisztikai tanfolyamok, ahol a résztvevők száma elérte a kétezret.

A statisztikának, mint általában a tudományok széleskörű művelésének, a szocialista rendszer biztosít elsősorban lehetőséget. Így van ez a Szovjetunióban és az összes népi demokratikus államokban, amelyek szocialista rendszerében a statisztikának megtisztelő, felelősségteljes feladatot kell betöltenie és ahol ezért a statisztika elméleti munkája előtt széles távlatok nyílnak. Magyarországon a felszabadulást megelőzően a Központi Statisztikai Hivatal lapja, a Magyar Statisztikai Szemle több mint 20 évig példányszámát 1800-ról csak 2300-ra tudta emelni. A felszabadulást követően az újjászervezett Statisztikai Szemle mintegy 5000 példányban jelenik meg. A Statisztikai Szemlén kívül a Hivatal az időszaki statisztikai értesítők egész sorát adja ki. Az utóbbi $1\frac{1}{2}$ évben több könyv jelent meg a statisztika elméletéről és módszertanáról, mint a felszabadulás előtti 10 esztendőben. Ezek közül egyedül a Szocialista Statisztika Könyvtárának sorozatában megjelent elméleti művek összpeldányszáma egy év alatt elérte a 60 000-et. A felszabadulás utáni magyar statisztikai irodalom példányszáma nemcsak Horthy-Magyarország kiadványait hagyják messze maguk mögött, de a kapitalista országok legtöbbszörének statisztikai irodalmi tevékenységét is. A statisztika, mint tudomány és mint gyakorlati tevékenység a társadalmi és gazdasági valóság teljes feltárását csupán abban a rendszerben tudja szolgálni, amelynek érdekében áll a társadalom valóságos helyzetének megismerése és e megismerés nyomán a fejlődésben való tevékeny részvétel. Csak ilyen társadalomban teljesíthető a lenini útmutatás: „Nekünk be kell vinnünk a statisztikát a tömegek közé“, csak ez a társadalom ad módot arra, hogy valóráváltuk a sztálini követelményeket: „a statisztikának objektív, minden előítélettől mentes adatokat kell szolgáltatnia“. Csak ebben a társadalomban válik a statisztika a „társadalmi gazdasági megismerés hatalmas fegyveré“.

A kapitalizmus lakájszerepre kárhoztatja a hivatalos és a csak szavakban független tudományos statisztikát. A burzsoá statisztikai társaságok élén a Sir Geoffrey Heyworth-hoz hasonló nagytőkések állnak. Sir Geoffrey által adott program, hogy „Nekünk nem olyan számokra van szükségünk, amelyek a tudást gyarapítják, vagy valamilyen tudományos

értékük van, hanem amelyek segítségünkre vannak a soronkövetkező üzleti ügyek vitelében“ nemcsak az angol, hanem az egész kapitalista világ statisztikájának jelszavává lett. Ez a követelés nyílt és cinikus beismerése annak a tőkés „tudományos“ szemléletnek, amit annakidején Marx a polgári politikai gazdaságtanról beszélve így fogalmazott meg: „Nem arról volt szó már ezentúl, hogy ez vagy az az elméleti megállapítás igaz-e, hanem arról, hogy a tőkének hasznos-e vagy káros, kellemes-e vagy kellemetlen, rendőrileg tilos-e vagy sem. Az önzetlen kutatás helyére megfizetett áltudomány lépett, az elfogulatlan tudományos vizsgálat helyére a rossz lelkiismeret, és az apologetika gonosz szándéka.“¹³

¹³ Marx: A tőke, I. kötet, Szikra, Budapest, 1949, 17. old.

A

MAGYAR-SZOVJET KÖZGAZDASÁGI SZEMLE

legújabb számának tartalmából:

Kronrod: A szocialista felhalmozás és a szovjet gazdaság újabb hatalmas föllendülése

Haász Árpád: A Schuman-terv, az ultramonopóliumok és a világalom kérdése

Li Csin-jun: Az új Kína külkereskedelme

Fogarasz István: A főkönyvelők feladatai népgazdaságunk fejlesztésében

Karvaly Nándor: Eredményeink és hiányosságaink az anyagtakarékosságban

Ádám László: Feladataink a termelőkapacitások meghatározásában

Mihajlov: Az ipari termelés önköltségének tervezése

A Voproszi Ekonomiki 1951. 5. számában, a Planovoje Hozjajsztvo 1951. 1—2. számában, az Izvesztijja Akademii Nauk 1951. 1. számában megjelent cikkek részletes ismertetése

Kapható: a kiadóhivatalban (V., Kossuth Lajos-u. 20. Telefon 183—930).

STATISZTIKA ÉS KÖNYVVITEL ÖSSZHANGJA AZ ÉVKÖZI MÉRLEGBESZÁMOLÓK TÜKRÉBEN

A II. negyedévi mérlegbeszámoló anyagát a Központi Statisztikai Hivatallal és a gazdasági tárcaikkal egyetértésben készítette a Pénzügyminisztérium. Egyik fő célkitűzés az volt, hogy a különféle adatszolgáltatások összhangját biztosítsuk és a lehető legnagyobb mértékben kiküszöböljük a mérlegbeszámolókból azokat a korábbi zavaró körülményeket, hogy ugyanazon fogalom alatt mást értett a statisztikus és mást a főkönyvelő.

Kétségtelen az, hogy a II. negyedévi mérlegbeszámoló összeállítására több szempontból komoly fejlődést jelent a múlttal szemben. Egyik legfőbb érdeme, hogy a statisztikát és könyvelési kimutatásokat sok tekintetben közös nevezőre hozta.

A komoly eredmény mellett rá kell azonban mutatni a még mindig meglévő hiányosságokra. Az alábbiakban néhány ilyen kérdésre szeretnénk rámutatni.

Munkabér időbeli elhatárolása

Bármilyen furcsán hangzik, de komoly vitát kellett folytatni, vajjon a munkabérialap negyedéves elszámolására szolgáló mérlegbeszámoló úrlapon (III./1. sz. melléklet) a munkabér összege a statisztikával vagy a könyvvitelrel egyezzen-e?

Mi ennek az oka? Szaknyelven mondva — az időbeli elhatárolások. Talán világosabb, ha erről a kérdéstről mint a fizetett szabadság elszámolásának módjáról beszélünk.

A kérdés egyébként felmerül a munkabérialapok felhasználásának bankszerű ellenőrzésével kapcsolatban is. Nézzünk egy példát:

Egyik vállalatunknál

A tervezett termelési érték	1 000 000 forint,
A tényleges termelési érték	900 000 forint volt.
A munkások tervezett béralapja	100 000 forintot tett ki,
Az igénybevett béralap ..	96 000 forintot.

A relatív túllépés kiszámítása a Nemzeti Banknál és a Statisztikai Hivatalban kétféleképpen történik.

1. Nemzeti Banknál:

$$\text{Termelési terv teljesítése} \frac{900\,000}{1\,000\,000} \times 100 = 90\%$$

$$\text{Tervezett beralap igénybevétele} \frac{96\,000}{100\,000} \times 100 = 96\%$$

$$\text{Relatív túllépés} = 96\% - 90\% = 6\%$$

2. Statisztikai Hivatalnál:

$$\text{Termelési terv teljesítése} \frac{900\,000}{1\,000\,000} \times 100 = 90\%$$

$$\text{Munkások tervezett beralapja a termelési terv teljesítési szintjére korrigálva} \frac{100\,000 \times 90}{100} = 90\,000$$

$$\text{Relatív túllépés: } 96\,000 - 90\,000 = 6\,000$$

$$\text{Relatív túllépés \% -a: } \frac{6\,000}{90\,000} \times 100 = 6,67\%$$

Mivel az eszközölhető pótkifizetések mértékét a fennálló rendelkezések százalékban határozzák meg, így feltétlenül helyes lenne, ha a két különböző módszer helyett egy egységes módszerrel dolgozna a Nemzeti Bank és a Statisztikai Hivatal.

Nézzük meg azonban, hogy a két különböző módszertől függetlenül, mit is mutat a relatív túllépés alakulása ennél a vállalatnál:

Részletes vizsgálat során megállapítottuk, hogy a vállalat felsőbb hatósági intézkedésre, — tervétől eltérően — szabadságra küldte a dolgozók egy részét. A túllépés oka az, hogy a vállalat nagyobb arányú szabadságolás miatt nem teljesítette termelési tervét, viszont a fizetett szabadságok kifizetésével beralapját túllépte.

Ez példa arra is, hogy a beralap-felhasználás bankszerű ellenőrzése hogy tudja felfedni egy tervtől eltérő intézkedés kihatását.

Ez azonban nincs minden esetben így. Ha a vállalat pl. valamelyik hónapban megtervezte a szabadságolást, de — vétkezen — nem teljesítette szabadságolási tervét, a vállalat termelési tervét — ami a szabadságolt létszám figyelembevételével készült — túlteljesítette, viszont beralapját alig valamivel a tervezett fölé vette igénybe. (Tegyük fel, hogy a kérdéses dolgozók átlagteljesítménye 100%.)

Ilyenkor tehát az ellenőrzés komoly megtakarítást mutat, holott a vállalatnál lényeges szabálytalanságok vannak.

Annál inkább fel kell erre a kérdésre figyelni, mert a termelési terv túlteljesítésének egyik „bűnös“ módszere az, ha szabadságolási terveiket nem teljesítik vállalataink. Feltétlenül felmerül annak szükségessége, hogy a szabadságolási ütemterv betartását mérni kell.

Ezen túlmenően a számvitel két ága között sincs meg az összhang. A könyvvitelben minden hónapban egyenletesen jelentkezik a fizetett szabadság 1/12 része, míg a statisztikában annyi fizetett szabadság jelentkezik havonta, amennyi arra a hónapra elszámolásra került. Ezért mondtuk azt, hogy nagy vita volt, vajjon melyik rendszer szerint kiszámított bér legyen a negyedéves elszámolás alapja.

A mérlegbeszámoló most a könyvelési adatok alapján, míg a bankszerű ellenőrzés a statisztikai alapon történik. Világos, hogy a könyvelés álláspontja helyes és világos az is, hogy a statisztikának ki kell mutatnia az egy-egy időszakra „tényleg elszámolt“ bért. A két kimutatás között azonban összhangot kell teremteni.

Ennek az összhangnak a lehetősége abban van, hogy a fizetett szabad-ságidő ellenértékét ki kell vonni a jelenlegi ellenőrzés kereteiből, míg a statisztikában mindkét adatot ki kell mutatni.

A szovjet számlakeret utasítás¹ következőképpen rendelkezik:

„A szabadságok bekövetkezendő fizetésének összegeit, melyek norma-tíva szerint lettek kiszámítva, havonként a 137. a „Bekövetkezendő fizetések“ számláról a megfelelő fizetések számlára könyveljük.

„A szabadságidőre ténylegesen felmerülő összegeket a 040. sz. számla („Alap és kiegészítő munkabérek és fizetések“ — *A szerző.*) tartozik példalára könyveljük, mint fizetéskiegészítést a 097. sz. „Munkások és tisztviselők“ számla követel oldalával szemben; ezután pedig átvisszük a 040-es számú számla (fizetéskiegészítés) követel oldalára a 137. sz. „Bekövetkezendő fizetések“ számla megterhelésével. Évközben a 137. sz. számlán mutatkozó tartozik egyenleget ezen a számlán hagyjuk és a havi mérlegekben a „Következő időszakokat terhelő költségek tételénél mutatjuk ki. A 137. sz. számlán tartozik egyenleg az év végén nem lehet.“

A könyvelési rendszer tehát hasonló a miénkhez, csak világosabb.

Bár a bankszerű ellenőrzés szovjet szabályai nem tűnnek ki világosan a fentiekből, mégis — a mi jelenlegi viszonyaink között — helyesnek látszanék:

a) a beralapellenőrzésnél a fizetett szabadságidő ellenértékét külön mérni,

b) a havonként egyenletesen ütemezett összeget a banknál zárolt számlán elhelyezni és ennek terhére, folyósítaná a bank a tényleges kifizetéshez szükséges összeget. (Ha a kifizetés többet tesz ki, mint amennyit addig a vállalat költségei között elszámolt és zárolt számlán elhelyezett, a bank elhíthet folyósítana.)

c) A statisztika mutassa ki a következőket:

Ténylegesen kifizetett bérek (az időszakot terhelő összeg)	Ebből fizetett szabadság címén az időszakot terhelő	Fizetett szabadság a könyvelés adatai szerint (1/12 rész)	Fizetett szabadságra eső bérek különbözete (2—3)
1	2	3	4

Ha a fogyasztási alapot akarjuk vizsgálni, vagy a munkabérek és a bankjegy kibocsátás összefüggéseit, akkor az 1. alatti tétel az irányadó. Ha a bank a beralapellenőrzést végzi, akkor külön vizsgálja az 1. alatti tételt, és külön az 1.-nek a 2.-vel kisebbített összegét. A könyvelés változatlanul az 1. ± 4. alatti összeggel fog dolgozni.

Iparági munkabérialap-elszámolás

Még egy hasonló probléma vetődik fel a minisztériumi főosztályok iparági mérlegbeszámolóival kapcsolatban. Nevezetesen az iparágak relatív beralap-túllépésének kimutatása. Ugyanis a relatív beralap-túllépésnek (vagy megtakarításnak) iparági szinten való kimutatására kétféle módszert lehet alkalmazni. Nézzük meg, hogy néz ez ki részleteiben.

¹ Kézikönyv az ipari vállalatok folyamatos számviteli számlakeretéhez. Goszfinizdat, Moszkva. 1946.

1. Az egyes vállalatok által kimutatott túllépések és megtakarítások összegezése

Vállalat	Termelés		Telj. % -a	Munkások béralapja		Igénybevétel % -a	Korrigált béralap-terv	Túllépés (+) jel, megtakarítás (-) jel	
	terv	tény		terv	tény			Ft	%
	A	100	125	125	40	45	112,5	50	- 5
B	250	225	90	125	125	100	112,5	+12,5	11,1
C	90	90	100	35	40	114,3	35	+ 5	14,3
<i>Iparág összesen</i>	<i>440</i>	<i>440</i>	<i>100</i>	<i>200</i>	<i>210</i>	<i>105</i>	<i>197,5</i>	<i>+12,5</i>	<i>6,3</i>

Tehát az iparág egészében 100%-ra teljesítette tervét, béralapját pedig 105%-ra vette igénybe. Ha vállalatonként vizsgáljuk a béralapot, akkor 17,5 túllépéssel szemben 5 megtakarítás áll, tehát az iparág túllépése, — vállalatonként számolva, — 12,5, azaz 6,3%.

2. Az iparág termelési tervteljesítésének az iparág béralap-felhasználásával való egybevetése

Ha ugyanezt a példát úgy vizsgáljuk meg, hogy az iparág termelési tervteljesítését az iparág béralapfelhasználásával vetjük egybe, akkor az iparág relatív béralap-túllépéséről a következő képet kapjuk:

Termelés		Telj. % -a	Munkások béralapja		Igénybevétel % -a	Korrigált béralap-terv	Túllépés +, megtakarítás -	
terv	tény		terv	tény			Ft	%
440	440	100	200	210	105	200	+10	+ 5

Eszerint a módszer szerint a túllépés 10, azaz 5%, szemben a vállalatonként összegezett 12,5, illetve 6,3%-kal.

Nézzünk egy másik példát:

Vállalat	Termelés		Telj. % -a	Munkások béralapja		Igénybevétel % -a	Korrigált béralap-terv	Túllépés (+), megtakarítás -	
	terv	tény		terv	tény			Ft	%
A	100	75	75	40	36	90	30	+ 6	+ 20
B	250	275	110	125	125	100	137,5	-12,5	- 9,1
C	90	90	100	35	33	94,3	35	- 2	- 5,7
<i>Iparág összesen</i>	<i>440</i>	<i>440</i>	<i>100</i>	<i>200</i>	<i>194</i>	<i>97</i>	<i>202,5</i>	<i>- 8,6</i>	<i>- 4,2</i>

Az iparág ebben az esetben is 100%-ra teljesítette tervét, de béralapját csak 97%-ra vette igénybe. Vállalati szinten mérve a megtakarítás 8,5-t tesz ki, azaz 4,2%-ot.

Ugyanez a példa iparági szinten mérve:

Termelés		Telj. % -a	Munkások béralapja		Igénybevétel % -a	Korrigált béralap-terv	Túllépés (+), ill. megtakarítás (-)	
terv	tény		terv	tény			Ft	%
440	440	100	200	194	97	200	- 6	- 3

Iparági szinten mérve a megtakarítás 6, vagyis 200-nak 3⁰/₀-a, szemben a vállalati szinten mért 8,5, illetve 4,2⁰/₀-kal.

Előbbiekből az következik, hogy iparági szinten való mérésnél éppen a nagy vállalatok jó vagy rossz munkája kevésbé jut kifejezésre. Az első példában az iparág több mint 50⁰/₀-át kitevő B vállalat túllépése, a második példában ugyanennek a megtakarítása kevésbé jut kifejezésre az iparági szinten történő mérésnél, mint ha vállalatonként nézzük a túllépést vagy megtakarítást.

Éppen ezért az iparági mérlegbeszámolóknak, amellet, hogy az iparági túllépéseket vagy megtakarításokat kimutatjuk, azt is szerepeltetjük, hogy mennyit tesz ki a túllépés vagy megtakarítás összege vállalati szinten. Utóbbi adatra annál inkább szükség van, mert ha az esetleges túllépéseket a következő időszak operatív tervében az éves terv bontásához viszonyított megtakarítással kívánjuk ellensúlyozni, akkor vállalati szintre bontani nyilvánvalóan csak a vállalati szinten kiszámított túllépést lehet.

Ez persze lehet előnyös és lehet előnytelen az iparágra attól függően, hogy milyen volt a túllépő vállalatok súlya az iparágon belül.

Különösen fontos, hogy ezzel a kérdéssel foglalkozzunk, amikor a közeljövőben a tröszt adatai is egy egységet jelentenek és az eltérések ott is hasonlóak. Természetesen ugyanez a probléma az egyesülések vagy nagyobb vertikális vállalatok vonalán is felvethető lenne.

A feladat itt a határvonal megvonása, ami alá sem a statisztika, sem a bank nem megy s — úgy érezzük — helyes ha ezt a határt az önálló egy számla vonalán rögzítjük le. Tehát ES vagy vertikális vállalat egy egység, míg a trösztnél az önálló egy számlával bíró vállalat az alap.

Termelési érték meghatározása

A mérlegbeszámoló egyik követelménye, hogy alapadatait a könyvelésből veszi, míg a kiértékeléshez, az elemzéshez felhasználja a számvitel másik két ágának, a statisztikának és operatív számvitelnek az adatait és módszereit.

Nézzük meg mi a helyzet a termelési érték tekintetében?

Könyvelésünk igen sokat fejlődött, bár nem tudta mindenben a legjobban átvenni — a Kálsiz 1951. szerkesztésekor — még nem egészen ismert szovjet módszereket. Ezen túlmenően nehézséget jelent az, hogy tervezési metodikánk készítésekor sem voltunk mindenben tekintettel arra, hogy számviteli adottságaink figyelembevételével, vagy legalább is egyidejű fejlesztése mellett állapítsuk meg a tervezés módszereit.

Ennek következménye azután, hogy a termelési értéket a mérlegbeszámolóban csak komplikált levezetéssel tudjuk megállapítani és — ami nagyobb baj! — a levezetésben igen sok „kombinatív“ elem van. Áru és szolgáltatások értékesítéséből elért bevételéhez hozzákombinálja a készletváltozásokat (kész-, félkész- és befejezetlen termékeknél). Ez azonban nem ilyen egyszerű.

1. Tervezésünkben és statisztikánkban a termelési értéket folyó áron a forgalmi adót is tartalmazó árak alapján számítjuk ki. Tervezésnél belföldi forgalmi adóval; a statisztikában relációk szerinti forgalmi adóval (export, jóvátétel). Ott a könyvelési utasítások már úgy szólnak, hogy ezeknél a belföldi forgalmi adót kell elkönyvelni és a különbözetet engedményként kezelni. A tervmetodikának megfelelő termelési érték

kiszámításához olyan tételeket is kombinálni kell, melyek nincsenek könyvelve:

a készletkülönbözetre eső forgalmi adó, mely összeg helyesen úgy számítható ki, ha a kezdő és záróleltár forgalmi adóját kiszámítjuk és a kettő különbségét vesszük. Ez a kiszámítás azonban egyrészt rengeteg munkát jelentene, másrészt egyes gyártmányok forgalmiadóját az értékesítés iránya szabja meg (tovább-feldolgozásra más az adó, mint fogyasztók felé történő értékesítésnél, stb.) és végül a befejezetlen termékek adója nem is számítható ki, csak kombinálható.

Ezem megfontolások alapján egyszerű aránypárt állítunk fel:

értékesítés netto összege: értékesített áru forg. adója = készletkülönbözlet netto értéke: készletkülönbözlet forg. adója,

tehát a készletkülönbözetre eső forgalmi adó következőképpen állapítható meg:

$$\frac{\text{értékesített áru forgalmi adója} \times \text{készletkülönbözlet netto értéke}}{\text{értékesítés netto összege}}$$

Úgy hisszük, nem szorul különösebb magyarázatra és indoklásra, ha azt mondjuk, hogy amikor tizedszázalékokra menően igyekszünk a globális önköltség alakulását elemezni, akkor nem szabad megengedni, hasonló kombinatív tételek figyelembevételét.

2. Tervezésünkben minden terméket (kész-, félkész-, befejezetlen terméket egyaránt) nyereséggel és forgalmi adóval értékelünk. A forgalmi adó kérdését az 1. pont alatt már tárgyaltuk. Nagyjából hasonló a helyzet a nyereségnél.

Könyvelésünkben, mérlegünkben ugyanis készleteink önköltségen, sőt általában a tervezett önköltségen szerepelnek. Ezért a tervben szereplő vállalati nyereséggel vagy veszteséggel kell az önköltségi értékelést növelni vagy csökkenteni ahhoz, hogy a készletváltozások kombinálásával a helyes termelési értékhez jussunk.

3. Az önköltség vizsgálata — globális önköltség esetében — csak költségnemenként és a költségeknek a termelési értékhez történő viszonyítása alapján történhet. Minthogy azonban a költségek közül nem tudjuk kiszűrni költségnemenként például a befejezetlen termék-állománykülönbözetre eső költségeket, az önköltség vizsgálatánál termelési értéként mindig a teljes termelési értéket kell figyelembe vennünk, akkor is, ha a tervezés az illető iparágban ennek tervezését, vagy statisztikai mérését nem engedélyezi.

Azt hisszük főlegesen, hogy ezzel a kérdéssel kapcsolatos könyvelési problémákkal foglalkozzunk: pl. az egyik Kálisz számla *egyenlegéhez* a másik számla egyik oldalának *forgalmát* kell hozzáadni; vagy milyen komplikált a készletkülönbözetre eső eredmény előjelének (+ vagy —, emelkedés vagy csökkenés, nyereség vagy veszteség stb. esetén) megállapítása, stb. Ezek technikai kérdések, az előbbieken azonban elvi kérdések.

Ezekből szeretnénk azt az alapvető következtetést levonni, hogy a jövőben termelési értékünket folyó áron — legalább a globális önköltségmérés szempontjából — *szovjet terminológia szerint* „nagybani eladási áron, forgalmi adó nélkül“ vagyis az ipar netto eladási árain kellene kiszámítani.

Ezenkívül feltétlenül rá kell térnünk arra, hogy könyvvitelünkben az értékesített áruk önköltségét és az árutermelés önköltségét költségnemenként (és nemcsak globálisan, mint most) megállapíthassuk. Ez utóbbi persze hosszabb folyamat és az utókalkuláció kiszélesítésével függ össze. Az első kérdés — a netto ár — azonban olyan, hogy csupán elhatározás kérdése. Megoldandó feladat egyedül a változó netto árak melletti összehasonlítás az egyes évek között, de ma már ez a kérdés sokkal kevésbé döntő, mint 1—2 évvel ezelőtt, mert a jövőben az önköltségcsökkentés mérése az összehasonlítható termelés alapján történik. A globális önköltség, helyesebben a rentabilitás vizsgálatához azonban megfelelő alapot nyújt a Statisztikai Hivatal által megállapítandó és az egyes minisztériumok részéről nyilvántartandó árindex-rendszer.

Egyéb kérdések

Végül röviden foglalkozni szeretnék az elkülönített tételek és a megtérülések kérdésével, minthogy ezek is zavarják az önköltség mérését és a kérdés nem volt egészen egységesen szabályozva.

Eredetileg a tervekalkuláció és az utókalkuláció nem tartalmazta az elkülönítendő tételeket. Az első negyedévi önköltségstatisztikában a kérdés nem volt világosan szabályozva. Most az elkülönítendő tételeket két részre bontottuk: tervmérésnél figyelembe veendő és figyelembe nem veendő tételek. Végül az Országos Tervhivatal által kiadott új árvetési irányelvek szerint a vállalatok az árak képzésénél a forgóalap 25 százalékának megfelelő ú. n. rendes üzemviteli hitel (80—20%) kamatait figyelembe vehetik.

Vannak olyan elkülönített tételek, melyek nem tervezhetők és nem is érintik a vállalat folyó gazdálkodását. Vannak viszont olyanok, melyek elkerülhetetlenül felmerülnek, mint például az említett kamat. Ezért szükséges, hogy illetékesek végérvényesen szabályozzák az elkülönítendő tételek tartalmát és szerepét, mert ha azt mondjuk, hogy egyes tételeket a tervteljesítés mérésénél figyelembe kell venni, akkor gondoskodni kell arról, hogy ezek a kereskedelmi önköltségben, automatikusan mint az önköltséget befolyásoló tényezők jelentkezzenek.

Részben statisztikát érintő kérdés még a megtérülések kérdése. Számlakeretünk lehetővé teszi, hogy egyes összetett költségek megtérülései globálisan csökkentsék a költségeket és ne költségnemenként. Eltekintve az önköltségvizsgálat és -tervezés ezzel kapcsolatos nehézségeitől, ez az intézkedés problémát jelent a nemzeti jövedelem mérésénél is. Míg ugyanis különféle költségeket anyag- és bérjellegű költségekre bontjuk, éppen a nemzeti jövedelem mérése érdekében, addig most az anyag, bér és különféle költségek csökkentésére egyaránt szolgáló megtérülések egy összegben jelentkeznek.

Ezen úgy kell a jövőben változtatnunk, hogy könyvelési rendszerünk fentebb már említett fejlesztése során az utókalkuláció, ill. költségnemenkénti tagolást következetesen vigyük végig.

Az a kiértékelési módszer, hogy a „megtérülések” és „átmenő összetett költségek különbözete” tételek összegeit az anyag-, bér- és különféle költségek között ezek arányában osszuk szét, csak ideiglenesen elfogadható szükségmegoldás.

Feltétlenül hozzátartozik a problémák felvetéséhez az a már több-
 izben tárgyalt tény, hogy az elszámoló árak különbözetét a felhasználás és
 nem a beszerzés arányában kell az önköltség és nem közvetlenül az ered-
 mény terhére elszámolni. Utóbbi a Kálisz felülvizsgálata során megoldandó
 módosítások egyik legfontosabbika.

Remélem, hogy ezzel a számviteli folyóiratokban termékeny vitát indít-
 tok el, mely — a számvitel fejlesztése érdekében — hivatva lenne a könyv-
 vitel és statisztika között még össze nem hangolt kérdéseket megoldani.
 Mindannyiunk szeme előtt, akiknek megtisztelő feladata a számvitel fej-
 lesztésében közreműködni — vállalati, minisztériumi vagy statisztikai vona-
 lon egyaránt — állandóan ott kell lennie Lenin elvtárs tanításának: „... a
 mindenre kiterjedő, általános, *egyetemes számvitel* és ellenőrzés, a munka
 mennyiségének és a termékek elosztásának számvitelezése és ellen-
 őrzése — ebben van a szocialista átalakulás *lényege*, ha egyszer a proleta-
 riátus politikai uralmát megteremtettük és biztosítottuk.“

Megjelent a

STATISZTIKAI TÁJÉKOZTATÓ

1951. évi 2. száma

Összefoglaló adatokat tartalmaz az ötéves terv második évének
 első negyedéről, a Szovjetunió hatalmas iramú fejlődéséről és a
 szocializmust építő népi demokráciákról. „Kapitalista országok“
 című rovata statisztikai adatokkal mutatja be az imperialista tábor
 háborús készülődését és a kizsákmányolt dolgozók növekvő
 nyomorát.

Ára: 3,— Ft

Kapható IBUSZ-pavilonokban és a Statisztikai Kiadó Vállalatnál
 (Budapest II, Keleti Károly u. 5. I. 1. Telefon: 350—126, 130-as mellék)

A SZOVJETUNIÓ KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATALA DOLGOZÓI AKTÍVÁJÁNAK ÉRTEKEZLETE*

(1951. MÁRCIUS 26—28)

A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala dolgozói aktívájának 1951. március 26-tól 28-ig tartott értekezletén az összeírások és hatósági beszámolási rendszer adatainak ellenőrzése terén felmerült hiányosságokat és e munka megjavítása érdekében alkalmazandó intézkedéseket tárgyalták meg.

A kérdés előadója Podjacsih elvtárs, a Központi Statisztikai Hivatal elnökhelyettese volt.

A Minisztertanács megállapította, hogy az állami statisztikai szervek legfontosabb feladata — mondotta az előadó —, hogy az állami tervek teljesítésének menetére a szocialista népgazdaság és kultúra fejlődésére, a népgazdaság anyagi forrásaira és azok kihasználására, a népgazdaság különböző ágainak fejlődésében mutatkozó arányokra és a terv túlteljesítését biztosító tartalékokra vonatkozó megbízható, tudományosan megalapozott és feldolgozott statisztikai adatokat kellő időben a kormány rendelkezésére bocsássák.

A kormány rendelkezésére bocsátott statisztikai adatoknak pontosaknak és megbízhatóknak kell lenniök.

Az állami statisztika legfontosabb feladatai közé tartozik: a magyarázókodó utóiratok és az adatok megszerzése elleni harc a számvitel és a beszámolási rendszer területén, a statisztikai adatoknak a helyi- és főhatóságok befolyására történt bárminemű elferdítésének leleplezése, a minisztériumok, főhatóságok, vállalatok és építkezések munkájára vonatkozó pontos és hű adatok biztosítása.

Az összeírások és a hatósági beszámolási rendszer adatainak ellenőrzése terén számos statisztikai hivatalnál és a Központi Statisztikai Hivatal egyes osztályainál előforduló komoly hiányosságok azt bizonyítják, hogy ezeknek a hivataloknak és osztályoknak vezetői az ellenőrzés munkáját csak technikai jellegű intézkedésnek tekintik és nem tulajdonítanak annak kellő politikai jelentőséget.

Az 1951. január 1-én végrehajtott fémösszeírás adatai ellenőrzésének példáján az előadó rámutatott a statisztikai hivatalok egyes dolgozói által tartott ellenőrzések alacsony színvonalára. Ezek közé a dolgozók közé tartoznak: a tula-i kerület statisztikai hivatala iparstatisztikai osztályának vezetője Frisman elvtárs, ugyanennek az osztálynak vezetőgazdásza, Misukova elvtársnő és közigazdásza, Rudakova elvtársnő, a zaporozsjei terület

* Vesznyik sztatizsytiki, Goszstatizdat, Moszkva, 1951, 2. sz., 91—95. old.

statisztikai hivatala iparstatisztikai osztályának vezető közigazdásza, Svarcgor elvtárs, Kazán város kerületi felügyelője, Klimov elvtárs, Szizran város központi kerületének felügyelője Bulanova elvtársnő és Odessza város Központi Statisztikai Hivatala városi felügyelője, Romanov elvtárs.

Az említett dolgozók a Mezőgazdasági Gépgyártási Minisztérium egyes gyáraiban tartott ellenőrzés alkalmával nem fedezték fel a félmeltitkolásra irányuló államellenes cselekményeket, sőt egyesek közülük az üzemeknek igazolóokmányt adtak ki arról, hogy az összeírást helyesen végezték el, azaz az üzemek valótlan adatait bürokratikusán felülbélyegezték.

Az összeírási adatok formális ellenőrzése és az ellenőrzés munkájának lebecsülése tükröződött a tulai területi statisztikai hivatal vezetőjének, Demin elvtársnak, a Tatár ASzSzk statisztikai hivatal vezetőjének Kobranova elvtársnőnek, a zaporozsjei területi statisztikai hivatal vezetőjének, Enjutin elvtársnak, a kujbisévi területi statisztikai hivatal vezetőjének, Aljtov elvtársnak és az odesszai területi statisztikai hivatal vezetőjének, Szolovjev elvtársnak munkáján. E statisztikai hivatalok vezetői nem ismertették a statisztikai hivatalok dolgozói és a Központi Statisztikai Hivatal felügyelői előtt az összeírási adatok ellenőrzésének jelentőségét és nem biztosították az ellenőrzés magas színvonalát.

Az említett statisztikai hivatalokon kívül az összeírási adatok ellenőrzését más statisztikai hivatalok sem végezték megfelelő módon. Ezek közé tartoznak: Moszkva város statisztikai hivatala (vezető Lakunin elvtárs), a moszkvai terület (vezető Potapov elvtárs), a krasznodári vidék (vezető Koljako elvtárs), a krasznofari vidék (vezető Szmirnov elvtárs), az udmurtszki ASzSzk (vezető Voroncov elvtárs), a kurgani terület (vezető Szabeljnyikova elvtársnő), a brjanszki terület (vezető Sisljanyikov elvtárs), a rosztovi terület (vezető Ivanov elvtárs), a harkovi terület (vezető Klocskov elvtárs), a nyikolajevi terület (vezető Szkljarov elvtárs) statisztikai hivatala.

A Szovjetunió Minisztertanácsa az összeírási végrehajtásáért nemcsak a minisztériumokat, hanem a főhatóságokat és a köztársaságokat, vidékeket és területeket statisztikai hivatalainak vezetőit is felelőssé tette. Úgyszintén kötelességévé tette a kormány a fentieknek azt is, hogy az összeírási adatokat a vállalatok és építkezések vezetőinek közreműködésével ellenőrzik. A Szovjetunió Minisztertanácsának ezt a rendeletét, mint erre a fentiekben rámutattunk, a statisztikai hivatalok és a Központi Statisztikai Hivatal felügyelősegeinek egész sora nem megfelelő módon hajtotta végre.

Az összeírási adatok ellenőrzésének megszervezésénél előfordult alapvető hiányosságok a következők:

1. Az ellenőrzés számos esetben minőségileg alacsony színvonalú, felületese és formális volt. Az ilyen ellenőrzések eredményeképpen nemcsak, hogy nem tárták fel a vállalatoknál előforduló hiányosságokat, hanem a vállalatok részére, a hatalmas mulasztások ellenére, igazolást adtak ki arra vonatkozóan, hogy az összeírást szabályszerűen hajtották végre.

2. Számos statisztikai hivatal annak ellenére, hogy az összeírási végrehajtásában elkövetett szabálytalanságokat megállapította, nem tett kellő intézkedéseket ezek kiküszöbölésére, az anyag nem teljes számbavételében vétkeket liberálisan kezelte, nem követelte megbüntetésüket és rend-

szerint csupán arra szorítkozott, hogy a Központi Statisztikai Hivatal részére egy általános, nem pontos és nem konkrét feljegyzést küldjön.

3. A statisztikai hivatalok vezetői és helyetteseik számos esetben nem vettek részt az ellenőrzésben és a statisztikai hivatal dolgozói által végrehajtott ellenőrzés eredményeit nem ellenőrizték kellőképpen.

4. Egyes statisztikai hivatalok az összeírási adatokat csupán a kis vállalatoknál ellenőrizték és egyáltalán nem tartottak ellenőrzést a nagy vállalatoknál.

5. A statisztikai hivatalok vezetői a kormány rendelete ellenére a szakképzett specialistákat — a főhatóságok és vállalatok dolgozóit — nem vonták be az összeírási adatok ellenőrzési munkálataiba. A szakembereket (specialistákat) a szövetséges és autonóm köztársaságok minisztertanácsain illetve a vidéki területi, városi és kerületi Szovjetek végrehajtóbizottságain keresztül kellett volna az ellenőrzés munkájába bevonni. A szakemberek bevonása a statisztikai hivatalok dolgozói részére lényeges segítséget jelentett volna és emelte volna az ellenőrzés munkájának színvonalát.

Az előadó a felsorolt hiányosságokról szólván bizonyításokra az egyes statisztikai hivatalok gyakorlati munkájából számos esetet idézett.

Az előadó élesen bírálta a Központi Statisztikai Hivatal felszerelés- és anyagösszeírási osztályának az összeírás megszervezésével és az adatok ellenőrzésével kapcsolatos munkáját.

A felszerelés- és anyagösszeírási osztály (osztályvezető Beljakov elvtárs, helyettese Nyeszluhovszkij elvtárs) nem megfelelően irányítja a köztársasági, vidéki és területi statisztikai hivatalok munkáját az összeírási adatoknak a vállalatoknál és az építkezéseknél végrehajtható ellenőrzése tekintetében és kevés segítséget nyújt a statisztikai hivataloknak az ellenőrzés minőségi megjavítása érdekében. Az összeírási adatok ellenőrzésének rendjére vonatkozóan az összeírási osztály által kidolgozott és a statisztikai hivataloknak szétküldött utasítások nem megfelelőek. Ezek az utasítások a kérdésnek csupán egyik oldalával foglalkoznak: arra mutatnak rá, hogy *mit* kell ellenőrizni, de egy szót sem tartalmaznak a kérdés másik, nem kevésbé fontos oldalára vonatkozóan, *hogyan* kell ellenőrizni. Az összeírási osztály nem foglalkozik kellőképpen a módszertani kérdésekkel. Az összeírások szervezési alapelveinek és programjának megjavítására irányuló munkát rendkívül lassan és határozatlanul végzi.

Az összeírási osztály gyakran nem biztosítja időben az összeírások programjának összeállítását, a kérdőívek és utasítások kinyomatását és a minisztériumok és a statisztikai hivatalok részére való megküldésüket. Nem ellenőrzi a minisztériumokban és a főhatóságoknál az összeírások szervezési munkálatait, nevezetesen nem kíséri figyelemmel azt, hogy a minisztériumok kellő időben megküldik-e a vállalatoknak és építkezéseknek a kérdőíveket és utasításokat. Ennek következtében a kérdőívek és utasítások csak nagy késéssel érkeznek meg helyükre. Így például az 1951. évi március 1-i felszerelés-összeírás előkészítésénél az osztály a kérdőíveknek és utasításoknak a minisztériumok részére való szétküldését csupán február 12-én, azaz 16 nappal az összeírás megkezdése előtt fejezte be. Ennek következtében egyes minisztériumok a kérdőíveket és utasításokat alárendelt vállalataiknak csak február végén küldték meg, és így sok vállalat azokat az összeírás napja után kapta meg.

Az összeírási osztály, csakúgy mint számos statisztikai hivatal, nem alkalmaz kellő rendszabályokat a statisztikai hivatalok által végrehajtott ellenőrzések eredményessé tétele érdekében. A statisztikai hivatalok és az Állami Anyagellátási Főigazgatóság területi felügyelőiségei 1950. év folyamán az összeírások során számos visszaélést és hiányosságot fedeztek fel a vállalatoknál, s ennek ellenére az összeírási osztály nem szólította fel a minisztériumokat a felfedezett hiányosságok kiküszöbölésére.

Az összeírási osztály munkájának legnagyobb hiányossága az, hogy az osztály dolgozói igen kis mértékben foglalkoznak az összeírási adatok ellenőrzésével. Ez elkerülhetetlenül csökkenti az ellenőrzés munkájának és általában az összeírási osztály egész munkájának színvonalát.

Áttérve a hatósági beszámolójelentések ellenőrzésének területén előforduló fogyatékosságokra, az előadó részletesen foglalkozott azokkal a hiányosságokkal, amelyeket e fontos munka végrehajtásánál mind a helyi statisztikai szervek, mind a Központi Statisztikai Hivatal osztályai eltűrtek.

Az előadó megjegyezte, hogy bár a Központi Statisztikai Hivatal dolgozóinak legutóbb (1949 decemberében) a hatósági beszámolás ellenőrzési munkálatainak megszervezése tárgyában tartott aktívája óta e munka területén kétségtelen javulás mutatkozik, mégis számos olyan tényt lehet felsorolni, amely azt bizonyítja, hogy a hatósági beszámolás ellenőrzése terén még mindig nagy hiányosságok vannak. A kormány utasításait, valamint a Központi Statisztikai Hivatalnak „A hatósági beszámolás ellenőrzésének megjavítása érdekében foganatosítandó intézkedések” címen kiadott rendeletét nem hajtják végre megfelelően. A hatósági beszámolás ellenőrzése terén előfordult alapvető hiányosságok a következők:

1. A hatósági beszámolás hiányosságait, a magyarázkodó megjegyzéseket és szépítgetéseket, a törvénytelen beszámolójelentéseket az ellenőrzés során számos esetben nem fedték fel, a vállalatok és hatóságok valóságának meg nem felelő beszámolási adatait bürokratikusán tudomásul vették. E fontos munkát még a Központi Statisztikai Hivatal és a statisztikai hivatalok osztályvezetői sem értékelték kellőképpen. A Központi Statisztikai Hivatalnak az ellenőrzéssel kapcsolatban kiadott módszertani utasításai nem elegendők és nem megfelelőek.

2. A statisztikai hivatalok vezetői maguk rendszerint nem vettek közvetlenül részt a hatósági beszámolás ellenőrzési munkálataiban és nem oktatták ki a statisztikai hivatalok dolgozóit arra, hogy miként kell az ellenőrzési módszereket és rendszereket megjavítani. Nem vett részt az ellenőrzésben a Központi Statisztikai Hivatal számos osztályvezetője sem.

3. A statisztikai hivatalok az ellenőrzések számát, azok minőségének kárára, a lehető legnagyobb mértékben fokozni igyekeztek.

4. A statisztikai hivatalok által az ellenőrzések eredményessége érdekében tett intézkedések távolról sem elegendők. A statisztikai hivatalok a beszámolójelentések elferdítésében és magyarázgatásában vétkesekkel szemben liberális magatartást tanúsítanak.

Az ellenőrzések eredményessége érdekében a Központi Statisztikai Hivatal osztályai (mezőgazdasági, beruházási, anyagellátási, stb. osztályok) sem tesznek kielégítő intézkedéseket. Ennek következtében az ellenőrzések anyagát gyakran nem használják fel és a beszámolás megszervezése az ellenőrzések után nem javul meg.

5. A statisztikai hivatalok túrhetetlen, liberális magatartást tanúsítanak a törvénytelen beszámolójelentések bevezetésével szemben, ami az állami beszámolórendszernek igen nagy kárt okoz.

6. A Központi Statisztikai Hivatal osztályai a beszámolójelentés meg rövidítésével és egyszerűsítésével, valamint a minisztériumoknál és hatóságoknál érvényben lévő számviteli és beszámoló utasítások megjavításával kapcsolatos munkájukat nem végzik megfelelően.

Beszéde végén az előadó rámutatott azokra a rendszabályokra, amelyeket a Központi Statisztikai Hivatalnak és helyi szerveinek az összeírás és a hatósági beszámoló adatok ellenőrzésének megjavítása érdekében foganatosítani kell. E rendszabályok között igen jelentős helyet kell elfoglalniuk a tervezési-módszertani munka minőségének és az ellenőrzés szervezési munkálatai színvonalának emelését biztosító intézkedéseknek mind a Központi Statisztikai Hivatalban, mind annak helyi szerveiben.

A Központi Statisztikai Hivatal osztályvezetőinek és a statisztikai hivatalok vezetőinek meg kell magyarázniuk az osztályok és a hivatalok dolgozóinak, valamint a Központi Statisztikai Hivatal városi és kerületi felügyelőinek az összeírás adatok és a hatósági számvitel és beszámoló rendszer ellenőrzési munkálatai megszervezése megjavításának tárgyában kiadott párt- és kormányutasítások jelentőségét.

Nélkülözhetetlen, hogy a statisztikai hivatal minden egyes dolgozója, a Központi Statisztikai Hivatal minden egyes felügyelője megértse, hogy abban a munkájukban, hogy a minisztériumok és hatóságok, vállalatok és építkezések munkájára vonatkozó pontos és a valóságnak megfelelő adatokat biztosítsák, a számvitel és a beszámolás területén előforduló magyarázatokat és elferdítéseket leleplezzék, a statisztikai adatoknak a helyi és főhatósági szervek befolyása következtében történt bárminemű elferdítéseit leleplezzék, mindenképp abból kell kiindulniuk, hogy a pontos statisztikai adatoknak a kormány és a párt részére való biztosítása, a hű és pontos adatokért folytatott harc az állami statisztika szerveinek felelős politikai feladata.

*

Podjacsih elvtárs beszámolójához számos statisztikai hivatal vezetője és dolgozója, valamint a Központi Statisztikai Hivatal dolgozói is hozzászóltak.

A hozzászólók többsége számokat és tényeket idézve, mutatott rá a statisztikai szervek e fontos munkájának területén előfordult nagy hibákra.

Élesen bírálták a Központi Statisztikai Hivatal osztályainak a hatósági beszámolórendszer, valamint a felszerelés- és anyagösszeírás osztályainak az összeírás adatok ellenőrzésének megszervezésével kapcsolatos munkáját.

A kujbisevi terület statisztikai hivatalának vezetője, Aljtov elvtárs, a helyi statisztikai szervekre háramló ellenőrzési feladatok nagy mennyiségéről beszélt. Az OSzSzSzk statisztikai hivatala és a Központi Statisztikai Hivatal osztályai megsértették a Központi Statisztikai Hivatal elnöke által kiadott rendeletet, amely megtiltja, hogy a területi statisztikai hivatalokat a rendeletlen felsorolt feladatokon kívül további ellenőrzési feladatokkal bízzák meg. A feladatok nagy mennyisége károsan befolyásolja

az ellenőrzések minőségét. Csökkentik az ellenőrzések minőségét a túlságosan rövidre szabott ellenőrzési határidők is.

Az ellenőrzések hatékonyságáról beszélve, Aljtov elvtárs megjegyezte, hogy a kujbisevi terület statisztikai hivatala által 1950-ben végrehajtott ellenőrzések összes számából csupán azok $\frac{1}{3}$ -a esetében tettek a vállalatok és hatóságok számvételnek és beszámolási rendszerének megjavítására irányuló konkrét intézkedéseket. Aljtov elvtárs azonban helytelenül hivatkozott erre, mint olyan tényre, amely azt bizonyítja, hogy az előadó beszámolójában a kujbisevi terület statisztikai hivatala által végrehajtott ellenőrzések eredménytelenségére vonatkozó kritika téves.

A moszkvai terület statisztikai hivatalának vezetője, Potapov elvtárs, felszólalásában megjegyezte, hogy az összeírási adatok ellenőrzésének minősége jelentékeny mértékben függ a vállalatok kiválasztásának módszerétől. A vállalatoknak az ellenőrzés céljából történő kiválasztása a moszkvai terület, valamint Moszkva város statisztikai hivatalában véletlenszerű, rendszertelen volt és nem vette figyelembe a statisztikai hivatal dolgozóinak az egyes konkrét üzemek számviteli és beszámolási rendszere megszervezésének minőségére vonatkozó ismereteit. Az ellenőrzések magas minőségét biztosító igen fontos tényező az ellenőrzéssel megbízott dolgozók képzettsége. Minden irányban emelni kell az összeírási adatok és a hatósági beszámolási rendszer ellenőrzésével foglalkozó dolgozók képzettségét. Gondosan tanulmányozni kell az ellenőrzésről felvett jegyzőkönyveket, hogy megértsük és észrevegyük az ellenőrök munkájában előforduló hibákat. A moszkvai terület, valamint Moszkva város statisztikai hivatalában ezt nem tették meg.

Potapov elvtárs bírálta a Központi Statisztikai Hivatal összeírási osztályát az összeírási adatok ellenőrzése tárgyában kiadott utasításainak ki nem elégítő minősége és elégtelensége miatt. Ezek az utasítások nem tanítanak meg a legfontosabbra — hogyan kell ellenőrizni, nem adják meg az ellenőrzések metodikáját. Az összeírási osztály nem adja át a statisztikai hivataloknak az ellenőrzés terén szerzett legjobb tapasztalatokat.

A Tatár ASzSZK statisztikai hivatalának vezetője, Kobranova elvtársnő, részletesen foglalkozott a statisztikai hivatal ellenőrzési munkájában előforduló hibákkal és hiányosságokkal, nevezetesen Kazán város kerületi felügyelője, Klimov elvtárs által a fémösszeírási adatainak ellenőrzése terén elkövetett hibákkal. Klimov elvtárs az üzem ellenőrzését egy nap alatt, felületesen végezte el. Csupán a műhelybizonylatokat ellenőrizte, anélkül, hogy azokat a könyvelés, a raktár, az anyagellátási osztály adataival gondosan összeegyeztette és a fémét természetében is ellenőrizte volna. Klimov elvtárs egyáltalán nem ellenőrizte azt, hogy szerepel-e az összeírási adatokban az üzembe érkezett, de még fel nem használt fém. Abban, hogy Klimov elvtárs nem fedezte fel, hogy az üzem a fémét nagymértékben hiányosan vette számba, vétkes a statisztikai hivatal vezetősége is.

Kobranova elvtársnő felhívta az aktíva figyelmét az összeírási kérdőívek és utasítások kiküldésénél előforduló túrhetetlen késésekre.

A hatósági beszámolás ellenőrzésének alacsony minőségéről szólva, Kobranova elvtársnő bírálta a hatósági beszámolási rendszer ellenőrzési osztályát és annak vezetőjét, Gorjanov elvtársat a helyi statisztikai szervezeteknek az ellenőrzési kérdésekben való ki nem elégítő irányításáért.

Az aktíva-értekezleten felszólaltak a tulai terület és a zaporozsjei terület statisztikai hivatalának vezetői, Demin és Enjutin elvtársak is.

Demin és Enjutin elvtársak jogosan bírálták a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala osztályait, nevezetesen a felszerelés- és anyag-összeírási osztályt, valamint az OSzSzSzk és az Ukrán SzSzk statisztikai hivatalát az összeírási adatok ellenőrzési munkálatainak nem megfelelő irányításáért, valamint a nem világos és hiányos ellenőrzési utasításokért és tájékoztatásokért.

Felszólalásuk azonban nem tartalmazott önkritikát: nem tárták fel az általuk irányított statisztikai hivatalok által elkövetett hibákat, valamint az összeírási adatok ellenőrzésének megszervezése terén, nevezetesen a Mezőgazdasági Gépipari Minisztérium vállalataiban 1950. január 1-én végrehajtott fémösszeírás ellenőrzésének megszervezésénél személyesen elkövetett hibákat. Mellőzve a tulai és a zaporozsjei statisztikai hivatal által az 1950. január 1-i fémösszeírási adatok ellenőrzésénél végzett rossz munka éles és jogos kritikáját, Enjutin elvtárs felszólalásában a következőket jelentette ki: „...hogyan végezzük a hatósági számvitel ellenőrzési munkáját? Az adott esetben az összeírásokról van szó. Nem lehet azt mondani, hogy mi rosszul dolgozunk ebben a tekintetben...”

Hasonlóképpen mellőzték az önkritikát felszólalásaikban Odessza város Központi Statisztikai Hivatalának városi felügyelője, Romanov elvtárs, és a tulai területi statisztikai hivatal főosztályvezetője, Frisman elvtárs.

Számos felszólaló rámutatott arra, hogy Demin, Enjutin és Romanov elvtársak felszólalása helytelen volt és nem tartalmazott önbírálatot.

Az OSzSzSzk statisztikai hivatalának vezetője, Kolpakov elvtárs, felszólalásában jelentékeny mértékben az összeírások és a hatósági beszámolás ellenőrzése nem megfelelő voltának kérdésével foglalkozott. A statisztikai hivatalok gyakran nem érvényesítik az eredményeket.

Az OSzSzSzk területén 1950. év IV. negyedében a területi statisztikai hivatalok 789 ellenőrzést tartottak, de a határozatokat a helyi vezetők szervekkel csupán 46 ellenőrzési esetre vonatkozóan közölték.

Kolpakov elvtárs számos tényt idézett az ellenőrzések alacsony színvonalára vonatkozóan. A moszkvai területi statisztikai hivatal 1950. év 9 hónapja alatt 80 esetben ellenőrizte a beruházási beszámolót és e 80 esetből 79 esetben a számvitel és beszámolás területén semmiféle hiányosságot nem fedezett fel.

Egyes statisztikai hivatalok maguk is hibákat követtek el az összeírási adatok összesítésénél. Vonatkozik ez mindenekelőtt a rosztovi és a cskalovi terület, az altáji vidék, Leningrád város statisztikai hivatala és más statisztikai hivatalokra is.

Puzakov elvtárs, a leningrádi statisztikai hivatal vezetője, azokról a nagy hibákról beszélt, amelyeket Leningrád város hivatala követett el az összeírások és a hatósági beszámolás ellenőrzésénél. Bírálat alá vette egyúttal a Központi Statisztikai Hivatal számos osztályának munkáját és rámutatott azokra a hiányosságokra, amelyek a Központi Statisztikai Hivatalnak nemcsak az összeírások és a hatósági beszámolás ellenőrzése tárgyában kiadott utasításaiban, hanem magukban a beszámolók összeállítására vonatkozó utasításokban, az 1. i. és 3. i. sz. ipari kérdőívek kitöltési utasításaiban találhatók.

Puzakov elvtárs rámutatott arra is, hogy a beszámolási osztály mindezideig nem készítette el és a Központi Statisztikai Hivatal nem adta ki a beszámolójelentés-minták gyűjteményét; ez hátráltatja a statisztikai hivatalok munkáját a törvénytelen beszámolójelentések elleni harcban.

A Központi Statisztikai Hivatal iparstatisztikai osztályának helyettes vezetője, Kunyin elvtárs, felszólalásában a Központi Statisztikai Hivatal iparstatisztikai osztálya által a hatósági ipari beszámolás ellenőrzésének irányítása terén elkövetett hibákkal foglalkozott. Az iparstatisztikai osztály igen nagymennyiségű ellenőrzési anyaggal rendelkezik, amelynek egy részét a statisztikai hivatalok küldték meg, a másik részét pedig maga az osztály gyűjtötte össze az általa végrehajtott ellenőrzések során, azonban az osztály ezt az anyagot kevésbé használta fel és nem kereste meg ebben a kérdésben a minisztériumokat és hatóságokat. S ez vezetett ahhoz, hogy az osztály az ipari számviteli utasításokban előforduló hiányosságokat nem tárta fel. Igen nagy hiba az, hogy az osztály a statisztikai hivatalok által részére megküldött ellenőrzési adatok alapján nem folytatja le az eljárást és gyakran eltűri azt, hogy a minisztériumok ne alkalmazzák azokat a rendszabályokat, amelyeket a Központi Statisztikai Hivatalnak az ellenőrzések alkalmával a beszámolójelentésben felfedezett hiányosságok és magyarázatások tárgyában kiadott körrendelete előír.

Élesen bírálta Kunyin elvtárs a Központi Statisztikai Hivatal felügyeleti osztályának a hatósági beszámolás ellenőrzésével és a statisztikai hivataloknak a beszámolás ellenőrzése terén való irányításával kapcsolatos munkáját. A felügyeleti osztály a hatósági számvitel és beszámolás hiányosságainak feltárása terén igen kevésbé és gyengén látja el egyik legfontosabb feladatát: a helyi statisztikai szerveknek az ellenőrzések megszervezése, valamint a hatósági beszámolás állapotának megjavítása terén kifejtett munkájának felülvizsgálását.

A Központi Statisztikai Hivatal beszámolási osztályának vezetője, Dmitriev elvtárs, részletesen foglalkozott a statisztika elméleti kérdéseivel. A Központi Statisztikai Hivatal felszerelés- és anyagösszeírási osztályának munkájában előfordult hibákon és hiányosságokon keresztül rámutatott arra, hogy hová vezet a statisztika elméleti munkája fontosságának és szükségességének feledése, nevezetesen az összeírási adatok ellenőrzésével kapcsolatos elméleti kérdések kidolgozása területén. Az összeírási osztály vezetői, Beljakov és Nyeszluhovszkij elvtársak, valamint az osztály más dolgozói nem vesznek részt a statisztikai elméleti munkában és ennél fogva az összeírások megszervezésével és az adatok ellenőrzésével kapcsolatos gyakorlati munka számos kérdését nem megfelelően oldják meg.

A felszerelés- és anyagösszeírási osztály vezetője, Beljakov elvtárs, részletesen foglalkozott azokkal a nagy hibákkal, amelyeket az összeírások megszervezése és az adatok ellenőrzése terén mind a statisztikai hivatalok, mind a Központi Statisztikai Hivatal osztályai elkövettek.

Beljakov elvtárs feltárta e hiányosságok alapvető okait és részletesen elemezte azokat; számos példát idézett az összeírási adatok ellenőrzésének alacsony színvonalára és részletesen kifejtette azokat az intézkedéseket, amelyeket az összeírási osztály a legközelebbi időben szükségesnek tart végrehajtani.

Felszólaltak még az értekezleten: a hatósági beszámolási rendszer felügyeleti osztályának vezetője Gorjanov elvtárs, a tulai terület statisztikai hivatalának vezető közgazdásza Misukova elvtársnő, az OSzSzSzk statisztikai hivatala ipari osztályának vezetője Fisszon elvtárs, a Központi Statisztikai Hivatal munkaügyi osztályának vezetője Makszimov elvtárs és mások.

Az aktíva értekezletét lezárva, a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatalának elnöke, Sztarovszkij elvtárs, hangsúlyozta a megbízható összeírási és hatósági beszámolási adatok biztosításának politikai jelentőségét.

A Párt és a kormány igen fontos állami feladatot bízott a szovjet statisztika dolgozóira; a Központi Statisztikai Hivatal és helyi szervei dolgozóinak az a kötelességük, hogy kapott feladatukat magasra értékeljék és méltónak bizonyuljanak a kapott megbízásra. Ennek legfontosabb előfeltétele az állami statisztika dolgozóinak becsületessége és igazságérzete, valamint a statisztikai adatok minőségéért és valóságáért folytatott kirelhetetlen elvi harca.

Az értekezlet a megvitatott kérdésben részletes határozatot fogadott el.

A Központi Statisztikai Hivatal Ipari főosztályának lapja, az

IPARSTATISZTIKAI ÉRTESÍTŐ

az iparstatisztika gyakorlati és időszerű elméleti kérdéseivel foglalkozik, kapcsolatot képez az üzemi statisztikusok és a Központi Statisztikai Hivatal között, az iparstatisztikusok mindennapi munkájának segítőtársa.

Megjelenik minden hónap végén

Előfizetési ára egy évre 24 Ft, félévre 12 Ft.

Egyes szám ára: 2 Ft.

Megrendelhető a Statisztikai Kiadó Vállalatnál Budapest, II, Keleti Károly-u. 5/7. I. I. Tel.: 350—126. 130-as mellék

STATISZTIKUS KÁDERKÉPZÉS A MOSZKVAI
GAZDASÁGSTATISZTIKAI INTÉZETBEN

Az Intézetet 1932-ben alapították s a Nagy Honvédő Háborúig (8 év alatt) kb. 900 felsőképzettséű statisztikust adott a Szovjetuniónak. A Nagy Honvédő Háború idején — a nehézségek ellenére — 1942—1945-ig 100 specialista végzett az Intézetben. 1945 végére már háromszor annyi diák tanult, mint a háború előtt, s most az Intézetnek több, mint 2000 hallgatója van.

Az 1950/51. tanévtől az Intézet 5 fakultásból áll:

1. Ipar- és közlekedésszisztiikai fakultás.
2. Mezőgazdaság- és kereskedelemstatisztiikai fakultás.
3. Demográfiai fakultás.
4. A számvitel- és számolási munkák gépesítésének fakultása.
5. Esti fakultás. (Ipar-közlekedés- és mezőgazdaság-kereskedelemstatisztiikai szakkal.)

A Moszkvai Gazdaságstatisztiikai Intézet magasan kvalifikált közgazdászspecialistákat nevel, akik alkalmasak arra, hogy a szovjet állami statisztika szerveiben felelősségteljes, komoly munkát végezzenek. Ennek a célnak megfelelően az Intézetben a hallgatók komoly politikai, közgazdasági és statisztiikai képzést kapnak.

A képzésben, a tanulmányi idő 5 évfolyamán keresztül, a főfigyelmet a marxizmus—leninizmus és a marxista—leninista politikai gazdaságtan oktatására fordítják. Ezzel fegyvert adnak a végző hallgatók kezébe ahhoz, hogy a szocialista statisztika számszerű adatait a szocializmus gazdaságtanának törvényszerűségei alapján tudják kiértékelni.

Alapos képzést nyújtanak a számvitel-statisztiikai tudományok elsajátításában, megtanítják a diákokat a tudományos analízisre s kétszer 2 és 1/2 hónapos gyakorlati munkán megismerkednek és közelebb kerülnek a szocialista statisztika mindennapos gyakorlati kérdéseihöz. (Az első gyakorlatot az alsóbb szerveknél, vállalatoknál végzik, a másodikat az irányító szerveknél: a Szovjetunió Központi Statisztiikai Hivatalában, a Szövetséges Köztársaságok Statisztiikai Hivatalaiban, Minisztériumokban, stb.)

Az alapos marxista—leninista képzést a következő előadások biztosítják: „Marxizmus—leninizmus alapjai“ két éven át, „Dialektikus és történelmi materializmus“ egy éven át, „Politikai gazdaságtan“ három éven át, „Politikai gazdaságtan elméleteinek története“ egy éven át, „Logika“, „Szovjet állam és jog alapjai“, „Népgazdaság története“, „Gazdasági földrajz“.

A fent felsorolt tárgyakon kívül a diákok még a következő előadásokat hallgatják: „Népgazdaság tervezése“, „Pénzügy és hitel“, „Számvitel elmélete“, stb.

A magasszínvonalú statisztikai képzést biztosítják az „Elméleti statisztika“ (másfél év), „Gazdaságstatisztika“ (két év), „Statisztika története“ és a többi ágazati gazdaságstatisztikai (ipar, mezőgazdaság, stb. szaknak megfelelően) előadásokkal és gyakorlatokkal. A statisztikai tárgyakon kívül igen nagy gondot fordítanak a matematika tanítására is. Másfél évig tanulnak a diákok matematikát (heti két óra előadás és két óra gyakorlat), amiből fél évig valószínűségszámítást hallgatnak.

Ma — a kommunizmus építésének idejében — különösen nagy figyelmet fordít a Szovjetunió kormánya a számvitel-statisztikai és számolási munkák gépesítésére, ami szintén sok magasképzettségű kádert kíván meg. Ilyen kádereket képeznek az Intézet gépesítési szakán, akik a fentemlített tárgyakon kívül mérnöki tárgyakat is tanulnak: ábrázoló geometriát, mechanika-elméletet, anyagok ellenállását, elektrotechnikát, mechanizmusok, gépek és gépelemek elméletét, számológépek és készülékek elméletét és szerkesztését, stb.

A hallgatók az utolsó év végén államvizsgát tesznek marxizmus—leninizmus alapjaiból, politikai gazdaságtanból és megvédik egyik szaktárgyukból (pl. iparstatisztika tárgyköréből) írt diplomamunkájukat. (A diplomamunka egy kb. 50—70 gépelt oldal terjedelmű dolgozat.) A végzett hallgatók okleveles közgazdák, kivéve a „gépesítés“ szakosokat, akiket közgazdász-mérnök elnevezés illet meg.

Nagy gondot fordít a szovjet felsőoktatás irányítása mellett az Intézet arra is, hogy lehetőséget adjon a legjobb képességű diákoknak arra, hogy már diákkorukban folytathassanak némi tudományos munkát. Ennek érdekében működnek az ú. n. diáktudományos körök. Ezeket a különböző tanszékek irányítják. Jelenleg 20 ilyen körben dolgoznak diákok. Ezekben a körökben a diákok a szovjet gazdaságtan aktuális kérdéseivel foglalkoznak, pl.: bővített újratermelés, népgazdasági mérleg, állóalapok, stb. A diáktudományos körök vezetői az Intézet docensei és professzorai. Felévenként általában egyszer tartanak az Intézetben diáktudományos konferenciát, melyen felolvassák a diáktudományos körökben készült legjobb dolgozatokat, megbírálják s megvitatják őket. Az intézeti konferenciákon kívül az intézeti tudományos körök résztvesznek a Moszkva városi diáktudományos konferenciákon is, ahol a különböző intézetek versenyeznek egymással a jó helyezéért. A Moszkvai Gazdaságstatisztikai Intézet az elmúlt tanévben a legjobb helyezettek közt foglalt helyet.

Az Intézetben aspiránsképzés is folyik. Az aspiranturán képezik a tudományos és tudományos-oktató kádereket. Az Intézetben a politikai gazdaságtani, marxizmus—leninizmus alapjai, gazdaságstatisztikai, elméleti statisztikai, iparstatisztikai, mezőgazdaságstatisztikai, demográfiai, számviteli és a gépesítési tanszéken képeznek aspiránsokat.

Az aspirantura 3 évig tart. Az első másfél év alatt az aspiránsoknak le kell tenniük a kandidátusi minimum vizsgákat. Tekintet nélkül szakmájára, minden aspiránsnak le kell vizsgáznia dialektikus és történelmi materializmusból. A dialektikus és történelmi materializmus vizsgára az Intézet filozófia professzora készíti elő az aspiránsokat heti kétórás szemináriumokon és konzultációkon.

A szemináriumokon általában egy rövid (25—30 perces) előadást tart az egyik aspiráns a dialektikus és történelmi materializmus soronkövetkező témájából. (Pl. „A dialektika negyedik sajátossága; fejlődés, mint az ellentétek harca“, stb.) Az előadást az aspiráns a marxizmus—leninizmus klasszikus irodalma alapján írja meg, s igen sok aktuális példával világítja meg a Szovjetunió és a népi demokráciák életéből, valamint az imperialista országok kommunista pártjainak harcaiból, a gyarmati felszabadító mozgalmakból, stb. Az előadást a szemináriumon megvitatják, kiegészítik.

A szemináriumra való alapos felkészülésen, az előírt irodalom elolvasásán s a kiselőadások megtartásán kívül minden aspiránsnak egy kb. 50—60 gépelt oldalas referátumot kell írnia a Dialektikus és történelmi materializmus valamelyik témájából, pl.: „Népi demokrácia, mint a proletárdiktatúra egyik formája“, stb. Ha az aspiráns a fenti követelményeknek eleget tesz, vizsgára bocsátják, ahol vizsgáztató bizottság előtt tesz tanúbizonyságot felkészüléséről.

Ilyen alapos képzéssel éri el a Bolsevik Párt és a Szovjetállam azt, hogy tudóskáderei minden területen — így a statisztikában is — az egyedüli helyes világszemlélet, a dialektikus materializmus alapján állva tudják végezni tudományos kutató munkájukat s ez a biztos alapja a szocialista tudomány győzelmének a burzsoá „tudományok“ felett, s ugyanígy a szocialista statisztika győzelmének a polgári statisztika felett.

Ma már mindannyian tudjuk, hogy a statisztikusnak elsőrendű közzgazdászknak kell lennie, mert csak így képes arra, hogy ne merüljön el a számok és táblázatok tömegeiben, hanem azok mögött meglássa a konkrét gazdasági jelenségeket. Csak így tudja a statisztikus hivatását betölteni, vagyis a birtokában lévő statisztikai adatokat dialektikusan, a társadalmi-gazdasági élet törvényszerűségeinek megfelelően, elemezni s a helyes következtetéseket levonni.

A Szovjetunióban, hogy a statisztikusok valóban kiváló közzgazdászok legyenek, nagyon nagy gondot fordítanak a statisztikus aspiránsok politikai gazdaságtani képzésére. Politikai gazdaságtanból a statisztikus aspiránsoknak szintén kell kandidátusi minimum vizsgát tenniük. A vizsga kötelező anyaga magába foglalja Marx, Engels, Lenin és Sztálin tanításait a különböző társadalmi formák társadalmi-gazdasági strukturájáról. Az anyag alapja és gerince természetesen a Tőke I., II. és III. kötete, valamint Lenin és Sztálin elvtárs tanításai az imperializmus és a szocializmus gazdaságtanáról. Politikai gazdaságtanból a vizsgára való előkészítés szintén szemináriumokon történik, melyeket az Intézet politikai gazdaságtan professzora vezet. Ezeket a szemináriumokon egy-egy aspiráns referátumát vitatják meg, s megbeszélik az egyes konzultációs kérdéseket. A referátumok pl. a következő címeket viselik: „Az imperializmus történelmi helye“, vagy „Szocialista újratermelés a Szovjetunióban“, stb. A referátumokra jellemző, hogy az aspiráns a marxizmus—leninizmus klasszikus irodalmán kívül igen sok friss, új irodalmat elolvas, újonnan megjelent brosrúákat, s ezekből sok új, érdekes statisztikai adatot, gyakorlati példát összegyűjtve gazdagítja, színesebbé, aktuálisabbá teszi a referátumban feldolgozott témát.

A statisztikusok alapos ideológiai (filozófiai és politikai gazdaságtani) képzettsége mellett természetesen szükség van arra, hogy a statisztikus jól ismerje és használni tudja a statisztika fontos segédeszközét, a matemati-

kát. Matematikából szintén vizsgáznia kell minden statisztikus aspiránsnak s erre a vizsgára az Intézet matematikai előadássorozattal készíti elő a vizsgázókat, féléven keresztül heti öt órában. Ezek az előadások már magas-színvonalú válogatott fejezetei a matematikának, melyek igen alapos elő-képzetségre épülnek fel, melyet az aspiránsok még diák korukban szereztek meg. Itt kibővítik ismereteiket a matematika azon módszereiről, melyeket a statisztikában alkalmaznak. A súlypontot ezekben az előadásokban az interpoláció különböző fajtái és a valószínűségszámítás képezik.

Az előadásokon a professzor megmagyarázza az aspiránsoknak, hogy egy-egy matematikai formula a gazdasági élet mely területén, milyen gazdasági jelenségeknél hogyan alkalmazható. Az előadások befejeztével az aspiránsok írásbeli és szóbeli vizsgát tesznek. A vizsgán pl. ilyen kérdések szerepelnek: konkrét példa népességszámlálási interpolációra; valószínűség és gyakoriság közötti összefüggés és különbség; hogyan alkalmazható a gazdasági életben a valószínűségszámításból jól ismert Csebisev-tétel, stb.

Ha a statisztikus aspiráns fenti tárgyakból az előírt követelményeknek megfelelt, akkor megszerezte azt az alaptudást, amivel már hozzákezdhet szakmájának tanulmányozásához. Így elsősorban minden statisztikusnak el kell sajátítania az elméleti statisztikát. Ebből a tárgyból is kell kandidátusi minimum vizsgát tenni. A vizsgára való készüléssel az aspiránsok kibővítik és elmélyítik diákkorukban szerzett elméleti statisztikai tudásukat. Megtanulják Marx, Engels, Lenin és Sztálin tanításai alapján a csoportosítás elméletét, a különböző mutatószámok és indexek helyes kiszámítási módszerét és alkalmazását, stb. Sokat foglalkoznak a burzsoá statisztikusok különböző — a kapitalizmus rendszerét védelmező — elméleteivel s a dialektikus materializmus és a marxista politikai gazdaságtan fegyverével megtanulják a burzsoá iskolák kritikáját, osztálytartalmuk leleplezését.

Nagy gondot fordítanak arra, hogy az aspiránsok megismerkedjenek a szocialista statisztika vitás problémáival, ezért kötelező anyagként szerepelnek a vizsgára a Vesznyik Sztatyisztyiki (Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatalának folyóirata) mindazon cikkei, melyek a statisztika tárgyról és módszeréről szóló elméleti vitával foglalkoznak.

Az elméleti statisztikán kívül minden aspiráns alapos képzést kap a disszertációnak megfelelő szakstatisztikából (gazdaságstatisztika, iparstatisztika, mezőgazdasági statisztika, stb.) is. A szaktárgyakból már rendszeres előadás, szeminárium nincsen, hanem a megfelelő irodalom feldolgozása után az aspiráns rendszeres konzultációra jár tudományos vezetőjéhez az anyag egy-egy fejezetéből.

A kandidátusi minimum vizsgákra való készülés után — és közben is — az aspiránsnak pedagógiai munkát kell végeznie. Szaktárgyából kell vezetnie szemináriumot vagy gyakorlatot, minimálisan egy féléven keresztül heti két órában. A szeminárium-vezetés helyes módszerére, az anyag helyes felépítésére a tanszékvezető vagy helyettese tanítja meg az aspiránsokat. Minden szeminárium előtt a tanszék megadja a megfelelő szempontokat a szeminárium-vezetőknek. Szeminárium-vezetésen kívül minden aspiránsnak kell tartania — az aspirantúra idő második évében — ú. n. mintatanítást, amely minimum két előadással, azaz négy órából áll. Az előadás anyagát rendszerint a disszertációval kapcsolatos témák egyikéből adják. A mintaelőadást meghallgatja a tanszékvezető professzor és a tanszék összes dolgozója, majd a tanszéki értekezleten megbírálják. Az elő-

adást megkritizálják pedagógiai, ideológiai-politikai és szakmai szempontból. Nagy gondot fordítanak arra, hogy az előadás világos, könnyen érthető és jól jegyzetelhető legyen a diákok számára. Figyelemmel kísérik, szervesen kapcsolódott-e az anyag az előző előadás anyagához s technikailag jól felépített-e az előadás (főcím, alcímek, stb. — tehát az előadás vázlata jó-e). Megbírálják az előadót, hogy előadásában helyesen alkalmazta-e a dialektikus materializmust s hogy az előadott témákat kellőképpen magyarázta-e meg a marxista politikai gazdaságtan törvényszerűségeivel. Alapvető szempont az előadás megítélésénél az is, hogy az elméleti kérdéseket összekapcsolta-e megfelelően a gyakorlattal, valamint, hogy megfelelő kritikát adott-e a tárgyalt témában ismert burzsoá elméletekről s ismertette-e a hazai tudósok kutatómunkáját és eredményeit az adott témakörben. Megtanítják a tanszéki bírálókkal az aspiránst arra is, hogyan tudja az adott témában megtalálni azokat a rejtett lehetőségeket, melyekkel az előadást pártossá, agitatívá tudja tenni; melyeken keresztül lelkesíteni, mozgósítani tudja a hallgatókat a jobb tanulásra, alaposabb felkészülésre, a kommunizmus nagy építésére, a béke megvédésére.

Az aspiránsok alapvető feladata a kandidátusi minimumok sikeres letételén és a pedagógiai munka alapos elsajátításán kívül a tudományos munka, a disszertáció megírása. A disszertáció témáját az aspiráns maga választja ki, de jóvá kell hagyatnia először a tanszéki értekezleten, majd az Intézet tanácsülésén. A disszertáció témája beleillik a tanszék tudományos munkatervébe, tehát — bár az aspiráns önállóan dolgozik egy tudományos munkán —, mégis szervesen kapcsolódik munkáján keresztül a tanszék kollektív tudományos munkájához. A statisztikus aspiránsok disszertációs témaként választhatnak pl. egy-egy problémát az önköltségszámítás, vagy termelékenységszámítás, vagy mezőgazdasági indexek, népgazdasági mérleg, stb. köréből.

A téma megválasztása után az első feladat az alapvető irodalom elolvasása, hogy az aspiráns már jobban megismerje a témát s lássa, hogy nagyjából milyen kérdések tartoznak oda. Miután ezt elvégezte, elkészíti disszertációjának részletes tervét. A tervben pontosan megjelöli a fejezetcímeket, alcímeket, pontokat, stb. A terv elkészítésében segít az aspiránsnak tudományos vezetője, aki az illető tudományág doktora, a tanszék professzora. A disszertációs tervet a tanszéki értekezlet elé terjeszti az aspiráns, a tanszéki dolgozók megvitatják, esetleg helyenként megváltoztatják. Az aspiránsnak tervében meg kell jelölnie a pontos határidőket; vagyis, hogy egy-egy fejezettel, alfejezettel mikorra készül el. A tudományos vezető rendszeresen ellenőrzi ezt, s ezenkívül a tanszéki értekezleten is megvitatják a disszertáció addig elkészült részét. Az aspiráns rendszeresen jár konzultációra tudományos vezetőjéhez, ahol a nehezebb kérdéseket megbeszéli, és a tudományos vezető segít a megfelelő irodalom kiválasztásában is. Az aspiráns a disszertáció írása közben felmerült kérdésekkel a gyakorlatban is megismerkedik, elmegy néhány hétre, esetleg 1—2 hónapra valamely ipari, kereskedelmi vállalathoz, vagy kolhozba, szovhozba, minisztériumba, vagy a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatalába — a felmerült kérdés természetének megfelelően.

Mikor az aspiráns ilyen alapos munkával, tudományos vezetője és a tanszéki dolgozók segítségével befejezte disszertációját, a tanszéki dolgozók még egyszer elolvassák az egészet s tanszéki értekezleten megbírálják.

A bírálóat alapján az aspiráns még egyszer átdolgozza munkáját s ha a tanszék így — átdolgozott formában — elfogadta a disszertációt, akkor kiküldik a hivatalos bírálókhoz (opponensekhez). Mihelyt a hivatalos bírálók — akik más intézet professzorai — elkészültek bírálataikkal, sor kerül a disszertáció hivatalos megvédésére az Intézet tanácsa előtt. (Az Intézet tanácsa az Intézet professzoraiból s a tanácsba beválasztott intézeti tudományos dolgozókból áll.) A disszertáció címét s a védés időpontját — két hónappal a megvédés előtt — közzéteszik az újságokban, valamint igen gyakran a rádióba is bementik. Ezzel is biztosítja a szovjetállam, hogy az adott tudományos munkák a legszélesebbkörű, s a legtöbb szempontból kapjanak bírálatot. A bírálatra, illetve védésre nagyon sokan gyűlnek így össze az Intézet tudományos dolgozóin kívül. Eljönnek sokan a rokon közgazdasági intézetek tudományos munkásai közül, de szép számmal vannak jelen a gyakorlati élet szakemberei, akik gyakorlati munkájukon keresztül ismerik a disszertáció témáját. Eljönnek így elsősorban a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatalából, a különböző szakminisztériumokból, ipari, kereskedelmi vállalatoktól, kolhozokból, szovhozokból, a téma természetétől függően. A megjelentek szintén hozzászólnak a disszertációhoz, új, értékes szempontokat adnak az aspiránsnak további tudományos munkájához.

A bírálóat, hozzászólások után az intézeti tanács tagjai titkos szavazással döntenek el, hogy elfogadják-e a disszertációt. Ha a tanács elfogadta, akkor az aspiráns elnyeri az első tudományos fokozatot, a gazdaságtudományok kandidátusa lesz. Mint kandidátus valamelyik közgazdasági intézetben mint szaktárgyának előadója kezd dolgozni, vagy a gazdasági élet valamely szervébe (Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala, Szövetséges Köztársaságok Statisztikai Hivatala, valamelyik gazdasági szakminisztérium, Tervhivatal, stb.) helyezik vezető állásba. A Moszkvai Gazdaságstatisztikai Intézet eddig 35 ilyen kandidátust nevelt a szovjet felsőoktatás és gazdasági élet részére s az elmúlt, 1950/51. tanévben a Szovjetunió lehetőséget adott rá, hogy az Intézet ne csak a szovjetállamot, hanem a népi demokráciákat is gazdagítsa ilyen alapos képzettségű statisztikus káderekkel. Ez a tény is bizonyítja a Szovjetunió önzetlen segítségét a népi demokráciáknak.

A diákok és aspiránsok tudományos munkájának irányításán kívül a tanszéki dolgozók komoly tudományos munkát végeznek. Tanulmányokat, értekezéseket írnak s sokan résztvesznek tankönyvírás munkaközösségben, hogy a diákoknak a jó tankönyveken keresztül is megkönnyítsék tanulmányi munkájukat. Sokat dolgoznak a tudományos munkások a gyakorlati élet által felvetett problémákon. A szovjet tudósok tudományos munkájának legalapvetőbb tulajdonsága, hogy nem a mindennapi élettől elszakított, hanem a gyakorlattal szervesen egybefonódott. Erre két példát lehet megemlíteni: Az Intézet „Népgazdasági tervezés“ tanszékének dolgozói elkészítették az egyik moszkvakörnyéki kolhoz konkrét ötéves tervét, az ottani dolgozókkal együtt, a megadott keretszámok alapján. Meghatározott időközökben a tervtanzék és a mezőgazdasági statisztikai tanszék dolgozói megint meglátogatják együtt a kolhozot, megvizsgálják a tervteljesítést, megbeszélik a tervellenőrzés során észrevett hibákat a kolhoz vezetőivel, s együttes erővel próbálják megtalálni a hibák kijavításának útját. Vagy például: az Intézet állandó szoros kapcsolatban van az egyik textilkombinát-

tal; ide jár a diákok egy része és az aspiránsok közül többen gyakorlati munkára, az Intézet tudományos dolgozói tartanak továbbképző szakmai és politikai előadásokat az üzemben, valamint évenként legalább egyszer tart a kombinát és az Intézet együtt többnapos tudományos konferenciát. Ezeket a konferenciákon résztvesznek és előadásokat tartanak az Intézet tudományos dolgozói, professzorai s a kombinát gazdasági, mérnöki szakemberei és munkásai. Ilyenkor a tudomány és gyakorlat emberei együttesen megvitatnak egy-egy gazdasági, gazdaságstatisztikai, iparstatisztikai problémát; pl. egy újabb önköltségszámítási eljárást, vagy egy újabb termelékenységi mutató kiszámításának módját és elvi szempontjait, stb. Nagyon sok új eljárás, új kiszámítási mód született már az ilyen konferenciák eredményeképpen.

A gyakorlattal való szoros kapcsolatot biztosítja az is, hogy az Intézet tanácsának állandó tagja a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatalának egyik vezetője s így a tanácsüléseken keresztül résztvesz az Intézet elvi irányításának munkájában, valamint az is, hogy az Intézet professzori karának több tagja rendszeresen résztvesz a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatalának kollégiumain.

Az Intézet professzori karában ott találjuk a szovjet statisztika és számvitel legkiválóbb képviselőit: Szavinszkij, Novikov, Jasztremszkij, Bojarszkij, Zsebrák professzorokat, akiket a szovjet közgazdászok nagy megbecsülése vesz körül.

Látjuk tehát, hogy a Moszkvai Gazdaságstatisztikai Intézet magas színvonalú oktató-, nevelő- és tudományos munkájával veszi ki méltó részét a kommunizmus építésének hatalmas feladataiból; megfeszített erővel dolgoznak az Intézetben azért, hogy minél jobb szakképzettségű statisztikus kádereket neveljenek a Szovjetunió és a népi demokráciák részére.

Megjelent a

Statisztika a vállalatvezetés szolgálatában

Útmutató ipari üzemek számára

című népszerű ismertető füzet.

A Népgazdasági Tanács 443/23/1950. számú határozatának megfelelően a Központi Statisztikai Hivatal e népszerű útmutatóban ismerteti az iparstatisztika fogalmát, feladatait, a statisztikai elemzés eszközeit a vállalati munka eredményességének mérésében, a vállalati igazgatók vezető és ellenőrző tevékenységének szolgálatában.

Ára: 5,— Ft

Kapható a

**14. SZ. TERVGAZDASÁGI KÖNYVESBOLTBAN ÉS AZ
ÁLLAMI KÖNYVTERJESZTŐ VÁLLALAT
KÖNYVESBOLTJAIBAN**

KÖRÖSY JÓZSEF

A magyar mult és a magyar tudomány haladó hagyományait a felzabradulás előtti időben Horthyék hivatalos történészei vagy elhallgaták, elzárták a nyilvánosság elől, vagy ha ez lehetetlen volt, igyekeztek saját érdekeiknek megfelelő formára gyúrní. Történelmünk nagyjainak hamis ábrázolása a fasiszta propaganda kipróbált eszköze volt.

A statisztika történetében — mely egyébként sem tartozott a népszerű tudományok közé — a haladó szellemű régi magyar statisztikusokat egyszerűbb volt agyonhallgatni. Munkásságuk különben is — munkájuk természeténél fogva — annyi konkrétumot és félremagyarázhatatlan dokumentumot hagyott maga után, hogy itt már a történelemhamisítás is sokkal bonyolultabb lett volna.

*

Körösy József is azok közé tartozott, akiknek munkásságáról, életéről a Horthy-rendszer statisztikai irodalmában, még az egyetemeken is csak elvéve emlékeztek meg, mintegy történelmileg regisztrálva létezését. Körösy József pedig, akit hazájában igyekeztek elfelejteni, munkái révén a külföldön az ismert haladó polgári statisztikusok között foglalt helyet. Különösen a demográfiai téren végzett kutató munkásságának eredményei nemzetközi mértékben is iránytmutatók lettek a statisztikai módszerek továbbfejlesztésében.

Körösy neve 1867-ben a Pesti Napló-ban írt cikkei révén lett először ismert a nyilvánosság előtt. A nemzetgazdasági és statisztikai vonatkozású cikkek felkeltették Gorove István kereskedelmi miniszter figyelmét is, aki Körösyt kinevezte az Országos Statisztikai Tanács tagjává.

1869 végén Pest város elhatározta, hogy városi statisztikai hivatalt létesít, melynek élére Kautz Gyulának, a nemzetgazdaságtan professzorának javaslatára egyhangúlag az akkor 26 éves Körösyt választják meg. Megválasztása után azonnal hozzáfog a főváros területén régóta tervezett népszámlálás lebonyolításához. 1870 márciusában Bécsben és Berlinben tanulmányozza a városi statisztikai hivatal munkáját. Visszatérve hozzáfog a fővárosi népszámlálás feldolgozásához. Az óriási munkát csaknem teljesen egyedül, időnként egy-két díjnok segítségével végzi el. Sem a főváros, sem a Belügyminisztérium nem támogatta kellőképpen és így a hozzá beosztott díjnokok, amint jobb helyet találtak, otthagyták a Fővárosi Statisztikai Hivatalt.

1873-ban Pest Budával és Óbudával egyesült és ekkor végre kibővített a hivatalt is. Körösy mellett gyakornoki állást rendszeresítettek, ez azonban odavezetett, hogy Körösynek a megnövekedett munka elvégzése közben még tanítania is kellett új munkatársait. Körösy állandó harcban

állott felettes hatóságaival hivatala kibővítése érdekében, hogy egyszerű feldolgozó munkáin kívül jusson ideje tudományos téren is működni és a főváros adatait kellőképpen kiértékelni. A Belügyminisztérium azonban még az állami támogatást is megvonta, a városi tanács pedig egyéb fontos reprezentációs költségeire hivatkozva, nem volt hajlandó felemelni a hivatal keretét. A Belügyminisztérium 60 968/75. számú leirata a következő: „A hivatal eddigi működésének eredményeképpen mutatkozó nehézségek a legkönnyebben azzal ellensúlyozhatók, ha munkásságával csak arra szorítkozik, ami a közigazgatás észszerű berendezésére s a községi élet továbbfejlesztésére szükséges.”

A minisztérium így akarta Kőrösyt tudtára adni, hogy nincs szüksége a főváros lakossága körében dühöngő járványok, szörnyű lakásviszonyok, a csatornázás hiánya, a rossz ivóvíz, stb.-re vonatkozó adatokra, és hogy nem tartja kívánatosnak, hogy ezek az adatok a külföld előtt ismeretessé váljanak. Kőrösy már tevékenysége kezdetétől szembetalálta magát az uralkodó rendszerrel, mely arra akarta kényszeríteni, hogy a statisztika adatait elhallgassa vagy meghamisítsa.

1876-ban adta ki „Pest város halandósága 1872—1873-ban és annak okai” című munkáját. Kőrösy ebben a munkájában rámutat a főváros siralmas egészségügyi helyzetére. „A túl tömött, sötét és piszkos szobákban élő személyeknek, a nedves pincelakásokban összezsúfolt napszámoksnak és munkásoknak nagy a halandósága és különösen az ezen osztálybeli gyermekeknek zsenge korban való tömeges elhalálása okozza városunk halandósági koefficiensének magas voltát: a közép- és magasabb osztályok életviszonyai azonban városainkban sokkal kedvezőbbek.” „Megdöbentő, hogy a Lipótvárosban a kültelkeken s Kőbányán orvosi segélyben a szegénysorsú halottak 55 százaléka nem részesült.” „A 70-es években a budapesti lakosság csakis bevándorlásnak köszönheti szaporodását, míg önmagára hagyatva t. i. a születéseknek a halálozással való szembeállításánál nem szaporodik. Városunkban évek óta több ember hal el, mint amennyi születik.” „Népünk, bár annak magasabb és műveltebb osztályai meglehetősen magas kort érnek el, átlagban mégis igen korán, azaz már a 20. életévben elhal, ami különösen a köznép nagy halandóságára vezethető vissza.”

1872-től kezdve résztvesz minden nemzetközi statisztikai konferencián. Mivel főleg demokratiai kérdések érdekelték, nemcsak kifejezetten statisztikai konferenciákon, hanem számos egészségügyi konferencián is résztvett, ahol a statisztika szerepét az orvostudományban, különösen a himlőoltás körül keletkezett vita alkalmával következetesen védte és fontosságát bizonyította. A nemzetközi konferenciákon számos javaslatát emelték határozattá, minek következtében a Budapesti Statisztikai Hivatal munkamódszerei több esetben váltak mintaképévé más nagyvárosok statisztikai szervezetének. 1873-ban a bécsi statisztikai hivatal igazgatója hosszabb időt töltött Pesten, hogy tanulmányozza a pesti statisztikai hivatal munkáját. 1876-ban a londoni Westminster Review azt írja, hogy jó lenne, ha olyan gondos statisztika készülne az angol fővárosban, mint amilyen a budapesti.

1879-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választják. Kőrösy egyéb kitüntetéseit, a tudományos társulatokat, amelyeknek tiszteletbeli, vagy rendes tagja volt, alig lehet felsorolni.

Körösy sokoldalúságára jellemző, hogy nemcsak szorosan a szakmájához tartozó kérdésekben kérték ki több esetben tanácsát és fordultak hozzá véleményért. Az 1881. évi brüsszeli Közoktatásügyi Kongresszus, az 1882. évi berlini Közegészségügyi Kiállítás, az 1887. évi washingtoni nemzetközi kongresszus, stb. emlékirat kidolgozásával bízta meg.

Budapesten, ahol ifjú korában anyagi nehézségei miatt nem lehetett soha az egyetem rendes hallgatója, ő lett a statisztika professzora, az első, aki a demográfiai kérdéseket tudományos alapon tárgyalta.

Körösy József egész életében harcolt a statisztika tudományos pontosságáért, a maradiság, a hivatalos hamisító szándék ellen. Ebből a küzdelemből — amely egyrészt arra irányult, hogy megőrizze a statisztika tudományos objektivitását, másrészt, hogy a statisztika által felfedezett bajokat orvosolják — egyik epizódot ragadjuk ki, mely híven jellemzi magát Körösyt és a ránehezedő reakciós nyomást is. A főváros halálozási statisztikája volt egyike azoknak, amelyek kivívták a legfelsőbb körök nemtetszését és visszhangra találtak a közvélemény előtt.

Körösy kimutatta, hogy az 1869—1873. években Budapest halálozási arányszáma átlagban 40—45 ezrelék. Az 1879. évi budapesti főorvosi jelentésben Körösyt egyenesen azzal vádolják, hogy a főváros közegészségügyi állapotát szándékosan túl sötétnek írja le és ennek érdekében nem áttal hamis adatokat közölni.

Körösy erre a rágalomra hosszabb kiadványban válaszolt.¹

„Fővárosunk halandósága kedvezőtlenebb mint a legtöbb más európai városé“ — írja Körösy említett munkájában. „Ez az, min sokan megütköznek, és mit lehetetlennek állítanak. Hat év óta — mióta t. i. a statisztikai hivatal halandósági statisztikát csinál — folyton hibát keresnek a számításban. A főorvosi hivatal a hiba forrását abban vélte találni, hogy külföldön az első napokban, sőt Angliában az első hat hét alatt elhalt gyermekeket *egyszerűen kihagyják*, holott nálunk minden gyermeket, mely tényleg meghalt, beveszünk.“

„Mások másban keresik a hibát, vannak, kik azt állítják, hogy a hivatal túl nagy gondnal gyűjt össze minden halálesetet, de hallatszottak oly hangok is, melyek a hivatalt egyenesen rosszakarattal vádolták.“

Körösy ezután idéz olyan adatokat, amelyeket nem ő adott ki és annak ellenére, hogy még sötétebb képet festenek, senki nem vonta azokat kétségbe. Ugyanis *azok nem kerültek külföldre*.

Hogy pedig a bajok orvoslásának módjára rámutasson, utal Körösy néhány német nagyvárosra, ahol a közegészségügyi helyzet javításával az elmúlt 25—30 év alatt jelentősen leszorították a halálozási arányszámot. Ezek után ezt írja: „Nálunk is az utóbbi időkben sok fontos egészségügyi reform indult meg. Ha ezek szerencsésen be is fejeztek, ha az egész városban jó ivóvizünk lesz, ha az elhagyott lelenc- és tápgyermekről akár lelenczház, akár más úton jobban lesz gondoskodva, ha a szegények lakásai... éber figyelemmel fognak kísértetni... ha az egészségtelen pinczelakások lassanként ki lesznek ürítve, ha a kórházreform *roppant* nagy horderővel bíró kérdése újabb és czélszerűbb kórházak építése s egyéb intézkedések megtétele által sikeresen meg lesz oldva, ha a csatornázási rendszerünkkel tisztába fogunk jönni, ha a Rákos homokjának befásítása

¹ Körösy József: A fővárosi halandóság kérdéséhez. Ünvédelem és fölvilágosítás. Budapest, 1879.

és az utcákat ellepő portömegek eltávolítása által a légzőszervi bántalmak száma is csökkenend, ha szegény emberek nagyobb mérvben fognak részesülni orvosi segélyben, és el fog tűnni statisztikánkból azon fekete folt, hogy a szegény embereknek *kétharmad része* meghal anélkül, hogy lakásán orvost látott volna; szóval ha közegészségi szolgálatunk a tőkély azon fokát már el fogta érni, mely felé jelenleg törekedik... akkor bizony a mi városunk sem fog többé felmutatni oly nagy halandósági számot, mint minőnek kimutatására a statisztika jelenleg — hacsak valóságos állapotunkat eltakarni nem akarná — *kénytelenítve van!*“

„De mindenekelőtt az az egy szükséges: hogy elmaradt állapotunkat *ismerjük*, hogy ennek tudata aztán kettőzött tevékenységre serkentessen. Az önámítás, a valóságnak takargatása vagy tagadása csak visszafele vezethet s nem előre.“

A felsorakoztatott érvek után Körösy szinte vádolón teszi fel a kérdést: „Hát mitévő legyen az a statisztikai hivatal, ha a korrekte kiszámított eredmény kedvezőtlen? Talán hamisítsa a számokat? Nem-e éppen arra való a statisztika, hogy közügyeinket minden félrevezető és szépitgető szófrázis nélkül a maga való meztelen igazságában engedje fölismerni? És nem-e kétszeres féltékenységgel kellene őriznünk a statisztika őszinteségét ott, hol éppen kellemetlen igazságok kimondásáról, tehát olyasmiről van szó, a mi egyes érdekek és személyek sértése nélkül nem törénhetik, mire tehát mindig bizonyos, az illetőre nézve nem éppen kellemes következményű, erkölcsi bátorságra van szükség?“

Mintha előre látta volna Körösy a polgári statisztika sorsát, mely néhány évvel később napjainkig kiforgatta a statisztikát tudományos mivoltából és a burzsoázia fegyverévé alacsonyítva, a tömegek félrevezetését szolgálja.

„Ezen bátorságot a Statisztikai Hivatalnak igaz, hogy a fővárosi szervezet némileg megadja, fölmentvén e hivatal igazgatóját azon veszélytől, hogy a hányszor számai kellemetlenné váltak, ezért a választások alkalmával hivatalából kiessék. A tapasztalat azonban bizonyította, hogy a nagy halandósági szám úgy a hivatalnak, mint annak igazgatójának igen sok keserűséget, vádakot, sőt személyes kellemetlenségeket is okozott. Ily körülmények közt részünkről inkább abban látjuk a nagyobb veszélyt, hogy a hivatalnak valamelyik főnöke, visszarettenvén a halandósági számnak reá nézve oly sajnos következményeitől, talán fog utat-módot találni, hogy halandóságunkat kisebbnek tüntesse föl — a mire elvégre nem is kell hamisításhoz folyamodni... „Ha még e leszállított szám sem találatnék elég kedvezőnek, nem lesz egyébre szükség, csak egy csípős cikkre a lapokban vagy kellemetlen vizsgálatok elrendelésére — és fogadhatni, hogy a halandósági szám még jobban és még örvedetesebben fog csökkenni.“

Ez a néhány mondat rámutat a polgári statisztika züllésére olyannak a tollából, aki maga még ragaszkodik az igazsághoz, de már érzi a fennálló rend hatalmas súlyát, amely a nála gyengébb jelleműeket összeroppantja majd és a burzsoázia lakájtudosaivá alacsonyítja.

A halálozási arányszám a századforduló idején némileg csökkent, de végig a Horthy-rendszerben is még igen magas volt. Ezen a téren is csak a felszabadulás hozott döntő változást. A dolgozók életszínvonalának, a lakáshelyzet és a táplálkozás javulása 1950. évre 1938-hoz viszonyítva az

ezer lélekre eső halálozási arányszámot 16,0-ról 13,3-ra szorította le Budapesten.

Ugyanebben a kérdésben Kőrösy egy élesebb támadásra még határozottabban válaszolt. Ráth Zoltán dr. a „Nemzetgazdasági Szemle“ hasábjain azzal vádolja Kőrösyt, hogy a halandósági statisztikával kapcsolatos adatainál nem veszi figyelembe a korviszonyokat. Hogy tehát a különböző foglalkozási csoportokhoz, osztályokhoz tartozók halálozási arányszámának kiszámításánál Kőrösy nem vette figyelembe a csoportokhoz tartozók kor megoszlást. Ez természetesen nem igaz, mert éppen Kőrösy volt az első, aki a halálozási arányszám csoportos kimutatásánál az intenzitást figyelembe vette.

Kőrösy Ráthnak adott válaszában első részében idéz régebbi saját munkáiból, amelyekben az intenzitás számításának szükségességét hangsúlyozza, utána rátér Ráth érveinek végleges szétzúzására. „... azt bizonyítja Ráth úr, hogy a vagyonszágnak az élet tartamára gyakorolt befolyását szintén csak úgy észlelhetjük pontosan, ha az élő egyének vagyonszági és korszerinti osztályozását ismerjük. Ez tökéletesen igaz, csak hogy ismét kár ezt én ellenem felhozni és kár én velem szemben azon különös eljárást alkalmazni, hogy előbb — munkáimat nem ismervén, elhallgatják, mit én a kérdéstről tényleg elmondtam, aztán ennek éppen ellenkezőjét mondatják el velem, hogy végül ezen saját felfogással ellentétes állítást megczáfolhassák!“

Kőrösy ezután elismeri, hogy mivel az egyes osztályokhoz tartozó élők számáról és kor megoszlásáról nincsenek egészen pontos adatai, az így csoportosított halálozási arányszámok is csak megközelítően pontosak. Azonban „a statisztikai észlelések jelenlegi, ki nem elégitő állapota mellett várható semmi eredmény helyett, legalább hozzávetőlegest akartam nyújtani, hogy itt is a gyenge félhomálynak, tudva-akarva, előnyt adtam a teljes sötétség fölött“.

„... folyton igyekszünk a természet titkához közelebb jutni, sőt nem irtózkodunk vissza attól sem, hogy még a sociológia töneményeit is megmagyarázzuk“... „az emberi ész visszatartathatlanul halad előre“, írja Kőrösy.

Válaszában végén, hogy a további meddő vitának elejét vegye, Kőrösy a következőket írja Ráthnak: „Ez már valóságos sport volna (t. i. ha Ráth ezek után még egyszer megtámadná Kőrösyt); csak hogy nekem az ilyen mulatságra sem kedvem, sem időm... így nem tehetem, hogy mindenkivel, a ki sietős utamban belém kötni akar, szóba álljak.“

A XIX. sz. egyik legpusztítóbb járványa, a himlő elleni harc döntő fordulatot vett, amikor egyes városok és országok bevezették a kötelező himlőoltást. A kötelező himlőoltás mellett és ellen hatalmas viták folytak, melyben Kőrösy is tevékenyen résztvett. Kőrösy azonnal felismerte a himlőoltás kötelezővé tételének jelentőségét és a statisztika segítségével bizonyította annak eredményességét. A himlőoltás elleni tábor statisztikai hamisításait leleplezte és grafikonokon megdönthetetlen bizonyítékokat szolgáltatott a kötelező himlőoltás bevezetésének szükségességéről.² A grafikonok közül különösen Budapest érdekes. Kiderül, hogy a himlőoltás kötelezővé tétele előtt milyen óriási pusztítást végzett egy-egy

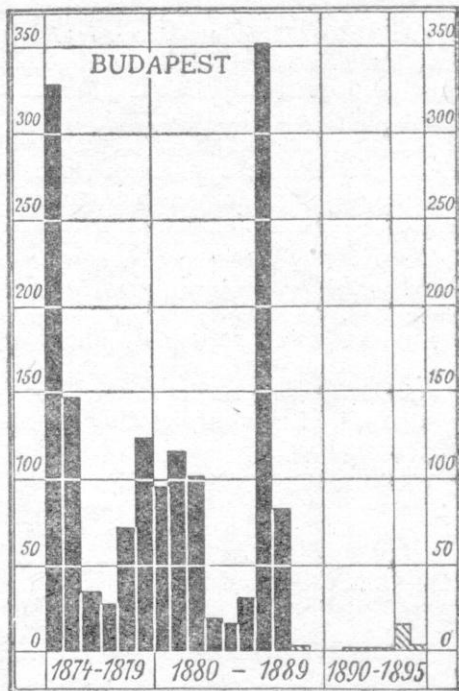
² Dr. Kőrösy József: A himlőoltás véderejéről. Budapest, 1897.

himlőjárvány, de még a normális években is 50—80-an haltak meg 100 000 lakos közül himlőben.

HIMLŐHALÁLOZÁS 100.000 LAKÓRA

BUDAPESTEN
1874—1895

■ KÉNYSZEROLTÁS ELŐTT
▨ KÉNYSZEROLTÁS UTÁN

is, ott is, hány betegedett meg vagy hány halt el.“

Rendkívül érdekesek és még ma is tanulságosak Kőrösynek a hamisítások leleplezésével kapcsolatos megjegyzései.

„Reitz... összehasonlítja a Jenner előtti és utáni időnek himlőhalandóságát és midőn ez alkalommal a teljes 313 312 esetet felölelő statisztikai észleletekből azt találja, hogy régebben a letalitás csak 8—14%-ot tett, míg jelenleg 14,03%-ot, joggal véli állíthatni, hogy „a himlőbetegek átlagos halandósági százaléka Jenner óta nem javult, hanem inkább valamivel rosszabbult.“ Ezen, az ő oltásellenes nézetének kedvező statisztikai eredményrel szemben azonban egy fő dolgot nem vesz észre, hogy t. i. itt két tökéletesen különböző dologról, az egyik esetben a mortalitásról, a másikban pedig a letalitásról van szó. Az oltás előtti időre vonatkozó adat azt jelenti, hogy 100 000 halott közül 8—14%, azaz

A himlőoltással kapcsolatban Kőrösy ismételtelen hangsúlyozza az intenzitási számítás fontosságát. „A halandósági statisztikában gyakran találkozunk azon hiánnyal, illetőleg azon hibával, hogy következtetést vonnak oly jelenségek felől, melyeket csakis a halottakról észlelhettek, de az élőkéről nem. Így például idézhetnénk számtalan járvány-statisztikai munkát, melyekben az elhaltak foglalkozás szerint vannak felsorolva, és ahhoz képest, a mint az *elhaltak* közt az egyik vagy másik foglalkozás gyakoribb vagy ritkább, ebből máris a járvány és az illető foglalkozás közt való nagyobb vagy kisebb összefüggésre vélnék következtethetni. Pedig e mellett figyelmen kívül hagyják, hogy az élők tömegében is az egyik foglalkozás nagyobb, a másik kisebb számmal van képviselve. Itt helyes okoskodás csak úgy volna lehetséges, ha a foglalkozások számerejét az élők tömegében is ismernők s így az úgynevezett koeficienseket számítanók ki, hogy t. i. 100—100 élőlől itt

8—14 000 volt a himlőhalott, az újabb adat pedig azt, hogy 100 000 *himlőbeteg* közül 14 010 halt meg. Az első számítás azt kérde, hány ember fog egy nagyobb tömegű *népességből* himlőben meghalni; a másik pedig azt kutatja, hogy azon emberek közül, akik már himlőbe estek, hány fog felgyógyulni, hány nem. Ez azonban két tökéletesen különböző dolog, és nagyon természetes, hogy a himlőbetegeknek himlőben való elhalása sokkal valószínűbb, mint az egészséges embereké.“

„Vogt az oltás meddőségének bizonyítására felemlíti, hogy Koppenhágában 1750-től 1801-ig évenként 250 ember halt el himlőben, sőt századunk első tizedében, csak 16, míg a 70-es években a halálozások száma 219-ig emelkedett. E mellett azonban elhallgatja, hogy Koppenhágában a népesség a múlt század közepén 60 ezret, a 70-es években pedig 200 ezret tett.“

A következő megjegyzéseit Körösynek bátran alkalmazhatjuk ma is bármelyik kapitalista ország statisztikájára, mellyel az előre megadott szempontokat akár a legdurvább hamisítással is érvényre juttatják.

„Ha a bebizonyítandó eredményeket titokban már előre előkészítetük, az egész statisztikai bizonyítás tévesztő bohózatá fajul. Az ilyen statisztikus dolgozószobájában előbb gondosan áttanulmányozza valamely országnak százéves himlőhalálozási tábláját és miután magának kijegyjezi azon éveket vagy évtizedeket, melyek az ő okoskodásait támogatják, azonban egyszerűen mellőzi mindazon éveket, melyek azt megczáfolhatnák: valóságos szemfényvesztést űz az olvasóval, midőn ő benne, a ki a forrásokra át nem mehet, azt a hitet ébreszti, mintha tényleg az összes rendelkezésre álló tényeket bemutatta volna, vagy mintha állítása igazoltságát már néhány, csak úgy taláломra kiragadott tény által is bebizonyíthatná.“

*

Körösy József 1906-ban halt meg. Sokoldalú és rendkívül gazdag munkásságát itt csak röviden soroljuk fel:

Körösy érdeme az első budapesti járványkórház felállításása (1896-ban), a fertőző betegségek kötelező bejelentése, a fertőző betegek kötelező elkülönítése és a hatóságai fertőtlenítés megszervezése. Nagyrészt ennek köszönhető, hogy a főváros rendkívül magas halálozási arányszama az 1874—75. évi 41,7 ezrelékről 1906-ra 19,3 ezrelékre csökkent. 1874-ben az ő javaslatára határozta el a főváros közgyűlése a Fővárosi Közraktárak és Elevátor felépítését. Körösy indítványozta az iskolaköteles gyermekek összeírását, s az ő nevéhez fűződik a fővárosi Statisztikai Hivatal nyilvános könyvtárának megalapítása, mely hatalmas anyagával ma a Központi Statisztikai Hivatal könyvtárát gazdagítja. Négy fővárosi népszámlálást és két kisebb-méretű népszámlálást szervezett és vezetett.

A halálozási arányszám kiszámításának különböző módszerei kutatása közben számos tévedésre mutatott rá, amelyek miatt lehetetlen volt nemzetközi méretekben összehasonlítani a halandósági statisztikát. Még a meteorológiában alkalmazható statisztikával is foglalkozott, különösen a hőmérsékletnek a fertőző betegségekkel való összefüggését kutatta.

Körösy József becsületesen feltárta a polgárosodó Budapest szecessziós palotái mögött meghúzódó nyomort, a munkásság embertelen életkörülményeit, a „boldog békeidők“ valóságát. Harcolt a sötétség, az áltudományosság és a reakciós államigazgatás mindenfajta bürokratizmusa munkásságát gátló intézkedései ellen. Ebben a harcban gyakran személyét

érintő támadásokra is kellett válaszolnia, amelyekben megcsillant elmés vitakozó készsége és műveltségének sokoldalúsága. Kőrös természetesen polgári tudós volt, de a feltörekvő, az akkor még haladó polgárság tudósa. A bajok orvoslására több kórház és lakás építését, a tisztiorvosi hálózat megszervezését, a főváros csatornákkal való ellátását, a kötelező himlőoltás bevezetését javasolta. Kőrös osztályhelyzeténél fogva sem láthatta meg a bajok végleges megoldásának egyedüli módját: a kizsákmányolás minden formájának felszámolását.

Az elnyomottak, kizsákmányoltak helyzete javításának követelésénél általában a polgárság érdekeire, nem pedig a munkásság embertelen élet-körülményeire hivatkozott. Talán legjellemzőbb erre a következő néhány sora, amit fentebb idézett munkájából veszünk: „E nyomorlakások a szegény osztályokat egyrészt a kocsmái és utcai élethez szoktatják, másrészt mindinkább szítják a vagyonosabb osztályok iránti gyűlöletet, amely osztályok készakarva vonják el a szegény emberektől a becsületes megélhetésnek legkisebb lehetőségét is. Mindaddig, amíg a munkásosztály számára olcsó és tisztességes lakás nem kínálkozik, lehetetlen lesz a külföld előrehaladottabb munkaerőit magunkhoz szoktatni és így csak azon alábbrendelt munkásosztályok maradnak városainkban, melyek csendes és becsületes családi életre igényt nem tartanak, akármilyen ronda lakásban is élnek. Ily munkásosztállyal pedig aligha fogja a külföld műveltebb iparosaival a harcot folytathatni. Olcsóbb lakások termelése már csak azért is életszükség városunk iparos fejlődésére nézve, mivel a lakás drágasága a munkabért és a napszámot magasabbra emeli.“

Az olcsóbb lakások építését tehát Kőrös is a város ipari fejlődése szempontjából tartja „életszükségletnek“, nem pedig az általa kimutatott óriási halandóság megszüntetése érdekében. Az iparosítás a közvetlen cél, a munkásosztály egészségügyi helyzetének javítása már csak közvetett, az előbbi cél érdekében szükséges. Kőrös ebben is tipikus polgár, a bajokat kizárólag a kapitalizmus keretein belül látja orvosolhatóknak, de történelmünknek ebben a szakaszában a feltörekvő polgárság érdekei több esetben megegyeztek a munkásosztály legközvetlenebb, legközelebbi érdekeivel. Ezért vált lehetségessé, hogy Kőrös szilárdan álljon ellen az adatok meghamisítása érdekében rá gyakorolt nyomásnak, míg későbbi kartársai már szembefordultak a munkásosztállyal és mivel a munkásság és a polgárság érdekeinek ellentétei világosan kidomborodtak, mivel a burzsoázia vagy egyedüli birtokosa lett a hatalomnak, vagy megosztozott a feudális erőkkkel, — többé nem vált lehetségessé tudósok számára, hogy állásfoglalásuk mind a munkásosztály, mind a burzsoázia érdekeit szolgálja. „Ettől kezdve az osztályharc, gyakorlatilag és elméletileg, mind kifejezettebb és fenyegetőbb formákat öltött. Ez halálharangja volt a tudományos polgári gazdaságtannak. Nem arról volt ezentúl már szó, hogy ez vagy az az elméleti megállapítás igaz-e, hanem arról, hogy a tőkének hasznos-e vagy káros, kellemes-e vagy kellemetlen, rendőrileg tilos-e vagy sem? Az önzetlen kutatás helyére megfizetett áltudomány lépett, az elfogulatlan tudományos vizsgálat helyére a rossz lelkiismeret és az apologetika gonosz szándéka.“³

A munkásosztály hatalomrajutása állította csak meg a statisztika terén is a tudomány züllését és a statisztika, mint a munkásosztály fegyvere,

³ Marx: A tőke, I. kötet, Szikra, Budapest, 1949. 17. old.

szigorúan a valósághoz ragaszkodó, a dolgozó nép érdekeit szolgáló tudomány lett.

„Azon az állásponton vagyunk, hogy a Központi Statisztikai Hivatalnak objektív, minden előítéllettől mentes adatokat kell szolgáltatnia, mert az olyan kísérletek, hogy a számadatokat valamilyen eleve eltökélt nézethez igazítsák — bűncselekmény.“⁴

Körösy idejében és különösen a későbbiek során éppen az adatok objektív előítéllettől mentes szolgáltatása számított az uralkodó osztályok szemében bűncselekménynek. Körösy becsülettel harcolt a statisztikai adatok meghamisítása ellen, ezért volt minden osztálykorlátai ellenére is haladó.

⁴ Sztálin: A Szovjetunió agrárpolitikájáról, Szikra, Budapest, 1949, 127. old.

A „SZOCIALISTA STATISZTIKA KÖNYVTÁRA”

című kiadványsorozat tizennegyedik számaként

megjelent

I. M. BOGDANOV

KULTÚRSTATISZTIKA

c. művének magyar fordítása

E könyv az iskolastatisztika kérdéseit, az iskolaköteles gyermekek számának kiszámítási és nyilvántartási mód-szereit, az oktatók statisztikáját és nyilvántartását, az iskolaelőtti és gyermekintézmények, a szakemberek (specialisták) és tudományos dolgozók kéaderképzésének statisztikáját, a könyvtárak statisztikáját, a sajtóstatisztikát, a színházak, mozik és kulturális intézmények, a lakosság írni-olvasni tudásának statisztikáját, a kulturális építés anyagi alapjának statisztikáját és nyilvántartását, a kultúrstatistika elemzési munkáját, a kerületi statisztikai felügyelőök kultúrstatisztikai munkáját stb. tárgyalja.

Bogdanov munkája hasznos segítséget nyújt nemcsak a statisztikusoknak és a tanácsok oktatási és népművelési osztályai dolgozóinak, hanem a pedagógusoknak is elsőrendű fontosságú kulturális és statisztikai munkájuk területén.

Kapható a 14. SZ. TERVGAZDASÁGI KÖNYVESBOLTBAN és az ÁLLAMI KÖNYVTERJESZTŐ VÁLLALAT KÖNYVESBOLTJAIBAN

ANYAGKÖNYVELÉS — ANYAGSTATISZTIKA

A számvitel két ága — könyvvitel és statisztika — közti legjellemzőbb különbség az adatok megszerzésének és feldolgozásának különféle módja.

A könyvvitel a gazdasági műveletek jelentőségétől függetlenül mindenre kiterjedő, értékben kifejezett eredeti okmányok alapján, zárt rendszerben végzett folyamatos számadás.

A statisztika a gazdasági tevékenység főbb mutatóit nemcsak értékben, de természetes mértékegységben is szolgáltatja; különböző időpontra, illetve időszakra vonatkozó adatok egymással, valamint a tervadatokkal való egybevetése után viszonyszámokat, indexeket képez, alkalmazza az átlagértékeket, az ablakok helyes kiszámítását feltételező csoportosításokat, a grafikus elemzés módszereit. A statisztika az adatok és viszonyszámok elemzésével rámutat az összefüggésekre, feltárja a hiányosságokat, a lehetőségeket és irányt mutat az elkövetkezendő feladatok helyes megoldására.

Az előbbieket a könyvvitel és a statisztika főbb jellemvonásait tartalmazták. Bár ezek általánosan ismeretesek, el kellett mondani azokat a két számviteli ág kapcsolatának az anyagkönyvelésben és az anyagstatisztikában való elemzése és könnyebb megértése érdekében.

A továbbiakban amikor az anyagkönyvelés és az anyagstatisztika kapcsolatáról beszélünk, az anyagstatisztikával kapcsolatban csupán az anyagfelhasználás vonatkozásairól fogunk beszélni.

Az anyagkönyvelés és az anyagstatisztika feladata

Az anyagkönyvelés feladata a vállalat keretén belül minden anyagmozgásnál mennyiségben és értékben folyamatos feljegyzést vezetni. Az anyagkönyvelés mint analitikus könyvelés az anyagokról — a jelenlegi rendszerben — minőség és méret szerint anyagszámlapot vezet, tehát mindenféle anyagmozgást (bevételezés, kivételezés, visszavételezés) a leg részletesebben nyilvántart. Az anyagfelhasználást (és az ezzel kapcsolatos anyagvisszavételezést) ezenkívül a felhasználásnak, illetve az elszámolhatóságnak megfelelően költséghelyenként, illetve költségviselőnként (gyártmányonként, gyártmánycsoportonként) is kimutatja.

Az anyagkönyvelés tehát

a) nyilvántartja anyagfajtánként mennyiségben és értékben a készleteket és az azokban beálló minden változást, ezáltal a szocialista vagyon megőrzésének egyik eszköze és a vállalat eszközei egy részének nyilvántartója;

b) elszámolja az anyagfelhasználást rendeltetésének megfelelően, ezáltal a vállalat anyagköltségei elszámolását végzi és az önköltségszámítás egyik fontos alapjául szolgál.

Az anyagstatisztika az anyaggazdálkodás legfőbb támasza, kimutatja

a) a népgazdaságilag fontos és az anyaggazdálkodás alá vont anyagokat az Egységes Árlista megjelölésében cikkenként, illetve egyes anyagoknál cikkelemenként;

b) az említett anyagok a vonatkozó időszaki kezdő- és zárókészletét, beszerzését és egyéb készlet növekedését, termelésre való felhasználását és egyéb felhasználását, vagyis rövid időközi anyagmérleget készít;

c) egész nyilvántartási rendszerében és általában csak természetes mértékegységben, vagyis mennyiségben ad számot az a) és b) alattiakról.

A helyesen vezetett és alkalmazott anyagstatisztika a tervszerű anyaggazdálkodás fontos eszköze. Az anyagstatisztika csak akkor töltheti be ezen hivatását, ha nemcsak a felső szervek használják fel és elemzik az adatszolgáltatást, hanem maga a vállalat a részletes és megfelelően át nem tekinthető anyagkönyvelés mellett az anyagstatisztika feljegyzéseire és adatszolgáltatásra támaszkodik.

Az anyagkönyvelés és az anyagstatisztika kapcsolata

Az előbbieken vázoltuk az anyagkönyvelés és az anyagstatisztika feladatát, célját és nagy vonalakban a nyilvántartási és adatszolgáltatási rendszerét. A feladatnak megfelelően a nyilvántartási és adatszolgáltatási módszer különböző. Biztosítani kell azonban ezen a területen is a könyvvitel és a statisztika kapcsolatát és szolgáltatott adatokra vonatkozóan az azonos adatszolgáltatást.

Az anyagkönyvelés értékadatot szolgáltat, az anyagstatisztika mennyiségi adatot. A különböző feljegyzések és ezek alapján az adatszolgáltatás alapja azonban mindenkor azonos kell hogy legyen, vagyis a kétféle adatszolgáltatási rendszernek a valóságos, tényleges anyagmozgást kell tükröznie.

Az anyagkönyvelés feljegyzéseit az anyagkezelési jegyek alapján végzi; ezek az anyagkönyvelés alpbizonylatai. Akár tételes anyagkönyvelés, akár előgyűjtős anyagkönyvelésről legyen szó, az anyagszámlalapokból a tárgyidőszak végén megállapítható az anyagstatisztika részére szükséges adatok. Önként kínálkozik tehát, hogy az anyagstatisztika ne gyűjtse és dolgozza fel a szükséges adatokat az anyagkönyveléssel párhuzamosan, hanem a feldolgozott anyagból — melyet az anyagszámlalapok tartalmaznak — a neki szükséges adatokat kigyűjtse és összevonja. Ennek elsőrendű követelménye az anyagkönyvelés naprakészsége, de olyan időben való naprakészsége, amikor adatait az anyagstatisztika — az adatszolgáltatási határidőre figyelemmel — még fel tudja használni. Jól szervezett és vezetett anyagkönyvelés a zárlatot jóval — a kétségtelenül részben idejét múlt — a naprakészségre vonatkozó rendeletben előírt határidő előtt tudja szolgáltatni.

Ha az anyagkönyvelés a tárgyhónapot követő egy héten belül az előző havi munkáját nem fejezte be és az anyagszámlalapokon a készleteket nem állapította meg, időhiány miatt az anyagstatisztika adatait nem tudja hasznosítani, hanem az anyagkezelési jegyeknek az anyagkönyveléssel párhuzamosan való feldolgozására kényszerül. Ez pedig felesleges munkát

és az esetleg már megtörtént adatszolgáltatásnak a végtelenbe nyúló egyeztetését jelenti, nem is beszélve arról, hogy sokszor az anyaggazdálkodó vagy anyagstatisztikus kénytelen becsléshez folyamodni.

Feltételezve azt, hogy az anyagkönyvelés valóban „napra“-kész — a korábban elmondottak alapján — az anyagstatisztika az adatszolgáltatásra vonatkozó adat gyűjtését az anyagkönyvelésből meríti.

Nem közböbs azonban, hogy az anyagkönyvelés anyagszámlapjai által nyújtott adatok miképpen kerülnek feldolgozásra.

A statisztikával kapcsolatos egyes kérdéseket szabályozó 443/23/1951. N. T. sz. határozat többek között kimondja, hogy az „anyagstatisztika felfektetése érdekében a minisztériumok újonnan alakult anyaggazdálkodási osztályai foglalkozzanak a saját területükön az anyagstatisztika olyan folyamatos nyilvántartásával, amelynek alapján az anyaggazdálkodási terv végrehajtása statisztikailag ellenőrizhető“.

Az anyagstatisztika beépítése a belső üzemi statisztikába

Nem szabad azonban megelégednünk azzal, hogy az anyagstatisztika folyamatos nyilvántartása csak a minisztériumok anyaggazdálkodási osztályain folyjék, hanem gondoskodnunk kell arról, hogy ez a vállalatoknál — a belső üzemi statisztika kialakításával kapcsolatban — is bevezetésre kerüljön. Gondoskodni kell arról, hogy a nyilvántartási rendszerben és így az adatszolgáltatásban, a valóságnak megfelelő adatok kerüljenek feldolgozásra. Ezt kívánja biztosítani a 651/33/1950. N. T. határozat, mely kimondja, hogy az adatszolgáltatás egységes rendjét megfelelő bizonylati rendszer megteremtésével kell biztosítani. Az anyagmozgás alapbizonylati megfelelő anyagkezelési jegyzék, melyeket az anyagkönyvelés mint analitikus könyvelés dolgoz fel.

Az említett N. T. határozat végrehajtásával kapcsolatban gondoskodnunk kell oly statisztikai munkamódszer és nyilvántartási rendszer kialakításáról, mely a legkevesebb munkával biztosítja a szükséges adatokat. Az anyagstatisztikai munka a következő munkamenetben történhet:

az anyagkönyvelés által nyújtott adatok feldolgozása;

statisztikai nyilvántartás felfektetése és vezetése;

anyagstatisztikai adatszolgáltatás, vagyis anyagstatisztikai kérdőív kitöltése és beküldése;

a feldolgozott adatok elemzése, vagyis a tervadatokkal és előző időszak adataival való összehasonlítás útján az anyaggazdálkodás részére következtetések levonása.

Az anyagkönyvelés adatainak statisztikai feldolgozása

Az anyagkönyvelés az anyagokat a legrészletesebben tartja nyilván. Az anyagstatisztika viszont már összevont adatokat kell, hogy nyilvántartson, csak mennyiségben. Az adatok összevonása legcélszerűbben az anyagstatisztikai kérdőív-rovat előírásainak megfelelő „Statisztikai anyaggyűjtőlap“ segítségével végezhető el, melynek mintáját az I. számú melléklet mutatja.

Mielőtt a feldolgozás menetével foglalkoznánk, biztosítani kell azt, hogy az anyagkönyvelés adatai megfelelően felhasználhatók legyenek. Így a statisztikai adatszolgáltatás alá tartozó anyagok anyagszámlalapjait fel-

tűnő módon meg kell jelölni. Legcélszerűbb erre a számlalap fejrészén színes írónnal kb. 2—3 cm-es jelzéssel feltüntetni azt a cikk, illetve cikk-elem megjelölést, amire az adatszolgáltatás vonatkozik.

Az anyagstatisztika havi, illetve negyedévi adatokat kell szolgáltatson. Ezért az előbbi bekezdés szerint feltűnő módon megjelölt anyag-számlalapokat a megfelelő időszak utolsó bejegyzése után színes írónnal aláhúzni és ceruzával összegezni kell a vonatkozó időszak bevételezési és visszavételezési adatait.

Ezután sor kerülhet a statisztikai anyaggyűjtőlap kitöltésére. A statisztikai adatszolgáltatásra kötelezett cikkeken (cikkelemen) belül a vállalatnál, mint már említettük, az anyagok anyagfajtként vannak nyilvántartva. A statisztikai anyaggyűjtőlap szolgál az anyagfajtként nyilvántartott adatok összevonására. A kitöltés módját a mellékelt gyűjtőlap mutatja. Miként a harmadik negyedévtől rendszeresített „B” anyagstatisztikai jelentésnél a gyűjtőlapon a mérlegszerűség biztosítása érdekében a termelésből történt felhasználás a forrás és a felhasználás részén egyaránt szerepel. Ezt az adatot a készáru-könyvelés szolgáltatja. A gyűjtőlap többi rovata az anyagszámlalapok alapján töltendő ki. Minden bejegyzett sor után a két oldal egyezőségéről meg kell győződni. Az egy cikkre (cikkelemre) vonatkozó adatok bejegyzése után a 4—16. rovatokat össze-síteni kell, ami az adatszolgáltatás adatait tartalmazza. A mérlegszerűségről itt is meg kell győződni. Annak érdekében, hogy valamely anyag-számlalap tévedés vagy más ok következtében ne maradjon ki, célszerű az anyaggyűjtőlap 1—4. rovatait tartalmazó anyagféleségeket a statisztikai adatszolgáltatás elrendelése, ill. módosítása alkalmával jegyzékbe foglalni és havonta az adatfeldolgozás előtt a gyűjtőlap 1—4. rovatait kitölteni.

Az elmondottak alapján biztosítható az adatszolgáltatás teljessége, a könyvelési adatokkal való teljes egyezősége.

Az anyaggyűjtőlap kitöltésére legcélszerűbben a vállalatok anyag-könyvelősége kötelezhető.

Statisztikai nyilvántartás

A statisztikai rendszer decentralizálására vonatkozó N. T. határozat kimondja „... az iparágakról és döntő vállalatokról törzslap formájában legdöntőbb adatokat feltüntető idősoros nyilvántartást kell vezetni. A vállalatoknál hasonlóképpen be kell vezetni a törzslaprendszert vállalati szinten.”

Anyagstatisztikai vonatkozásban megfelelőnek látszik a II. mellékletként bemutatott „Statisztikai anyagnyilvántartólap”-ot vezetni. A nyilvántartólapot hosszabb időre vonatkozóan (pl. év) kell nyitni a statisztikai adatszolgáltatásnak megfelelően, vagyis cikkenként, illetve cikk-elemenként. A statisztikai anyaggyűjtőlap összevont (összesített) adatai megfelelően bejegyzendők az anyagnyilvántartólapba. Az anyagnyilvántartólapok sorai mutatják a készlet, a beszerzés és a felhasználás alakulását, tehát dinamikus sorban ábrázolja a vállalat főbb anyagaira (anyag-csoportjaira) vonatkozó anyaggazdálkodási adatokat.

A statisztikai anyagnyilvántartólap adatai, illetve az ezek alapján készített grafikonok a vállalatvezetés részére értékes felvilágosításokat szolgáltatnak a vállalat anyagellátására, anyaggazdálkodására vonatkozóan. Nem szabad, hogy a statisztika csupán a felsőbb szervek részére tel-

jesített adatszolgáltatást és adathalmazt jelentsen, hanem a statisztikát a vállalatvezetés szolgálatába kell állítani, egyrészt mint a műszaki és gazdasági vezetés egyik legfőbb támaszát, másrészt mint az ellenőrzésnek — konkrétan az anyaggazdálkodás ellenőrzésének — módszerét.

A bemutatott statisztikai anyagnyilvántartólap kiegészíthető értékadatokkal is olyképpen, hogy a mennyiségi sorok alá színes tintával a vonatkozó értékadatok is bejegyezhetők.

A jól vezetett nyilvántartás nemcsak a tervellenőrzést teszi lehetővé, hanem a tervezés alapjául is szolgál.

A statisztikai anyagnyilvántartólap vezetése történhet az anyaggazdasági vagy a statisztikai osztályon. Célszerűbbnek látszik, ha az anyaggazdálkodó vezeti a nyilvántartólapokat, mert a legfőbb anyaggazdálkodási adatokra neki van állandóan szüksége. A tervosztálynak viszont — a statisztikus útján — gondoskodni kell a gyűjtőlapok és a nyilvántartólapok vezetésének ellenőrzéséről.

Statisztikai adatszolgáltatás

A felsőbb szervek részére teljesítendő anyagstatisztikai adatszolgáltatás részére az adatokat a Statisztikai anyaggyűjtőlap szolgáltatja. Ennek alapján a „B” lap kitöltése csupán másolási munka. Az adatszolgáltatás pontosságának biztosítása érdekében helyes elküldés előtt a mérlegszerűségről hosszában és keresztben végzett összeadás útján meggyőződni.

A „B” lap kitöltését a statisztikus végzi az anyaggyűjtőlapok alapján. Időnként gondoskodni kell arról, hogy a nyilvántartólapok adatai a statisztikai jelentés adatával egyeztetésre kerüljenek.

Nem szabad azonban a statisztikus munkáját a kapott adatoknak mechanikus továbbításával befejezettnek tekinteni. Most következik az igazi statisztikai munka, mely minden adatgyűjtés koronája: a kapott és feldolgozott adatok elemzése. A statisztikus elemzési munkájának eredménye az anyaggazdálkodás részére nyújtott tájékoztatás, mely feltárja a rejtett tartalékokat, irányt mutat a hibák kiküszöbölésére és alapot ad a helyes anyaggazdálkodásra.

A jelen ismertetésben elmondottak elő kívánják segíteni — a belső üzemi statisztika kialakítása útján — az anyagstatisztikának az anyagkönyveléssel összhangban álló adatszolgáltatását, hogy ezáltal kellő időben pontos adatokkal elősegítsük a vállalatvezetés és felsőbb vezetés munkáját az ötéves terv mielőbbi megvalósítása, a béke megvédése érdekében.

**Statistikai anyaggyűjtőlap
a beszerzéshez és felhasználáshoz**

C i k k (elem)			Felhasználás															
Szám	Vállalati szám (megjelölés)	Megnevezés	Mennyiségi egység	Nyitó-készlet	Beszerzés	Egyéb forrás	Saját termelésből	Összes 5+6+7	Kivételzés	Visszavételzés	E b b ő l			Egyéb készlet-csökkl.	Összesen 9/b+ +13	Záró-készlet	Záró-készletből elfekvő készlet	
											Összes 10-11	Termelésre	Saját behur.					12
1.	1/a	2	3	4	5	6	7	8	9	9/a	9/b	10	11	12	13	14	15	16
CM 1405	104	M 4,8 mm hengeresfejű vascsavar	kg	50	80	—	—	130	70	10	60	60	—	—	60	70	—	
	105	M 4,10 mm hengeresfejű vascsavar	kg	30	40	—	—	70	50	5	45	45	—	—	45	25	—	
	106	M 4,14 mm hengeresfejű vascsavar	kg	220	1 300	80	—	1 600	1 400	—	1 400	1 200	200	—	1 400	200	—	
	117	M 5,30 mm hengeresfejű vascsavar	kg	300	200	—	—	500	150	—	150	150	—	—	20	170	330	200
	123	M 6,42 mm hengeresfejű vascsavar	kg	120	300	—	—	420	350	—	350	350	—	—	—	350	70	—
CM 1405	—	Összesen Vasmenetű csavar	kg to	720 0,72	1 020 1,92	80 0,08	—	2 720 2,72	2 020 2,02	15 0,01	2 005 2,01	1 805 1,81	200 0,20	—	20 0,02	2 025 2,03	695 0,69	200 0,2
CM 1406	50	M 5,20 mm facsavar	kg	80	100	—	50	230	200	—	200	200	—	50	200	30	—	
	51	M 5,24 mm facsavar	kg	100	250	—	200	550	400	50	350	330	20	200	350	200	—	
	55	M 6,22 mm facsavar	kg	2 060	2 000	—	—	4 060	1 500	—	1 500	1 500	—	—	1 500	2 560	1 500	
	56	M 6,30 mm facsavar	kg	800	600	—	—	1 400	1 000	—	1 000	1 000	—	—	1 000	400	—	
CM 1406	—	Összesen Facsavar	kg to	3 040 3,04	2 950 2,95	—	250 0,25	6 240 6,24	3 100 3,10	50 0,05	3 050 3,05	3 030 3,03	20 0,02	250 0,25	3 050 3,05	3 190 3,19	1 500 1,50	

II. melléklet

Cikk (elem) száma: CM 1405

Megnevezés: Vasmenetű csavar

Mértékegység: to

Statiztikai anyagnyilvántartólap

Kelet	Készlet a hó elején	Beszerzés	Saját termelésből	Egyéb forrás	Összesen 2+3+4+5	Felhasználás				Egyéb készlet-csökkenés és értékesítés	Összesen 7+11	Záró készlet	Záró készletből elfekvő készlet
						Összes	Ebből		Saját termelésből				
							Termelésre	Saját beruházásra					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1951. I.	0,60	1,90	—	—	2,50	2,00	2,00	—	—	—	2,00	0,50	—
1951. II.	0,50	2,80	—	0,02	3,32	2,60	2,60	—	—	—	2,60	0,72	—
1951. III.	0,72	1,92	—	0,08	2,72	2,01	1,81	0,20	—	0,02	2,03	0,69	0,2

A TERMÉSBECSLÉS JELENTŐSÉGE ÉS AZ 1951. ÉVI GABONABECSLÉS TAPASZTALATAI

Módosított ötéves tervünkről szóló törvény legfontosabb szántó-földi növényeink termésátlagainak jelentős emelését írja elő. A Törvény 27. §-a kimondja: „A gépesítés, a fokozott talajerőpótlás, a növénynemesítés, az öntözés és egyéb rendszabályok eredményeképpen el kell érni, hogy a búza kat. holdankénti termésátlaga az állami gazdaságokban az 1949. évi 9,1 mázsáról 1954-re 12,5 mázsára, országos átlagban 7,5 mázsáról 9,7 mázsára, a kukoricáé az állami gazdaságokban 12,6 mázsáról 17 mázsára, országos átlagban 8,5 mázsáról 13,5 mázsára, a burgonyáé az állami gazdaságokban 42,5 mázsáról 74 mázsára, országos átlagban 38,1 mázsáról 59 mázsára, a cukorrépáé az állami gazdaságokban 82 mázsáról 150 mázsára, országos átlagban 66,7 mázsáról 132 mázsára, a lucernaszénáé pedig az állami gazdaságokban 23 mázsáról 29 mázsára, országos átlagban 21,3 mázsáról 26,5 mázsára emelkedjék.“

Hogy ezek az átlagos emelkedések milyen jelentősek, arra jellemző a búza termésátlagának alakulása Magyarországon az utolsó 80 évben:

A búza termésátlagai felszabadulás előtt

Év	10 éves átlagok
1870—1879	4,2
1880—1889	6,4
1890—1899	7,1
1900—1909	6,8
1910—1919	6,7
1920—1929	6,5
1930—1939	8,0
1940—1944 (4 év átlaga)	7,8

A kapitalizmus éveiben a termésátlagok emelkedése igen lassú és évtizedeken keresztül egyhelyben topog. A felszabadulás után a lerombolt és kifosztott, inflációtól sújtott országban a termésátlagok a mélypontról szinte egyenes vonalban emelkednek és rövid idő alatt elérik a háború-előtti színvonalat, 1949-ben 7,5, 1950-ben már 8,7 volt a búza termésátlaga. Nagyüzeművé szerveződő mezőgazdaságunknak azt a célt tűztük ki az ötéves terv végére, hogy termésátlagai általánosan túlszárnyalják a Magyarországon valaha is elért legmagasabb átlagokat és kiindulópontot képezzenek a további emelkedésre.

Ahhoz, hogy ilyen eredményeket elérhessünk, nemcsak a gépesítés, a fokozott talajerőpótlás és növénynemesítés előírásait kell betartani és a

Szovjetunió tapasztalatainak bő tárházát átvenni, hanem *egyéb rendszabályokat* is foganatosítanunk kell. A mezőgazdaságban rengeteg rejtett tartalék van és ezeknek felkutatása és feltárása a feszített tervek végrehajtásának és túlteljesítésének egyik előfeltétele. *E rejtett tartalékok feltárásának egyik fegyvere a természetlagoknak helyes becsléssel való megállapítása.*

A természetlagok megállapítása általában aratás előtt: *becslés útján, vagy cséplés után: mérés útján* történhet. A tervgazdaságban a természetlagoknak *becslés útján* való megállapítása több okból szükségszerű.

A tervgazdálkodásnak még a termelési szakasz *befejezése* előtt ismernie kell a végleges eredményeket, hogy a munkaerő, gépek, raktárak, közlekedési eszközök, iparcikkek helyes elosztását biztosítani lehessen. Tekintve, hogy a mezőgazdasági termelésben jelentős szerepet játszik a biológiai folyamat és a növénytermesztés végső eredménye nagymértékben függ az időjárástól — a termelés végső eredményei a termelési folyamat alatt csak becsléssel állapíthatók meg.

A termés beérésétől a betakarításig terjedő időszak eredményessége a gabonagazdaságban — ellentétben a növekedés hosszú, általunk még kevéssé befolyásolható termesztési időszakával — elsősorban a munka helyes elvégzésén múlik.

„A legfelelősségteljesebb dolog a betakarítás“ tanít Sztálin elvtárs. „A betakarítás idény munka és nem szeret várni. Ha idejében betakarítottál — nyertél, ha elkéstél a betakarítással — vesztettél“ és tovább: „először kaszálni, azután kérébe kötni, majd kereszttekbe gyűjteni, azután elszállítani a termést a cséplőgépekhez, mindez csupa veszteség.“¹

A betakarítás szakaszában a jó szervezés, jó gépi felkészülés, a gyorsaság a fellépő veszteségeket nagyban csökkenti. Miután ennél a szakasznál a beérett gabonának hanyag, rossz kezelése mellett 20—25%-a is veszendőbe mehet, világos, hogy az osztályellenség ezen a területen is igyekszik kárt okozni. Az ellenség például sok helyen arra buzdította a parasztokat, hogy a megázott, nedves gabonát csépeljék el, mert a munkát gyorsan kell befejezni. A bűnös „munkameggyorsítás“ következtében a kalászban maradt szemek által a cséplési veszteség többszörösére nőtt. Tolna megyében hanyagságból olyan cséplőgéppel csépeltek, melynek dobsterkezetét nem lehetett beállítani és a cséplési veszteség 20—25% volt. Tavaly egyes helyeken a papok Gröszék utasítására amellet prédikáltak, hogy bűn Péter és Pál előtt aratni, miáltal a túlérlett gabona elpergett.

Már ezek a példák is mutatják, hogy ilyen cséplési eredmények nem az elérhető eredményeket mutatják, hanem az ellenség több-kevesebb befolyásának érvényesülése mellett kialakult átlagokat. A cséplési eredmények tehát egyedül nem alkalmasak a terméseredmények megállapítására és így a veszteségek elleni harcra. Ahhoz, hogy a veszteségek ellen felvegyük a harcot, a végleges átlagokat *már az aratás előtt becslés útján kell megállapítani.*

A becslés célja nem annak megállapítása, hogy a betakarítás eredménye mekkora lesz, azaz milyen mennyiség jön ki a cséplőgépből, mert akkor előre le kellene számítani az összes várható veszteségeket, még azokat is, melyek elkerülhetők lettek volna, mint a kései aratás okozta pergést, rosszul beállított cséplőgép okozta veszteségeket, sőt még a lopásokat

¹ Sztálin: A Szovjetunió agrárpolitikájáról, Szikra, Budapest, 1949, 431—432. old.

is, vagy az ellenség mesterkedéseinek eredményeit, melyek mind a cséplési eredményeket csökkentik, hanem annak a termésnek megállapítása, ami gondos munkával elérhető, mert ez a mennyiség megvan, csak be kell takarítani. A becslésnek tehát nem a *cséplési eredmények* előre való megállapítása a célja, mert ilyen módon az összes lazaságokat előre szentesítené és lemondana a veszteségek elleni harcról. Ezért feltétlenül a *lábonálló termés abszolút értékéből* kell kiindulni, melyből le kell számítani azokat a veszteségeket, melyek gondos betakarítás mellett ma elkerülhetetlenek. Az így megállapított átlagoknak mozgósító erejük van és alkalmasak arra, hogy a veszteségek ellen harcoljunk és számadatokkal támasszuk alá a „minden szem gabonáért“ folyó politikai harcot.

A becsült átlag természetesen magasabb sem lehet a reálisan betakarítható termésnél, mert különben elveszti megbízhatóságát és ahelyett, hogy mozgósítana a veszteségek ellen, leszerel.

A Szovjetunióban 1942 óta a termésátlagokat nem a cséplési eredmények, hanem becslés útján állapítják meg. A Szovjetunió nagyüzemű kolhozgazdaságra épített termésbecslési rendszere tudatosan és kitartóan segíti a veszteségek elleni harcot. A mi viszonyaink között a Szovjetunió módszerei még egészükben nem alkalmazhatók, de felismerve a termésbecslés jelentőségét, ebben az évben a termésbecslés megszervezésében egy lépéssel már előbbre jutottunk. Népgazdaságunknak ebben az évben a legfontosabb növényekre már az új termésbecslői szervezet szolgáltatta az adatokat. A milliónyi paraszti gazdaság parcelláin végzett termésbecslés rengeteg nehézsége és az ebből származó hiányosságok ellenére a közölt átlagok a kormányzatnak segítséget nyújtottak a veszteségek elleni harc alátámasztására.

Termésbecslési módszereink és szervezetünk további javításával, a Szovjetunió módszereinek szélesebbkörű alkalmazásával az új szervezet a becsült átlagokkal komoly fegyvert ad a kormány kezébe, hogy elősegítse felemelt ötéves tervünk által megszabott termésátlagok elérését, sőt azok túlzárnyalását.

1951. évi gabonabecslés tapasztalatai

Az elmúlt évben a Népgazdasági Tanács a termelésbecslést a legfontosabb növényekre vonatkozóan a Központi Statisztikai Hivatalra bízta. A K. S. H. a feladatot a határozat alapján a járási tanácsok statisztikusainak segítségével hajtotta végre. A szervezet a tanácsok 140 járási és 15 városi statisztikusából, 38 járási és 19 megyei termésbecslőből (kik közvetlenül a K. S. H. alkalmazottai) és a K. S. H. 12 központi termésbecslő instruktorából áll. Miután a szervezet tagjai, mint független ellenőrző szervek, minden termelési érdektől (tervezés, cséplés, begyűjtés) mentesek, befolyásmenteseknek, elfogulatlanoknak mondhatók.

A becslés alapjában a járási statisztikusok (termésbecslők) munkájára épült, azonban tájékoztatásukra a községi tanácsok VB elnökei meghatározott időben a növények állapotáról jelentéseket adtak, melyeket a statisztikusok (termésbecslők) a helyszínen ellenőriztek. A növények megfigyelését már a fejlődés kezdetétől végezték és a fejlődés különböző fordulópontjain — mint a gabonafélék bokrosodása, szárbaszökése, magkötése — a megfigyeléseket rögzítették. Az összehasonlíthatóság, összesíthetőség

és a becslés megkönnyítése érdekében már kezdettől fogva 3 minőségi osztályba sorolták a vetések állapotát úgy, hogy minden terület felelőse (járás, város, megye) megállapította az általa „jó”, „közepesnek” vagy „gyengének” minősített területek százalékos arányát. Miután az egyes növények állapotának minőségi megoszlásait a növények életében végbemenő fordulópontokon rögzítettük, az egymásután következő megoszlások tájékoztatást adtak az esetleg végbemenő változásokról. Ugyanígy megmutatták a táblázatok az egyes megyék közötti különbségeket, illetve lemaradásokat is.

A gabonaneműek első állapotjelentésénél, április végén, a teelést és bokrosodást kellett megfigyelni. Az egyik dunántúli megyében a „jó” viszonylag kis százaléka azt mutatta, hogy a fejlődésben valami rendellenesség van. A járások és megyék összevetése és a helyszíni ellenőrzés igazolta a számok helyességét, mert a sok csapadék hatására a vetések sárgulni kezdtek és egyrésztük víz alatt állt.

A 2. állapotjelentés némi javulást mutatott, amennyiben a „jó” százaléka emelkedett a „közepes” rovására, bár a „gyenge” is valamivel több lett. A helyszíni ellenőrzés alkalmával megállapították, hogy a vetések egyrésze kiheverte a károkat, míg egy kis résznél a károk tovább nőttek.

A májusvégi jelentésnél a vetések állapota tovább javult. A három jelentés egymással összevetve a következő volt:

	Jó	Közepes	Gyenge	Összesen
	százalék			
1. jelentés	38	48	14	100
2. jelentés	45	40	15	100
3. jelentés	47	37	16	100

A 3. jelentés megkötés után történt úgy, hogy itt már a várható hozamot is jelteni kellett. A számszerű becslésnek két része volt. Először meg kellett állapítani a „jó”, „közepes” és „gyenge” területek arányát, majd az egyes minőségek átlagait kellett megbecsülni. A becsléseket, melyek tapasztalati úton (szubjektív módon) történtek, az átlagnak legjobban megfelelő táblákon a kalászok és a megkötött szemek megszámlálása alapján kellett ellenőrizni. Az így nyert számok csak tájékoztatásul és a szubjektív (tapasztalati) becslés alátámasztására szolgáltak. A végleges becslésnél az eljárás hasonló volt, azzal a különbséggel, hogy itt már az érett szemeket ki is lehetett morzsolni.

Ennél a jelentésnél tehát minőségenként már 2 szám szerepelt: a minőség százalékos megoszlása és a becsült átlag. Pl.:

Jó		Közepes		Gyenge		Összesen	
%	q/kh	%	q/kh	%	q/kh	%	q/kh
60	12.0	30	10.0	10	7.0	100	10.9

A folyamatos megfigyelés megkönnyítette a munkát, mert figyelmeztetett a hibákra, melyeket menetközben ki lehetett javítani.

A járási statisztikusok (termésbecslők) mint elfogulatlan szervek helyszíni ellenőrzésük alapján változtattak a községi VB elnökök adatain, de helyesbítésük nem volt mindig reális. Hogy nem tudtak teljesen jó és hű képet adni, annak egyrészt tapasztalatlanságuk és kis gyakorlatuk az oka, másrészt, hogy túl közel vannak az érdekelttekhez. A járási adatokat a megyei termésbecslők újból helyszínen ellenőrizték és az ő helyesbítéseik már nagy százalékban helyesek voltak, azonban részleteiben itt is szembetűnők a különbségek.

A véglegesen megállapított átlagokat 100-nak véve országrészenként a megyei termésbecslők becslései a következők:

Dunántúl	Alföld	Észak	Magyarország összesen
101	96	112	100

Rendszerünk harmadik sajátossága a többirányú megfigyelés, illetve ellenőrzés volt. A községi tanácsok VB elnökeinek jelentéseit a statisztikusok határjárás keretében helyszínen ellenőrizték és észleleteik alapján javították. A járási termésbecslők (statisztikusok) jelentéseit a megyei termésbecslők hasonló módon helyesbítették. A végleges becsléseknél a járási termésbecslők mellé bevontuk az Állami Mezőgazdasági Gépállomások mezőgazdászait, mint olyan szakembereket, kiknek alapos helyi ismereteik vannak. A megyei termésbecslők munkáját központi instruktorok ellenőrizték, kik saját, önálló becsléseikkel is segítettek az egyes jelentések végeredményeit kialakítani. A gabonaneműek végleges becsléséhez a központi instruktorok külső szakembereket is bevontak. A véglegesen megállapított átlagoknak a lábónálló termésnek az átlagos veszteségek leszámítása után megmaradó részét számítottuk.

A többirányú ellenőrzés lehetővé tette, hogy menetközben oktasunk, neveljünk és többszöri ellenőrzéssel kiküszöböljük a hibákat.

Első gabonbecslési tapasztalataink igen sok kezdeti hibára világítottak rá, amit a következő gazdasági évben már ki tudunk küszöbölni. Mezőgazdaságunk szocialista fejlődésével párhuzamosan fejlesztjük termésbecslési módszereinket, hogy minél könnyebben és gyorsabban tudjunk rátérni a Szovjetunió által gyakorolt módszerekre, melyek a termés megállapításának a legjobb és legmegbízhatóbb módszerei.

A műszaki-gazdasági mutatók vállalati rendszere

Jelenlegi iparstatisztikai rendszerünk hiányossága, hogy még nem szolgálja eléggé az ipar operatív irányítását az alsó- és középszerveknél, a munkaverseny lendületét, nem vált a tömegek kezében fegyverré a szocializmus építésében vitt harcban.

A fenti hiányosság felszámolására megtörténtek a kezdeményezések. Az operatív vezetés megkönnyítésére, az ellenőrzés hathatósabbá tételére megindult a statisztika decentralizálása. A statisztika népszerűsítésére ismertető füzetek jelennek meg, melyek az alsó- és középfokú vezetőkkel megismertetik a statisztika módszereit, hogy azokkal élve, tisztábban lássák a problémákat és így intézkedésekkel gyorsabban számolják fel lemaradásainkat, győzzék le nehézségeinket.

A fent említett hiányosságok fokozottan megvannak a műszaki-gazdasági mutatóknál, ezért a hiányosságok felszámolását az iparstatisztika legközelebbi feladatai közé sorolhatjuk.

A műszaki-gazdasági mutatók statisztikája hazánkban aránylag új ága az iparstatisztikának. Erre az évre írta elő első ízben megtervezését és megfigyelését az OT elnökének, ill. az NT-nak rendelete. A mutatók rendszere ezidőszereint még nem teljesen kialakult, alá van vetve változásoknak, ami elsősorban abból következik, hogy az egyes iparágak döntő technikai problémáinak, szűk keresztmetszeteinek megfigyelésére még nem mindenhol találtuk meg a legmegfelelőbb módot.

A műszaki-gazdasági mutatók feladata a termelés műszaki folyamatainak figyelemmel kísérése, a vállalat, ill. a népgazdaság műszaki munkája minőségének jellemzése, a gépi berendezések, gyártási folyamatok anyagi jellemzőin keresztül. Ezt a feladatot csak úgy tudja megoldani, ha a megfigyelt mutatók a technológiai

folyamatok legjellemzőbb kérdéseire világítanak rá, amely technológiai problémák változnak az egyes iparágak gyártástechnológiájának különbözősége és a gépi felszerelés technikai színvonalának adottságai szerint.

A mutatók végleges arculatának kialakítása népgazdasági szinten folyamatban van. Jelenleg folynak azok a megbeszélések, melyek hivatva vannak arra, hogy az 1952. évben megtervezésre és megfigyelésre kerülő mutatók körét, képleteit és tényezőit véglegesen lerögzítsék.

De keveset hallunk a mutatók rendszerének kialakításáról az egyes vállalatokon belül. Pedig a népgazdasági szinten megtervezésre és megfigyelésre kerülő mutatók alkalmasak ugyan a népgazdaság műszaki fejlesztésének irányítására és ellenőrzésére, de nem lehetnek kielégítőek akkor, amikor az egyes vállalatok műszaki munkája irányításáról vagy ellenőrzéséről van szó. Itt nyilvánvalóan a mutatóknak sokkal átfogóbb és szélesebbkörű rendszerét kell kiépíteni, mint a népgazdaság egészénél, ahol a mutatók nagy száma csak az áttekinthetőséget zavarná. Népgazdasági szinten elegendő az egyes iparágak legdöntőbb problémáit feltáró mutatók megtervezése és megfigyelése.

A műszaki-gazdasági mutatók rendszerének vállalatonkénti széleskörű kiépítése igen nagy, eddig még fel nem tárt tartalékokat rejt magában.

A kiépült és megvalósult rendszer műhelyekig, műszakokig, sőt, ahol lehetséges, munkacsoportokig, partikig való lebontása módot ad nemcsak a vállalat felső vezetőinek, az igazgatónak, főmérnöknek, hanem az alsóbbfokú vezetőknek, művezetőknek, mestereknek, csoportvezetőknek, brigádvezetőknek, sőt maguknak a dolgozóknak is arra, hogy ellenőrizzék a terv minden vonatkozásban való telje-

sítéséhez szükséges műszaki feltételeknek megvalósulását. Módot ad arra, hogy a vezetők és a dolgozók előtt tisztán álljanak az elért eredmények vagy lemaradások a termelékenységre, anyagtakarékosságra, munkaidőkihasználásra terén és egyúttal elmenésük feleletet ad arra a kérdésre is, hogy mi segítette vagy hátráltatta ezek kedvező vagy kedvezőtlen kialakulását.

A mutatók jól kiépült és lebontott rendszerre lehetőséget nyújt az élenjáró és elmaradó részlegek felderítésére is, hiszen egy vállalatban belül az összehasonlítás lehetősége a technikai feltételek azonosságára következtetésben jóval könnyebb és nagyobb jelentőségű, mint különböző vállalatok között. Az azonos gépeken egymás után dolgozó műszakok, vagy azonos típusú gépeken az egyidőben dolgozó partik különböző eredményei rámutatnak a munka szervezethez fokrara és az egyes munkások haladó vagy elmaradt munkamódszereire, ezáltal módot ad arra, hogy a jó eredményeket elérők tapasztalatait és munkamódszereit az elmaradók is átvegyék.

Nagy szerepe lehet ezeknek a mutatóknak a dolgozók premizálásában is.

Számottevő eredményeket hozhat a mutatók rendszerének a szocialista munkaversenybe való beépítése is. Felémelt ötéves tervünk teljesítése csak úgy lehetséges, ha feltárjuk összes tartalékunkat és a legalaposabban kihasználjuk rendelkezésre álló lehetőségeinket. Mindezekhez segédkezet nyújt az egyre szélesebb tömegek bekapcsolódásával folyó munkaverseny. Jelentős tartalékaink rejlének a gépek jobb kihasználásában, az állásidő csökkentésében, nyers- és segédanyagainkkal való takarékoskodásban, a selejt, a csökkentértékű termelvények arányának leszorításában. Ezek fejlődését mutatják egyszerű és közérthető formában a műszaki-gazdasági mutatók. A felbontott és nyilvánosságra hozott mutatók alakulása nagy lendületet adhat az e célok megvalósításáért folyó versenynek.

I.

Ahhoz, hogy a mutatókat e célok szolgálatába állíthassuk, a mutatóknak, ill. tényezőiknek meg kell felelniök az alábbi követelményeknek:

1. A mutatók rendszerét technológiai egységeként, tehát gyártási áganként kell megtervezni. Ez azért szükséges, mert az egyes technológiai folyamatok döntő műszaki problémái jelentősen különbözhetnek egymástól. Ugyanannak az árunak előállítására során is következhettek például anyagigényes és munkaigényes technológiai folyamatok egymás után.

2. A mutatóknak a gyártási ág legfontosabb műszaki problémáját kell megvilágítani. Így az anyagigényes folyamatnál az anyagfelhasználást, munkaigényeseknél a termelékenységet, a gépi kapacitás kihasználását, stb. Vigyázni kell azonban arra, hogy a mutatórendszer ne váljék egysíkúvá, hanem plasztikusan mutassa, minden oldalról megvilágítsa az egyes gyártási ágak műszaki munkájának alakulását. Tehát anyagigényes munkafolyamatnál is meg kell figyelni a gépi berendezés kihasználását, munkaigényes folyamatnál is anyagkihasználását. Lehetőség szerint mindenhol, ahol csak lehetséges, mutatót kell alkalmazni a minőség alakulásának megfigyelésére. Vigyázni kell azonban arra is, nehogy a mutatók nagy száma zavarja az áttekinthetőséget, a plaszticitásra való törekvés nem mehet az áttekinthetőség rovására.

3. A mutató legyen eléggé bontott, elemző ahhoz, hogy a megfigyelni kívánt jelenség alakulását részleteiben is tisztán lássuk. Nem elég például mutatót állítani fel a nyomdaiparban a nyomógépek kapacitásának kihasználására, hanem ezen belül azt a gépek főbb típusai szerint részletezni kell. Vagy nem elég a textiliparban készszövetek minőségi megoszlását megfigyelni, hanem azt bontani kell pamut, len-kender, gyapjú és selyemszövetekre.

4. A mutató mindenkor alapja legyen operatív intézkedéseknek. Nincs értelme megfigyelni olyan mutató alakulását, mely operatív intézkedés alapját nem képezheti. Ilyen mutató például a textiliparban az átlagos nyerssűrűség vagy szélesség, mert ez a kapott diszpozícióktól függ.

5. A mutatóknak egyszerűnek kell lennie. Kerülni kell az olyan mutatókat, amelyek eredményét csak bonyolult, esetleg felsőbbfokú számítani műveletek elvégzése útján kapjuk meg. Eppen úgy kerülni kell lehetőség szerint a kétfőlé-

több tényezéből álló mutatókat is, mivel ezek összesítése általában nehézkes, mert a súlyozás céljából a tényezőkből előbb szorzatokat kell alkotnunk, és magukat a szorzatokat összesítenünk, a tényezők közvetlenül nem összesíthetők. A mutató egyszerűsége a legfőbb feltétele annak, hogy a mutatókat a statisztikai vagy műszaki képzettséggel nem rendelkezők is megérthessék és áttekinthessék.

6. A mutató legyen olyan, hogy változására csak a jól vagy rosszul végzett munka hasson ki. Nem helyesek az olyan mutatók, melyek változására az egyes árucikkek termelése arányában bekövetkezett változás is kihat. Ilyen például a sörgyártás nyersanyagfelhasználása, melynek változása függ attól, hogy milyen volt a sörtermelés megoszlása a világos, barna és Nektár sörök között. Vagy a nyersanyagkihasználás fésűsszalagnál, ahol az anyagkihasználás %-a függ attól, hogy mennyi fésűsszalagot gyártottak gyapjúból és mennyit műszálból. Ilyen esetekben úgy kell felbontani a mutatót, hogy a termelt cikkek arányában bekövetkező változás a mutatóra ne hasson ki.

7. Igen fontos, hogy a mutató tényezői közvetlenül mérhetőek legyenek. A kalkulált, különböző arányosítások útján megkapott tényezők, azonkívül, hogy kiszámításuk általában bonyolult, többnyire nem is pontosak, ezért használatukat lehetőleg mellőzni kell.

8. Úgyelni kell a helyes mértékegység megválasztására. Mindig a mutató minőségétől kell függővé tenni a mértékegységet. Ugyanazt az árucikket, ha különböző szempontokból figyeljük, többféle mértékegységben is vehetjük esetleg számításba. Így a textiliparban, amikor az anyagfelhasználást figyeljük meg, a nyerszövetet súlyban; a minőséget m²-ben kell mérni. Vigyázni kell a helyes nagyságrend megválasztására is. A leghelyesebb olyan mértékegységet választani, mely négy számjegy pontossággal fejezhető ki, lehetőleg tizedes nélkül. Ha ennél több számjeggyel fejezhető csak ki, akkor nehézkes a vele való számolás, ha kevesebb, az a pontosság rovására megy.

9. Nagy jelentőséggel bír a helyes időköz megválasztása is. A lehetőséghez képest minél sűrűbb időközökben kell a mutatók alakulását megfigyelni, ha ez nem megy a pontosság rovására. Így

a leghelyesebb a gépi felszerelés színvonalára vonatkozó mutatókat negyedévenként (csekély változásuk miatt), a gépi berendezés kihasználására vonatkozókat naponta, a termelékenységi és anyagkihasználási mutatókat pedig, mivel ezek jelentős mértékben függnek a befejezetlen termékállomány változásától, hetenként vagy dekádonként megfigyelni. Ugyanígy a minőségi mutatókat is, mert ezeknek rövid időközönkénti megfigyelése igen eltérő eredményeket ad.

A mutatókat a fenti időközökön belül még műszakonkénti, partinkénti, csoportonkénti, vagy brigádonkénti bontásban kell megfigyelniük, hogy meglássuk az élenjáró és elmaradó részlegeket.

10. Végül úgyelniük kell arra, hogy a tényezők összesíthetők és egyértelműek legyenek.

II.

A fenti általános megjegyzések után sorravezük a mutatók fő csoportjait, megemlítve néhányat a hozzájuk tartozó mutatók főbb típusaiból.

1. *A gyártás műszaki felszerelésének, a technikai színvonalnak mutatószámai.*

Megfigyelésük vállalati szinten csak nagyobb időközökben szükséges, mivel ingadozásuk csekély.

Az e csoportba tartozó mutatók általában a gépesítés fokát vagy színvonalát mutatják.

Két fő típusa:

- A_1 $\frac{\text{Munkások gépi munkával teljesített órai}}{\text{Munkások összes teljesített órai}}$
 A_2 $\frac{\text{Géppel gyártott árumennyiség}}{\text{Összes gyártott árumennyiség}}$

Ezt az utóbbi mutatót csak akkor alkalmazhatjuk, ha az egész gyártási folyamat gépesíthető.

- B $\frac{\text{Fejlett technikájú (automata) gépek sz.}}{\text{Összes gépek száma}}$

Jelentősége az e csoportba tartozó mutatóknak különösen oly gyártási ágakban nagy, ahol a munka javarészt még kézi erővel végzik, ahol tehát a munkafolyamatok gépesítése a közeljövő feladata. E mutatók szerepe jelentős még a vállalat munkaerőtervének felállításánál, úgy-szintén a termelékenységi tervnél.

2. A gépi berendezés teljesítőképességének kihasználására vonatkozó mutatók.

Az e csoportba sorolható mutatók ábrázolják a gépi berendezések, a vállalat termelőképessége kihasználásának fokát. Megfigyelésük általában kétirányú: egyrészt a munkaidő kihasználására vonatkozó, másrészt pedig maguk a munkagépek kapacitásának kihasználására. Az elsőnek különösen nagy a jelentősége ott, ahol a termelésnek a mennyiségét új műszakok beállításával, illetve a csak részlegesen dolgozó műszakok teljes műszakká való átszervezésével lehet fokozni (extenzív fejlesztés). A második fajta mutató jelentősége különösen a folytonos üzemi gyártási ágakban nagy, ahol a termelés fokozását csak a kapacitás jobb kihasználásával lehet elérni (intenzív fejlesztés).

Az első fajta leggyakoribb típusa:

Gépenként számított üzemidő

Gépenként számított elméleti üzemidő

A másodiké:

Termelés mennyisége

Gépkapacitás egysége $\times$ üzemidő

(Gépkapacitás egysége pl. a kohászatban: fúvósíkfelület m^2 ; üvegyártásnál: kemencefelület m^2 ; papírgyártásnál: a cellulózfüző térfogata m^3 .)

Azokban a gyártási ágakban, ahol a munkaidő kihasználása, az állásidő csökkentése hat ki a termelés emelkedésére, fontosak lehetnek az alábbi mutatók, melyek közül az első az állásidő hányadát mutatja, a második pedig az álló gépek arányát:

Gépórák

Gépenkénti üzemórák

Működő gépek

Felszerelt gépek.

Gyakran használt, de helytelen felépítésű az alábbi mutató:

Gépórák

Elméleti üzemórák

Helytelen, mert változásnál nem állapítható meg, hogy az üzemidő kihasználásának változása vagy új műszakok beállítása, ill. kimaradása okozta-e.

A fentemlített két szempontot együttesen, integrálisan ábrázolja az alábbi mutató, mely leghűbben tükrözi a műszaki munka minőségét:

Termelés mennyisége

Elméletileg termelhető mennyiség

Használják még a teljesítőképesség kihasználására az alábbi mutatót:

Termelés mennyisége

Gépenkénti üzemórák

Nem olyan világos, mint a fenti mutató; mert a tényleges teljesítést nem állítja szembe az elméletileg elérhető teljesítéssel, ami a mutató alakulásának vizsgálatánál többnyire zavarólag hat. Olyan gyártási ágaknál érdemes használni a fenti típus helyett, ahol az elméleti teljesítőképesség megállapítása nehézségbe ütközik, vagy túlságosan bonyolult.

Ugyanennek a mutatónak kevésbé helyes formája:

Termelés mennyisége

Gépórák

Kevésbé helyes, mert nem mutatja az üzemidő kihasználását és ennek kikapcsolásával a mutató változása igen szűk határok közé szorul.*

3. Anyaggazdálkodási mutatók

Különösen anyagigényes gyártási ágaknál van nagy jelentőségük.

Két főcsoportjuk a nyers- és tüzelőanyag-gazdálkodási mutatók.

A nyersanyag-gazdálkodási mutatókat ismét feloszthatjuk aszerint, hogy a termelt árucikkeknek alapanyaga döntően egyfajta (textilipar, kohászat), ezeket általában csak egy iparág használja fel, vagy többfajta anyag, amelyekből több ipar-

* A fogalmak tisztázására:

Elméleti (maximális) üzemóra az az idő, ameddig a gép a tárgyi időszak alatt folyamatosan üzemben lehetett volna, vagyis a tárgyidőszak összes lehetséges órái.

Üzemóra a gép előírt munkaideje, vagyis az az idő, amíg a gépnek járnia kellett volna (műszakidő). Ha három 8 órás műszak van, akkor az üzemórák és az elméleti üzemórák száma azonos.

Gépóra az az időtartam, amíg a gép tényleg működésben volt, vagyis a gép tiszta munkaideje. Kiszámításának módja: az üzemórák-ból levonjuk a gépállásidőt.

Természetesen minden gépre külön kell kiszámítani és összesíteni.

ág is használ. Az első esetben a képlet általános formája:

Termelt mennyiség

Felhasznált alapanyag.

A fenti mutató az ú. n. kihozatal — (rendement) mutató.

A második esetben:

Felhasznált nyersanyag

Termelt mennyiség

A nyersanyagkihasználási mutatóknál különös gonddal kell ügyelni arra, hogy a felhasznált nyersanyagot mindig azonos (bázis) minőségben vegyük figyelembe, mert a minőségben bekövetkező bármilyen változás kihát a mutató változására.

A nyersanyagkihasználási mutatók másik problémája a felhasznált anyag mennyiségének megállapítása. A legtöbb vállalatnál bizonylati alátámasztása csak a raktárból kivételezett anyagoknak van, a ténylegesen felhasznált anyagoknak nincsen. Ezért, hogy a bizonytalanságnak elejét vegyük, leghelyesebb a kivételezést tekinteni felhasználásnak, levonva belőle a visszavételezés mennyiségét. Ebben az esetben viszont a befejezetlen termék-állomány változása fogja befolyásolni a mutató változását, amely csak akkor küszöbölnödik ki, ha az anyagfelhasználást hosszabb időszakonként vizsgáljuk. A hibalehetőséget csökkentő, ha a kivételezés mindig csak az előrelátható napi szükséglet arányában történhetik. A hosszú átfutási idejű gyártási ágakban az anyagfelhasználásról tiszta képet csak hosszú időszakonként (pl. negyedévenként) kapunk, sorozatgyártásnál pedig csak a teljes sorozat legyártása után.

A műszaki-gazdasági mutatók e csoportjába inkább az átfogó, integrális nyersanyagfelhasználási mutatók tartoznak, míg a gyártmányokra vonatkozó mutatók már az anyagnormatjeljesítési mutatók közé sorolandók.

A tüzelőanyagfelhasználási mutatókra ugyanaz áll, mint a nyersanyagfelhasználási mutatókra, a felhasznált szén csakis bázis-kalóriatartalommal szabad számításba venni.

Új probléma, több gyártási ágat magában foglaló vállalatnál a felhasznált energia felosztása, ugyanis a vállalatok javarésze nem rendelkezik elegendő mérőóra-

val ahhoz, hogy az egyes gyártási ágak energiafogyasztását külön mérhesse. Ilyenkor rendszerint nem marad más hátra, mint a vállalat egésze által felhasznált összes energiának valamely kulcs szerinti felosztása. Ez a módszer, még ha legmegbízhatóbb formájában, vándorórákkal történt mérések alapján történik is a felosztás, annyira pontatlan, hogy kérdéses, érdemes-e az ilyen módon kiszámított mutatókat megfigyelés alá vonni?

Másik nehézség adódik akkor, ha a felhasznált energia két forrásból ered, és pedig a vállalat saját erőtelepe által termelt gőz- és vásárolt villamosenergiából. Ilyenkor a leghelyesebb a kétfajta energiát valamely állandó kulcs szerint átszámítani kalóriára és így az energiafelhasználást együttesen mérni.

Az energiafelhasználási mutató általános képlete:

Felhasznált energia mennyisége

Termelés mennyisége

4. Munkaerőfelhasználási (termelékenységi) mutatók.

Különösen nagy munkaigényességű vagy csak egyfajta árucikket előállító gyártási ágakban van jelentőségük. Képletük nem különbözik a termelékenységi egyenes és fordított mutatószámainak képletétől; egyenes:

Termelt mennyiség

Teljesített munkaórák

fordított:

Teljesített munkaórák

Termelt mennyiség

E mutatók kiszámítása olyan gyártási ágaknál okoz nehézséget, ahol a gyártási ág nem egy, hanem többféle árucikket állít elő. Ilyenkor az előállításhoz szükséges munkaórák alapján át lehet számítani a termelt árucikkeket valamelyikre, mint bázisra és ilyen módon mérhető a gyártási ág termelékenységének alakulása.

A kétfajta mutató közül azt válasszuk, amelyik egyszerűbben és szemléltetőbben világítja meg a termelékenység alakulását, vagyis rövid idő (egy órán belül) elkészülő árucikkeknél az egyenes, hosz-

szabb ideig tartó technológiai folyamatoknál a fordított mutatót.

5. Minőségi mutatók

Két fajtája használatos, az egyik az árucikkek minőség szerinti megoszlását mutatja, a másik pedig azt integrálisan összefoglalva, azt a veszteséget, ami a gyengébb minőségű áruk csökkentett értékéből adódik (átlagos minőségi együttműködés). Képleteik:

$$A \frac{\text{I. rendű (II—III. stb. rendű minőség mennyisége)}}{\text{Összes termelt mennyiség}}$$

$$B \frac{\text{Ténylegesen elért érték}}{\text{Termelt mennyiség az elsőrendű áron}}$$

Az első mutatót inkább azon gyártási ágakban lehet alkalmazni, amelyek csak egyfajta árucikkeket gyártanak, míg ez utóbbit különösen olyan gyártási ágakban, melyek számos különféle árucikket állítanak elő. Az átlagos minőségi együttműködés egyik hibája, hogy csak pénzben lehet kifejezni, bár a pénz itt inkább átszámítási kulcs, mint a gazdasági eredmények értékmérője. Másik hibája, hogy a vállalat által adandó minőségi engedmények %-os aránya az árpolitika függ-

vénye. A kulcs megváltozása esetén a kapott adatok nem vehetők össze az előző időszak hasonló adataival. Harmadik hibája, hogy csak olyan gyártási ágakban alkalmazható, ahol az adott minőségi engedmények %-os kulcsa egyértelműen, rendezetileg szabályozva van.

III.

A mutatószámokat leghelyesebb törzslapokon vezetni, idősorban. Igen jól szemlélteti a változást a grafikus ábrázolás is. A mutatók alakulását, a rájuk ható tényezők súlyának alakulását időszakonként ki kell értékelni. Az elért eredményeket és a mutatóköz lemeradásokat pedig a termelési értekezieteken a dolgozók elé kell tární.

Így kapcsolódik bele a műszaki-gazdasági mutatók jól kiépített rendszere a vállalat vezetésének munkájába, megkönnyítve az ellenőrzést, továbbrendítve és kiszélesítve a munkaversenyt és a leghaladottabb munkamódszerek, valamint az élenjárók tapasztalatainak széleskörű elterjesztését szolgálva.

Így válik az iparstatisztikának ez az új ága a tömegek éles fegyverévé felémelt ötéves tervünk teljesítésének, a szocializmus építésének harcában.

Dr. Szira Tamás

SZOVJETUNIO

A Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal jelentése a Szovjetunió népgazdasága fejlesztésére vonatkozó állami terv teljesítésének 1951 II. negyedévi eredményeiről

Az ipar és a mezőgazdaság fejlődését, valamint az áruforgalom alakulását 1951 II. negyedében az alábbi adatok jellemzik:

I.

Az ipari termelési terv teljesítése

A negyedévi ipari össztermelési tervet 104%-ra teljesítették. Az egyes minisztériumok a következőképpen teljesítették az ipar össztermelési tervét:

	Az 1951 II. negyedév terv teljesítése %-ban
Vaskohászati Minisztérium	105
Szén- és szénkohászati Minisztérium	106
Szénipari Minisztérium	100,8
Ásványolajipari Minisztérium	105
Villamoserőművek Minisztériuma	103
Vegyipari Minisztérium	105
Villamosipari Minisztérium	103
Híradószékhelyi Minisztérium	102
Nehézipari Minisztérium	100,8
Gépkocsij- és Traktoripari Minisztérium	107
Szerszámgépgyártási Minisztérium	99,6
Gép- és Műszer- és Gépgyártási Minisztérium	100
Építési és Útépítési Gépgyártási Minisz- térium	105
Közlekedési Gépgyártási Minisztérium	105
Mezőgazdasági Gépgyártási Minisztérium	104
A Szovjetunió Építőanyagipari Minisz- tériuma	103
A Szovjetunió Faipari Minisztériuma ..	98
Papír- és Fafeldolgozóipari Minisztérium	105
A Szovjetunió Könyv- és Nyomtatásipari Minisz- tériuma	108
A Szovjetunió Halipari Minisztériuma ..	108
A Szovjetunió Hús- és Tejipari Minisz- tériuma	100,5
A Szovjetunió Élelmiszeripari Minisz- tériuma	107
A Szovjetunió Gyapottermesztési Minisz- tériuma	109
A Közlekedésügyi Minisztérium ipari üzemei	98
A Szovjetunió Közegészségügyi Minisz- tériumának ipari üzemei	106
A Szovjetunió Filmügyi Minisztériumának ipari üzemei	104
A szövetséges köztársaságok helyi ipari minisztériumai és helyi fűtőanyag- ipari minisztériumai	106
Ipari termelőszövetkezetek	105

A Szovjetunió egész iparának össztermelése 1951 II. negyedévében 1950 II. negyedévével szemben 16%-kal emelkedett.

Az ipari munkások munkatermelékenységése 1951 II. negyedévében 1950 II. negyedévével szemben 10%-kal emelkedett.

Az ipar túlteljesítette az 1951 II. negyedévére kitűzött önköltségsökkenési feladatokat.

II.

Mezőgazdaság

A kolhozok, gép-, traktorállomások és a szovhozok az idén sikerrel és rövidebb határidőn belül hajtották végre a tavaszi vetést. A tavaszi vetemények vetését túlteljesítették.

A mezőgazdasági növények 1951. évi vetésterülete az elmúlt évhez viszonyítva előzetes adatok szerint 6 millió hektárral növekedett. Az élelmezés szempontjából legértékesebb növény, — a búza — vetésterülete több mint 4 millió hektárral, a gyapoté pedig majdnem 400 000 hektárral emelkedett. A cukorrépa, napraforgó, kender, kenaf, juta, rostos növények és a legtöbb ipari növény vetésterülete is növekedett. Ebben az évben jelentősen nagyobb területeket vetettek be egyéves és évelőfűvekkel, gumós takarmánynövényekkel és silózásra alkalmas növényekkel.

III.

Az áruforgalom fejlődése

1951 II. negyedévében tovább fejlődött a szovjet kereskedelem. A lakosságnak az állami és a szövetkezeti kereskedelem

útján összehasonlító árakban kifejezve 140%-kal több árut adtak el, mint 1950 II. negyedévében. Ezenbelül a hús eladása 17%-kal, a zsiradékoké 110%-kal, a tejé és tejtermékeké 530%-kal, a sajté 140%-kal, a tojásé 45%-kal, a cukoré 27%-kal, az édesipari termékeké 100%-kal, a pamutszöveteké 22%-kal, a selyemszöveteké 200%-kal, a harisnyáké és zokniké 18%-kal, a kötszövtáraké 230%-kal,

a bútorkoké 28%-kal, a kerékpároké 430%-kal, a gramfonoké 460%-kal, a zseb- és karóraké 24%-kal, a varrógépeké 260%-kal, a fényképezőgépeké 650%-kal emelkedett.

1951 II. negyedévében a kolhozpiacokon is több mezőgazdasági cikket adtak el a lakosságnak, mint 1950 II. negyedévében.

Forrás: Pravda, 1951. augusztus 4., 1. old.

ALBÁNIA

Az Országos Tervhivatal jelentése az 1951 II. negyedévi terv teljesítéséről

Albánia 1951 II. negyedévében 108,5 %-ra teljesítette ipari és bányaiipari termelési tervét (beleértve az ipari szövetségi termelés eredményeit is). Ez 1950 II. negyedévi eredményeihez viszonyítva 50,6%-os emelkedést jelent. 1951 II. negyedévében a fontosabb bányászati és ipari termékek termelése a következőképpen alakult:

Megnevezés	1951 II. negyedév (1950 II. negyedév = 100)
Réz	100,7
Króm	165,7
Kőszén	127,7
Cement	94,9
Tetűcserép	143,2
Textil	112,1
Bőr	110,5
Cipő	168,0
Gumiipari termékek	259,2
Faanyagok	197,2
Cigaretta	117,8
Liszt	175,2
Makaróni	190,0
Olaj és szappan	97,8
Villamosenergia	111,2

A helyi ipar 109,2%-ra teljesítette tervét, ez 1950 hasonló időszakához viszonyítva 117,9%-os emelkedést jelent. A kisipari szervezetek 132,2%-ra, a fogyasztói szervezetek pedig 133,8%-ra teljesítették tervüket.

Az állami gépállomások a tavaszi szántási munkálatokat 97,7%-ra, a múlt év eredményeihez viszonyítva 105,9%-ra teljesítették. A vetési tervet 102,6%-ra teljesítették.

1951 II. negyedévében az Albán Nép-köztársaság áru- és személyszállítási tervét a következőképpen teljesítették:

Megnevezés	Teljesítés %-a
Áruszállítás teherautón	104,6
„ vasúton	107,2
„ tengeren (belsőkereskedelm részére)	92,9
„ átlagosan	102,3
Személyszállítás autóbusszon	106,5
„ vasúton	120,2
„ átlagosan	112,9

Az áruszállítás a múlt év hasonló időszakához viszonyítva 31,9%-kal emelkedett.

Az Építőipari Minisztérium az építkezések tervét 99,3%-ra teljesítette, ez a múlt évhez viszonyítva 26,2%-os emelkedést jelent.

1951 II. negyedévében a népgazdaság fontosabb iparágában a foglalkoztatottak száma 25,7%-kal növekedett. Az elmúlt év II. negyedévéhez viszonyítva az emelkedés iparágak szerint a következő:

Iparág	1951 II. negyedév (1950 II. negyedév = 100)
Bányaiipar	124,9
Ipar	123,3
Mezőgazdaság	127,4
Vasút	186,6
Építőipar	112,7

A fogyasztási cikkek eladási tervét 103,1%-ra teljesítették, ez az elmúlt év

hasonló időszakához viszonyítva 19,4⁰/o-os emelkedést jelent. Az élelmiszerek árusításának tervét 135,9⁰/o-ra teljesítették. 1951 II. negyedévében 83,4%-kal több élelmiszert adtak el, mint 1950 II. negyedévében. Az állami üzletekben 102,8%-ra, a szövetkezetekben 103,3⁰/o-ra teljesítették a kereskedelmi árusítási tervet.

Albániában 1951 II. negyedévében az iskolák száma a következőképpen alakult:

Iskolatípus	Iskolák száma	1951 II. negyedév (1950 II. negyedév = 100)
Elemi iskola	2087	103,0
Hétéves iskola	194	125,9
Középiszkola	23	115,0

A vizsgákat az elemi iskolákban a tanulók 82,27%-a, a hétéves iskolákban 77,72⁰/o-a, és a középiskolákban 78,83%-a tette le.

Forrás: Az Albán Népköztársaság budapesti követségének Tájékoztató Bulletin-je. — Rövidített közlemény.

BULGÁRIA

Az Állami Tervhivatal jelentése az 1951 II. negyedévi terv teljesítéséről

I.

Az ipari termelési terv teljesítése és a termelés növekedése

A teljes ipari termelés (a kisipar nélkül) 1951 II. negyedévében, a múlt esztendő második évnegyedével szemben, 14,5%-kal növekedett, 1951 I. félévének ipari termelése pedig 1950 ugyanezen időszakával szemben 19,3⁰/o-os emelkedést mutat.

Az egyes minisztériumok és hivatalok jelentése szerint az ipari termelés növekedését és az 1951. évi terv II. évnegyedének eredményeit a következő adatok mutatják:

	1951 II. negyedéve 1950 II. negyedévéhez viszonyítva %-ban	1951 II. negyedévi terv teljesítés %-a
Villamosítási Minisztérium	121,9	95,8
Iparügyi Minisztérium	117,5	97,4
Élelmiszerügyi Minisztérium	115,1	99,1
Erdészeti Minisztérium	101,9	106,7
Közlekedési Minisztérium	119,2	101,8
A Szövetkezeti Központ iparvállalatai	127,9	90,4
A Fővárosi Neptanács iparvállalatai	136,2	115,3

	1951 II. negyedéve 1950 II. negyedévéhez viszonyítva %-ban	1951 II. negyedévi terv teljesítés %-a
Villamosenergia	121,3	92,8
Kőszén	106,4	100,17
Ércek	146,0	101,7
Vaslemez	313,8	118,0
Csőplégő	237,2	135,0
Áratógép	235,8	125,0
Ásványolaj	134,2	124,1
Anilinfesték	155,8	115,2
Cement	105,1	105,8
Táblaüveg	304,2	98,0
Papír	107,2	105,0
Pamutfonal	120,5	101,1
Izzólámpa	102,7	79,8
Szappan	158,6	111,2
Háztartási edények (porcelán)	207,6	86,2
Pamutárúk	107,6	102,1
Gyapjuszövetek	100,6	97,7
Kender- és linszövetek	138,3	110,7
Kötőtáru (pamut)	221,3	104,7
Bőrtalpu cipő	158,1	66,8
Hús	130,3	96,1
Növényi olajok	104,0	101,3
Sajt	120,1	88,1
Főzelékonzervek	174,1	118,0
Gyümölcskonzervek	158,9	73,8

II.

Mezőgazdaság

A fontosabb iparcikkek termelési tervének teljesítése és a termelés fejlődése a következőképpen alakult:

A bolgár parasztság a tavaszi vetési tervet jól teljesítette.

A legfontosabb növények vetési tervét a termelőszövetkezetek és az állami

gazdaságok sokkal eredményesebben teljesítették, mint a magángazdaságok.

Nagyon sok agrotechnikai intézkedést hajtottak végre, amelyek azt eredményezték, hogy a bolgár parasztság igen eredményesen harcolt a kártevő rovarok ellen és kitűnő munkát tudott végezni a gyomlálásban. A traktorok munkaterületét a tavaszi szántásnál 221%-ra, a vetésnél 138%-ra és egyéb munkálatoknál 148,7%-ra teljesítették.

III.

Közlekedés

Az államvasutak teherszállítási tervüket 1951 II. évnegyedében tonna-kilométerben 101,2%-ra teljesítették; ez 1950 azonos évnegyedéhez viszonyítva 15,1%-os emelkedést jelent.

A tehervagonok átlagos megterhelési térvét 102,8%-ra teljesítették, ami a múlt év ugyanezen időszakával szemben 16,5% emelkedést jelent.

A tehervagonok forgalma a második évnegyedben 10%-kal maradt el az előirányzat mögött.

A vízi szállítási tervet 136,7%-ra teljesítették.

1950 II. évnegyedével szemben a vízi teherforgalom tonna-kilométerben 39,5%-kal emelkedett.

A közúti autóteherforgalom szállítási térvét tonna-kilométerben 115,4%-ra teljesítették, ami a múlt év hasonló időszakával szemben 31,7%-os emelkedést jelent.

IV.

Beruházások

1951 II. negyedében a beruházások a múlt év azonos időszakának 1,6-szeresét tették; ebből a vízierőművekre 1,6-szor, a nehéziparra 2-szer, a mezőgazdaságra kb. 3-szor, a kereskedelemre 2,7-szer, a lakásépítésre 2-szer annyi beruházás jutott, mint 1950. azonos időszakában.

A „Sztálin“ műrágyagvár építési tervét 110,8%-ra teljesítették, a Georgi Dimitrov Vízierőművek építési tervét 109,5%-ra, egy fonóda építési tervét 107,3 százalékkal teljesítették.

A termelésbe beállították a Braslján öntöző csatornahálózatot. 1951 első felében a mezőgazdaság összesen 30 000 lóerőt képviselő új traktorokat kapott, továbbá több, mint 4 milliárd leva értéknek megfelelő mezőgazdasági gépeket is.

V.

A kiskereskedelem áruforgalma

Az 1951. év második térvégében a bolgár kereskedelem tovább fejlődött.

A múlt év hasonló időszakával szemben jelentős mértékben növekedett a lakosság rendelkezésére bocsátott áruk mennyisége.

1951 II.
negyedéve
1950 II.
negyedévé-
hez viszonyítva %
-ban

Növényi zsiradékok	158,6
Makaróni, spagetti	136,9
Rizs	382,2
Hús	111,8
Hal	131,1
Húskonzervek	160,6
Konyhakerti vetemények	118,5
Főzelékkonzervek	117,2
Friss gyümölcs	181,7
Gyümölcs és édesipari termékek	149,0
Cipő	164,4
Vászoncipő	171,3
Köszén	106,7
Szappan	112,4
Lúgok	194,2

A második évnegyed alatt a belkereskedelem ténnyel nagy eredményeket ért el. A mintauzletek és a különleges árucikkeket árusító boltok száma, különösen a nagyobb városokban, nagymértékben növekedett.

A Belkereskedelmi Minisztérium és a Szövetkezeti Központ szervezetében még így is sok hiányosság mutatkozik. Általában hiányosságok voltak tapasztalhatók az áruelosztás megszervezésében; nem kapták meg kellő időben az árucikkeket, mivel a központi felvásárló-szervek a felvásárlást nem minden esetben teljesítették időben.

VI.

Munka

Az 1951 II. negyedében az iparban, a közlekedésben és a szállításnál foglalkoztatott dolgozók száma, 1950 hasonló időszakához viszonyítva, 4,1%-kal növekedett. Ugyanezen időszakban az iparban, a közlekedésben és a szállításban foglalkoztatott dolgozók munkabérialapja 15,1%-kal emelkedett.

A dolgozók átlagfizetése az előző év hasonló időszakával szemben 10,2%-kal növekedett. A munkatermelékenység az iparban a múlt év hasonló időszakához viszonyítva 8,5 százalékkal növekedett.

VII.

Kulturális és egészségügyi fejlődés

Az 1950—51-es tanév első félévében főiskolai és egyetemi tanulmányait 3289 hallgató fejezte be. Az iparba 474 új szakember került, a mezőgazdaságba 338; 668 orvos, 751 gazdasági szakember és 504 tanár foglalta el új munkahelyét.

Az 1950—51-es tanév első félévében az általános iskolákat 172 599 tanuló végezte el, a középfokú ipari szakiskolákból pedig 5457 tanuló került ki. Az ipari szakiskolák tanfolyamait 6289 tanuló végezte el.

Ez idő alatt 74 821 analfabétát tanítottak meg írni-olvasni. Az írni-olvasni tanuló idősebb korosztályok számára

felállított iskolákból 10 372-en kerültek ki.

1951 májusában osztották ki a Georgi Dimitrov-díjakat. A Bolgár Népköztársaság kormánya 131 tudóst, mérnököt, agronómust, író, művészt, újtót, feltalálót, kiváló munkást tüntetett ki Dimitrov-díjjal. 1951 II. negyedében 24 színház, 4 opera, 1 operettszínház, 4 cirkusz működött és 47 új mozi nyílt meg.

1951 II. negyedében a kiadásra kerülő művek előirányzatát 128,7%-ra teljesítették, a lapok példányszámának tervét pedig 105,5 százalékra.

A kórházi és klinikai ágyak száma az előző év hasonló időszakához viszonyítva 8,5 százalékkal emelkedett.

Forrás: Rabotnyicseszko gyelo, 1951 július. — Rövidített közlemény.

CSEHSZLOVÁKIA

Az Állami Tervhivatal jelentése az 1951 I. félévi gazdasági terv teljesítéséről

Az Állami Tervhivatal az Állami Statisztikai Hivatal adatai alapján az 1951 I. félévi gazdasági terv teljesítéséről a következő jelentést közli:

I.

Ipari termelés

Az ipari termelési tervet 101,3%-ra teljesítették. 1951 I. félévében az ipari termelés volumenje 1950 I. félévéhez viszonyítva 12,5%-kal emelkedett.

1951 I. félévében az egyes iparágak a következőképpen teljesítették a tervet:

Megnevezés	Tervteljesítés %-a
Szénbányászat	98,6
Ércbányászat és kőolajkitermelés	83,6
Energiaipar	97,3
Kohászat	100,1
Nehézipar	99,1
Jármű és repülőgépgyártás	104,6
Precíziós gépipar	100,8
Egyéb gépipar	104,1
Vegyipar	105,2
Építőanyag- és kerámiáipar	99,3
Úveg- és finomkerámiáipar	103,5
Faipar	97,3
Papíripar	102,2
Textil- és ruházati ipar	103,4
Bőr- és gumiipar	103,3
Sokszorosítóipar	100,4
Gramofonipar	96,4
Filmpar	105,6
Élelmiszeripar	100,3

A nehézipari tervet 100,7%-ra teljesítették. A termelés volumene 1950 I. félévével szemben 14,8%-kal emelkedett.

A könnyűipari termelési terv teljesítése 102,6%, az egész termelés volumene 5,3%-kal emelkedett.

Az élelmiszeripar termelési tervét 100,3 százalékra teljesítette, az egész termelés volumene 1950 I. félévéhez viszonyítva 19,6%-kal növekedett.

A tervvel szemben elmaradás mutatkozik a szén-, érc- és kőolajkitermelésben, a nehéziparban, valamint az építőanyag- és kerámiáiparban. Ezekben az iparágakban különösen azért nem teljesítették a tervet, mert nem számolták fel a feltárt hiányosságokat és a felelős szervek nem hoztak létre mindenütt és idejében a dolgozók kezdeményezésének teljes kifejlesztéséhez szükséges feltételeket.

A szénkitermelés 1950. I. félévével szemben 5,5%-kal emelkedett. A barnaszénkitermelési és a kokszyártási tervet túlteljesítették. A kőszénkitermelési tervet főleg azért nem teljesítették, mert nem tették meg idejében a szükséges mű-

szaki és szervezési intézkedéseket és nem sikerült teljesíteni a munkaerő-toborzási tervet, valamint nem teremtették meg az előfeltételeit annak, hogy az új munkaerők a termelésben megmaradjanak.

A kohászat együttes termelési volumene 11,3%-kal emelkedett. Túlteljesítették a tervet különösen a nyersacél, a hengerelt és kovácsolt nemesacél, szalagacél, rúgók stb. gyártása terén.

A nehézgépipar az első félévben nem teljesítette feladatait. Nem teljesítették nevezetesen a villanyhajtású daruk, a kotrógépek, turbinák, gőzkazánszerkezetek, gőzmozdonyok stb. termelési tervét.

A nehézgépipari termelés 1950 I. félévével szemben 21,2%-kal emelkedett.

A gépipar többi ágazata általában sikeresen teljesítette a tervet. A járműgyártás 31,2%-kal, a precíziógépipar termelése 6%-kal és az egyéb gépiparé 25,6%-kal emelkedett. 1950 I. félévével szemben 102%-kal több tehergépkocsit, 21%-kal több autóbust, 18%-kal több motorkerékpárt, 28%-kal több 25 lóerős traktort, háromszorannyi 60 lóerős traktort, 52%-kal több traktorvontatású ekét, 29%-kal több traktorvontatású vetőgépet, 35%-kal több cséplőgépet, 8%-kal több zománcozott edényt, 13%-kal több varrógépet, 67%-kal több gépi varrótút stb. gyártottak. Kedvező volt a vegyipar teljesítése. A termelés volumene 1950 I. félével szemben 12,2%-kal emelkedett. Túlteljesítették a tervet nevezetesen a benzin, viscosa, amóniák, karbid, mész, kátrányfestékek, formaldehid stb. gyártása terén.

11%-kal több kénsavat, 5%-kal több nitrogén-mútrágyát és 5%-kal több foszformútrágyát állítottak elő, mint 1950 I. félévében. Ebben az iparágban lényegesen hozzájárul a terv sikeres teljesítéséhez a munka és a termelés irányításának jobb megszervezése, a dolgozók szocialista versenye és a termelési módszerek átadása.

Az építőanyag- és kerámiaipar nem teljesítette tervét. A termelés együttes volumene 11,2%-kal volt magasabb, mint 1950 I. félévében.

A könnyűipar tervét 102,6%-ra teljesítette és az összertermelés volumenje 1950 I. félévével szemben 5,3%-kal emelkedett, az üveg- és finomkerámia-iparban

a termelés 1950 I. félévével szemben 2,6%-kal, a faiparban 30,1%-kal, a papír-iparban 3,5%-kal emelkedett.

1950 I. félévével szemben a műszaki üvegcsövek gyártása 370%-kal, az építési homlokzati üveglapoké 165%-kal, a hőmérőké 175%-kal, az üvegfonalé 62%-kal, a munkaruháké 19%-kal, a selyemszöveteké 13%-kal, a munkacipőké 8%-kal és a szandáloké 20%-kal emelkedett.

Az élelmiszeripar teljesítette tervét. Az összertermelés terjedelme 1950 I. félévével szemben 19,6%-kal emelkedett.

II.

Mezőgazdaság és beszolgáltatás

A tavaszi munkák tervét általában teljesítették. A tavaszi munkák folyamán világosan megnyilvánult az egységes mezőgazdasági szövetkezetek és a csehszlovák állami gazdaságok szocialista szektorának fölénye: a mezőgazdasági munkákat gyorsabban és jobban végezték el. Ehhez hozzájárult a mezőgazdaság egyre nagyobb mértékű gépesítése. A kenyérgabona és az árpa vetési tervét 99%-ra teljesítették, a zabét 101%-ra, a kukoricát 100%-ra és a lenét 99,6%-ra. Az egyénileg gazdálkodó parasztlak nem teljesítették a burgonyautletés tervét, ennek következtében a tervteljesítés nem egészen 2%-kal maradt el az előirányzat mögött. Ebben az évben több mint 9%-kal nagyobb területen vetettek cukorrépát, mint az elmúlt évben.

Az ezévi terméskilátások előzetes becslések szerint kedvezőek, különösen a gabonaművelésnél és a takarmánynövényeknél.

1951 július 1-én a szarvasmarhaállomány 96%-át, a sertésállomány 94%-át, a juhállomány 97%-át és a baromfiállomány 85%-át tette ki az elmúlt év végére tervezett állománynak. Az elűt évről viszonyítva június végén a fajkocaállomány 12%-kal, a juhállomány több mint 23%-kal, az anyajuhállomány 25%-kal és a baromfiállomány 4%-kal emelkedett.

A marhahús termelési tervét teljesítették. Az elmúlt év első félévéhez viszonyítva 7%-kal több marhahúst és majdnem 10%-kal több borjúhúst termeltek. Az első félévben a sertésahús termelését tervét csak 76%-ra teljesítették. A tej-

termelés tervteljesítése 99% volt. A tejtermelés az elmúlt év megfelelő időszakához viszonyítva több mint 15%-kal emelkedett. A tojástermelés is emelkedett 1950-hez viszonyítva majdnem 7%-kal.

1950 I. félévében a vágómarha beszállítási tervét 115,9%-ra, a vágóborjúkét 86,7%-ra, a vágósertésékét (beleértve a szabadon értékesíthetőket) 81,7%-ra, a tojásét (a szerződéses és szerződésenfeletti) 86%-ra, a tejét 88%-ra, a zöldségét 69,7%-ra teljesítették.

A mezőgazdaság magasabb termelési formáira való áttérés szempontjából nagy a jelentősége az egységes mezőgazdasági szövetkezetek további növekedésének és fejlődésének, amelyek közül a második és magasabb típusú szövetkezetek az együttes szántóföld területének kb. a 17%-án gazdálkodnak. Az egységes mezőgazdasági szövetkezetek száma több mint 16%-kal emelkedett. A köztársaság községeinek már több mint 52%-ában alakultak meg egységes mezőgazdasági szövetkezetek vagy előkészítő bizottságok és a községeknek több mint 28%-ában működtek magasabb típusú egységes mezőgazdasági szövetkezetek.

A magasabb típusú egységes mezőgazdasági szövetkezetek aratási tervekkel biztosítják az aratási munkák idejében való és szervezett elvégzését; ilyen terveket a második típusú szövetkezetek 75%-a, és a harmadik és negyedik típusú szövetkezetek 84%-a dolgozott ki ezideig.

Az állattenyésztés terén a II. és magasabb típusú egységes mezőgazdasági szövetkezetek az év végére tervezett szarvasmarhaállomány 91%-át, a sertésállomány 82%-át és a juhállomány 92%-át érték el. A közös istállóban tartott, szarvasmarhák száma majdnem a tízszeresére emelkedett. A közös ólakban tartott sertések száma 122%-kal emelkedett.

A második és magasabb típusú egységes mezőgazdasági szövetkezetek 1951 első öt hónapjában a vágómarha-beadás egészévi tervét 49%-ra, a vágóborjúkét 92%-ra teljesítették. Az egész évi tejbeadási tervet 34%-ra, a tojásét 48%-ra és a gyapjúét 39%-ra teljesítették.

A szarvasmarhatenyésztési tervet 97%-ra, a sertésenyésztési tervet több mint

102%-ra és a juhtenyésztési tervet 92%-ra teljesítették.

Az állami traktorállomások teljesítménye ebben az évben a tavaszi munkáknál 331%-kal volt magasabb, mint az elmúlt évben, ami nemcsak a géppark, valamint a dolgozók létszámának jelentős emelkedésének felel meg, hanem annak is, hogy jobban használták ki a gépeket mint az elmúlt évben. A traktorpark 16%-kal növekedett, emellett különösen a teljesítőképes hernyótalpas traktorok száma emelkedett. Ennek ellenére, hogy az állami traktorállomásokon uralkodó állapotok lényegesen megjavultak, nem sikerült ezideig minden hiányosságot kiküszöbölni.

III.

Építőipar

Az építőipar az első félévében a tervet 87,9%-ra teljesítette. A folyó javítási tervet ugyan 6,3%-kal teljesítették túl, a beruházási munkák tervét azonban csupán 85,6%-ra teljesítették. A beruházási munkák terjedelme 1950 I. félévéhez viszonyítva 26%-kal emelkedett.

Az építési tervező munkák tervét 100,7%-ra, az előgyártott elemeknek és a félkészárúknak termelési tervét pedig 99,2%-ra teljesítették.

1951 I. félévében több építkezést fejeztek be, mint az elmúlt év I. félévében. Ez év II. negyedévében azonban az építkezések befejezésének üteme az I. negyedévvel szemben lassult. 85%-kal több építkezést kezdtek meg, mint fejeztek be, úgy hogy a befejezetlen építkezések túlságosan nagy száma nem csökkent.

Az I. félévében 53,4%-kal több kész építményt adtak át a használatnak mint 1950 I. felében. Az ipar, közlekedés stb. számára 14,9%-kal több, a termelés céljait szolgáló építmény készült el, mint 1950 I. félévében. A mezőgazdaság részére 234 054 m² építmény, a nagyhízlal-dák részére pedig 280 039 m² építmény készült el. Folyamatban van 26 000 lakás építése, amelyek közül 5200 lakás már majdnem egészen kész, a lakások további egynegyedrésznél a nyers építkezés befejeződött.

IV.

Közlekedés

Az egész közlekedés tervét 110%-ra teljesítette. A vasuti szállítás tervét 112%-ra teljesítette. Az elmúlt év I. félévéhez viszonyítva 17%-kal több árut és 25%-kal több személyt szállítottak. Az elmúlt év június végével szemben az önműködő fűtőberendezésekkel ellátott mozdonyok száma 160%-kal, a motoroskocsiké pedig 10%-kal emelkedett. A javítás alatt álló tehervagonok száma még mindig nagy, annak ellenére, hogy az elmúlt év megfelelő időszakához viszonyítva számuk a felére csökkent.

Az I. félévben a közúti közlekedés 15%-kal több árut és 42%-kal több személyt szállított, mint az elmúlt év megfelelő időszakában.

A légitforgalom az I. félévben 134%-ra teljesítette a tervet és az elmúlt év I. félévéhez viszonyítva a belföldi légitforgalom a felével és a nemzetközi légitforgalom a harmadával emelkedett.

A városi közlekedés az I. félévben a tervet 106,3%-ra teljesítette. Az elmúlt év azonos időszakához viszonyítva naponként negyedmillióval több személyt szállított. A trolleybuszok száma 35%-kal emelkedett.

A posta jelentősen túlteljesítette tervét és 1950-nel szemben lényegesen fokozta teljesítményeit.

V.

Külkereskedelem

A csehszlovák külkereskedelem volumene az első félévben 1950 I. feléhez viszonyítva 30,1%-kal emelkedett. 1950-hoz viszonyítva a Szovjetunió és a népi demokratikus államok részaránya az összforgalom 52%-áról 56,8%-ra emelkedett.

1951 I. félévében a behozatali terv teljesítése következtében a népgazdaság mindenekelőtt számos olyan nyersanyaghoz, géphez és berendezéshez jutott, amelyek az ipari termelés és felépítés tervének teljesítéséhez szükségesek. Ezen árucikkek részaránya az együttes behozatalban 71,8%-ot tesz ki az 1950 I. félévi 63,2%-kal szemben. A Szovjetunió ismét nagy segítséget nyújtott mind a nyersanyagok és berendezések szállí-

tása terén, mind a gabonaszállítások terén; itt a behozatal több mint a kétszeresére emelkedett, úgyhogy sikerült a lakosság ellátását biztosítani.

VI.

Foglalkoztatottság, munkatermelékenység és munkabérek

1950 I. félévével szemben a nehéziparban foglalkoztatott dolgozók száma 12,3%-kal, a könnyűiparban foglalkoztatottaké 0,9%-kal, az élelmiszeriparban foglalkoztatottaké 12,8%-kal, az egész iparban foglalkoztatottaké pedig 8,3%-kal emelkedett. Az említett növekedés ellenére nem volt kielégítő a munkaerő-gezdálkodási terv teljesítése, mert a nehéziparban az első félévben 92,7%-ra teljesítették ezt a tervet. Nem teljesítették a tervet a szénbányák (89,4%), az ércbányák (84,5%) és a kohászat (92,7%).

Az építőiparban 97%-ra, a közlekedésben pedig 98%-ra teljesítették a munkaerőgezdálkodási tervet.

A mezőgazdaság és erdészet szocialista szektorában már túlteljesítették az egész évi tervet.

A nők további ezrei kapcsolódtak be a gazdasági életbe. Az elmúlt év első felével szemben a nehéziparban 24%-kal, a könnyűiparban 3,5%-kal, az élelmiszeriparban 18,6%-kal, az egész iparban pedig 12,4%-kal emelkedett a nők száma. Evvel a nők részaránya az együttes munkáslétszámban a nehéziparban 22,3%-ra, a könnyűiparban 47,9%-ra, az élelmiszeriparban 35,9%-ra, az egész iparban pedig 32,7%-ra emelkedett; a kereskedelemben 48%-ra, a pénz- és biztosítási intézeteknél 31%-ra emelkedett a nők részaránya. A nők toborzási tervének teljesítése azonban szintén nem kielégítő, mert a nehéziparban 92,1%-ot, a könnyűiparban 90,6%-ot, az élelmiszeriparban 87,9%-ot, az egész iparban pedig 90,8%-ot tesz ki.

A munkatermelékenység további fokozása tette lehetővé a termelési feladatok teljesítését. 1951 I. félévének végén az ipari dolgozók több mint 63%-a kapcsolódott be a szocialista munkaversenybe. Ebből a nehéziparban a dolgozóknak több mint 67%-a, a könnyűiparban a dolgozók 64%-a, az élelmiszeriparban pedig a dolgozók 51%-a versenyzett, ami az elmúlt év megfelelő időszakával szemben jelentős emelkedés.

Az ipari munkabérek és fizetések 1951 II. negyedévében tovább emelkedtek. 1950 II. negyedével szemben a munkabérek 18,6%-kal emelkedtek. Az egy órára eső munkabérek és fizetések is emelkedtek, mégpedig a munkabérek 11,3%-kal, a fizetések pedig 10,3%-kal.

VII.

Az életszínvonal emelkedése

1951 I. felében az egyes élelmiszerek eladása az elmúlt év megfelelő időszakához viszonyítva a következőképpen emelkedett: hús 24,3%-kal, zsír 6,5%-kal, vaj 37,9%-kal, margarin 6,9%-kal, tojás 4,1%-kal, cukor 19,4%-kal, kávé 53%-kal, tea 90,9%-kal, cukorka 34%-kal, tej 8,2%-kal, kenyér és rozsliszt 18,4%-kal.

Az élelmiszerekhez hasonlóan a többi fontos árucikk szabadpiaci forgalma is emelkedett, mégpedig a textilárúk 72,9%-kal, a ruházati cikkek 104%-kal, a lábbeli 102,6%-kal; a kötöttforgalmú árucikkek eladása is emelkedett, mégpedig a textilárúk 20%-kal, a ruházati cikkek 35%-kal és a lábbeli 2%-kal.

1950-nel szemben emelkedett a bútörök eladása. A teljes konyha-, szoba- és hálószoba berendezések eladása 84%-kal, a rádióvevőkészülékek 2%-kal, a varrógépek 60%-kal és a motorkerékpárok 37%-kal emelkedtek. Szlovákiában az el-

adások nagyobb ütemben emelkednek, mint a cseh tartományokban. Az elmúlt évvel szemben az üzemi étkezdék száma 669-cel emelkedett, vagyis naponként majdnem kettővel.

Tovább bővült az egészségügyi hálózat. Növekedett az ágyak száma az állami kórházakban és a szak-gyógyintézetekben, a rendelők és a népegészségi intézetek száma 19%-kal emelkedett. A társadalombiztosítási ambulatóriumokon létesített új osztályok száma majdnem 35%-kal emelkedett.

Az állami és társadalombiztosítási (nemzeti felosztási) gyógyfürdőhelyeken és fürdőházakban ápolt személyek száma 1951. I. félévében 1950 I. félévével szemben 30,8%-kal emelkedett.

1951 januártól—májusig terjedő időszakban az elveszületett gyermekek száma 28 000-rel volt magasabb, mint 1937 megfelelő időszakában. Ugyanehhez az időszakhoz viszonyítva a halandóság 13%-kal, a csecsemőhalandóság pedig 42%-kal csökkent.

Tovább fejlődött az oktatás is; 74 új mozgóképszínház létesült, számuk 1951 I. félévének végén 8%-kal magasabb, mint az elmúlt év júniusában.

A kiadott időszaki közlemények száma 10%-kal emelkedett.

Forrás: Rudé Právo, 1951. július 29., 1. és 5. old. — Rövidített közlemény.

LENGYELORSZÁG

Az Állami Gazdasági Tervbizottság jelentése az 1951 II. negyedévi terv teljesítéséről

I.

Ipari termelés

1951 II. negyedévében a szocialista ipar termelési tervét értékben változatlan árakban 102,3 százalékra teljesítette, termelési értéke pedig az elmúlt év II. negyedével szemben kb. 29 százalékkal emelkedett. Az 1951 I. félévi tervet a szocialista ipar 102,0 százalékra teljesítette. Az egyes minisztériumoknak alárendelt iparvállalatok 1951 II. negyedévében termelési tervüket a következőképpen teljesítették:

	1951 II. negyedév Terv- teljesítés %-a	1950 II. negyedévének %-ában
Bányászat	104	119
Nehézipar	102	121
Vegyipar	106	128
Könnypipar	105	127
Mezőgazdaság és élelmiszeripar	103	134
Kis- és kézműipar	108	195
A belkereskedelmi minisztérium iparvállalatai	93	124
Az erdészeti minisztérium ipar- vállalatai	103	126
A vasúti minisztérium ipar- vállalatai	104	168
A közúti és légi közlekedésügyi minisztérium iparvállalatai ..	78	104
Az egészségügyi minisztérium iparvállalatai	117	135
A hajózási minisztérium ipar- vállalatai	77	95

A nagy- és középiparban az egyes fontosabb iparcikkek termelési tervének teljesítése a következő volt:

	1951 II. negyedév Terv- teljesítés %-a	1950 II. negyed- évének %-ában
Kőszén	103	110
Kőolajtermékek	109	149
Földgáz	151	158
Villamosenergia	100	116
Vasérc	105	119
Nyers horganyérc	106	117
Nyersvas	108	110
Nyersacél	102	111
Hengerelt áru	108	119
Horgany	102	104
Tehergépkocsi	102	289
Motorkerékpár	103	181
Kerékpár	104	111
Építőipari felszerelések és gépek	113	229
Mezőgazdasági gépek és eszközök	119	180
Rádióvevőkészülék	125	183
Penicilin	114	131
Műselyemfonal	104	116
Papír	103	115
Pamutszövet	112	121
Gyapjuszövet	103	115
Selyemszövet	111	132
Keménybőr	105	107
Lágybőr	109	114
Gyárilag előállított bőrlábbeli	120	160
Bűtor	113	138
Cigaretta	105	126
Cukorka	104	131
Bor	116	168
Vaj	117	158

Bár az egész ipar teljesítette a tervet, egyes iparcikkek termelése nem érte el a tervelőirányzatot. A Bányászati Minisztérium a barnaszén termelési tervét 98 százalékra, a koksztét 96 százalékra, a nyersolajét 87 százalékra teljesítette. A Nehézipari Minisztérium a fém- és fémegmunkáló gépek termelési tervét 99 százalékra teljesítette, a golyóscsapágyakét 95 százalékra, a mozdonyokét 96 százalékra, a fedett tehervagonokét 91 százalékra, az erősáramú kábelekét 92 százalékra. A Vegyipari Minisztérium a kalcinált szódá termelési tervét 92 százalékra teljesítette, a marószódáét 99 százalékra, a szén-elektrodákét 99 százalékra, a műanyagokét 87 százalékra, a cellulózéét 99 százalékra. A Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Minisztérium a sörgyártási tervet 98 százalékra teljesítette. Annak ellenére, hogy a fenti iparcikkek termelési tervét nem teljesítették, termelésük 1950 II. negyedévéhez viszonyítva emelkedett.

II.

Beruházások és építőipar

Folyó év II. negyedévében az elmúlt év II. negyedével szemben jelentősen növekedett a népgazdaság beruházásainak terjedelme.

A társadalmosított építő-szerelő vállalatok 1951 II. negyedévében operatív termelési tervüket érték szerint kb. 104 százalékra teljesítették és az egész építőipar termelésének értéke 1950. II. negyedével szemben kb. 53 százalékkal emelkedett.

III.

Mezőgazdaság

Az egész mezőgazdaságban kedvezően zajlott le a tavaszi vetési kampány.

Az Állami Gazdaságok vetéstervüket összesen 106 százalékra teljesítették.

Az Állami Gazdaságokban a tavaszi vetések területe 1950-hez viszonyítva 139 300 hektárral emelkedett. 1951 II. negyedévében folytatódott a termelőszövetkezetek megerősödése és számuk folyó év június 30-án 3 054-re emelkedett.

A tavaszi vetési kampány idejében összesen kb. 51 000 tonna vetőmagot — ez 100,4 százalékos tervteljesítés és az elmúlt évvel szemben 110 százalékos növekedést jelent — valamint kb. 89 000 tonna vetőburgonyát — ez 85,7 százalékos tervteljesítés és az elmúlt évvel szemben 87 százalékos emelkedést jelent — bocsátottak a falvak rendelkezésére. A mezőgazdaság műtrágya-ellátási tervét 116 százalékra teljesítették, kb. 242 300 tonna tiszta műtrágyát szállítottak le, ami az elmúlt év tavaszával szemben 5 százalékos emelkedést jelent.

Az egész mezőgazdaságban a traktorok száma 15 lóerős traktorokra átszámítva 1951. június 30-án kb. 30 400-ra emelkedett, vagyis 1950. június 30-ával szemben kb. 43 százalékkal növekedett.

Az Állami Gépállomások traktorparkja 1951. június 30-án az elmúlt év megfelelő időpontjával szemben 188 százalékkal növekedett.

IV.

Közlekedés és híradás

Az egész (vasúti-, vízi- és gépkocsi-) közlekedés az áruszállítási tervet 1951 II. negyedévében 101 százalékkal teljesítette; az áruszállítás az elmúlt év II. negyedévével szemben 19 százalékkal emelkedett.

A rendes nyomtávú vasutak 103 százalékra teljesítették a negyedévi áruszállítás tervét az elmúlt év II. negyedévével szemben 13 százalékos emelkedést jelent.

A rendes nyomtávú vasutak a személyszállítási tervet csak 96 százalékra teljesítették, mindamellett a személyszállítás az elmúlt év II. negyedévével szemben 14 százalékkal emelkedett. A II. negyedévben 6,7 százalékkal javult a rendes nyomtávú vasutakon a tehervagonok koccsifordulója 1950 II. negyedévével szemben.

Az Állami Gépkocsiforgalmi Vállalat által szállított áruk mennyisége 84 százalékkal haladta meg az elmúlt év II. negyedévit. A szállított személyek száma 1950 megfelelő időszakával szemben 64 százalékkal emelkedett.

A folyami hajózás által szállított áruk mennyisége az elmúlt év megfelelő időszakával szemben 36 százalékkal emelkedett.

A tengeri hajózás a negyedévi áruszállítási tervet 124 százalékra teljesítette és az emelkedés 1950 II. negyedévéhez viszonyítva 69 százalékot tesz ki.

A tengeri kikötők rakodási tervüket 91 százalékra teljesítették; az elmúlt év II. negyedévével szemben összesen 20 százalékkal több árut raktak ki a kikötőkben, ebből 26 százalékkal több szennet, valamint 9 százalékkal több ércet és egyéb tömegcikket.

1951 II. negyedévében a posta- és távbeszélőszolgálat szolgáltatásainak értéke az elmúlt év megfelelő időszakával szemben 12 százalékkal emelkedett.

V.

Az áruforgalom növekedése

Az egész (állami-, szövetkezeti- és magán-) kiskereskedelem forgalma folyóárakban kb. 13 százalékkal emelkedett az elmúlt év megfelelő időszakához viszonyítva.

1951 II. negyedévében tovább fejlődött a socialista kereskedelem. Az elmúlt év II. negyedévével szemben kb. 29 százalékkal emelkedett a socialista (állami és szövetkezeti) kiskereskedelem forgalma. A socialista szektor 1951 II. negyedévében az elmúlt év II. negyedévével szemben kb. 11 százalékkal több élelmiszerrel és kb. 35 százalékkal több iparcikkkel látta el a kiskereskedelmi hálózatot.

1951 II. negyedévének végén a socialista kiskereskedelem 37 százalékkal több elárúsítói helyvel rendelkezett, mint az elmúlt év megfelelő időszakában.

1951 II. negyedévében lényegesen növekedett a közétkeztetési hálózat és annak forgalma. A közétkeztetések céljaira szolgáló helyiségek száma 1950 II. negyedévével szemben 72 százalékkal növekedett, a forgalom pedig folyóárakban több mint 90 százalékkal.

1951 II. negyedévében a mezőgazdasági cikkek felvásárlása az elmúlt év II. negyedévével szemben emelkedett. Többek között a felvásárolt tej mennyisége kb. 42 százalékkal emelkedett, a zöldségeké kb. 36 százalékkal, a gyümölcsöké kb. 18 százalékkal.

VI.

A foglalkoztatottság, munkatermelékenység és a munkabérek emelkedése

Előzetes adatok szerint 1951 I. félévében az ipari minisztériumoknak alárendelt iparban foglalkoztatott dolgozók száma az elmúlt év megfelelő időszakával szemben kb. 7 százalékkal emelkedett.

1951 I. félévében az ipari minisztériumoknak alárendelt iparban az egy dolgozóra eső munkatermelékenység összesen kb. 14 százalékkal emelkedett az elmúlt év megfelelő időszakával szemben.

Az iparágak többsége túlteljesítette a munkatermelékenység-növelésével kapcsolatos feladatokat.

Az ipari minisztériumoknak alárendelt iparban foglalkoztatott dolgozók átlagos havi fizetése 1951 II. negyedévében 1950 II. negyedévével szemben kb. 6 százalékkal emelkedett.

NÉMET DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁG

Az Állami Tervbizottság jelentése az 1951 II. negyedévi terv teljesítéséről

I.

Ipari termelés

1951 II. negyedévében az ipari termelési tervet a Német Demokratikus Köztársaság üzemei 107%-ra teljesítették, a a termelés 1950 II. negyedéhez viszonyítva 25%-kal emelkedett.

Az össztermelési terv túlteljesítése a népi tulajdonban lévő üzemek kimagasló teljesítményein alapul.

Az élmunkások és munkabrigádok teljesítményeinek eredményeként a népi tulajdonban lévő ipar termelése 1950 II. negyedéhez képest 26%-kal emelkedett.

A szövetkezeti és magánüzemek termelése a múlt év megfelelő időszakához viszonyítva 22%-kal növekedett.

1951 II. negyedévében az egyes iparágakban a tervet a következőképpen teljesítették:

	Tervteljesítés %-a
Energia	101
Bányászat	107
Kohászat	105
Gégyártás	104
Elektrotechnika	94
Finommechanika és optika	116
Vegyipar	107
Építőanyagok	97
Fa	125
Textília	109
Bőr, cipő, konfekció	120
Műanyag és papír	109
Szokszövőipar	97
Nyersfa	108
Élelmiszeripar	110

Az előirányzott termelést több fontos terméknel jelentős mértékben túlteljesítették; így pl. a barnaszén, brikett-, rézérc-, hengereltacél-, kénsav-, műselyem-, szövet-, harisnya- és zokni-, valamint cipőtermelés terén is.

A kőszénbányászatban elsősorban 1951 II. negyedének utolsó két hónapjában teljesítették a havi tervelőirányzatot 103, illetőleg 101%-ra. Ez a zwickau-olsznitz-i kerület bányászainak hatalmas sikere

Az alábbi termékek termelése 1951 II. negyedében 1950 II. negyedéhez viszonyítva a következőképpen emelkedett:

	Tervteljesítés %-a
Villamosenergia	107
Gáz	113
Kőszén	118
Brikett	108
Barnaszén	110
Rézérc	132
Kálsó	106
Nyersvas	105
Tömbvas	158
Hengerelt acél	151
Elektrolyt réz	139
Tégla	117
Műselyem	172
Műrost	111
Textil-műanyag	121
Szövet	134
Kerékpárok	134
Elektromotorok	139
Kénsav	116
Marószóda	121
Cement	111
Harisnya és zokni	147
Lábbeli összesen	133
Ebből bőrcipő	151

Számos iparcikk termelése nem érte el a terv által előirányzott színvonalat; így pl. a kohászati daruk, henger-üzemi gépek, acélöntvény, nagy transzformátorok, izzólámpák, kalciumszóda, foszforos trágya, fényképezeti és mozi filmek, téglák, cserepek, gyapjúszővetek, bőrok, textilműanyagok hús és húsipari termékek, valamint halkonzervek gyártása.

Még nem kielégítő az ipari üzemek együttműködése a külkereskedelm szerveivel, az Állami Kereskedelmi Szervezettel (H. O.), a fogyasztási szövetkezetekkel és azokkal az üzemekkel, amelyek a beruházásokat végrehajtják.

II.

Mezőgazdaság

A II. negyedévben a vetési tervet az 1951. évi aratásig hozzávetőleges számítások alapján 99,2%-ra teljesítették. Ez a paraszt-gazdaságok, a népi tulajdonban lévő birtokok és a géppállomások figyelemreméltó teljesítménye, mert ez

év II. negyedében 23,7%-kal nagyobb fennmaradt területet kellett megművelni, mint 1950 megfelelő időszakában.

Az élmunkás-mozgalom következtében a gépállomásokon és a népi tulajdonban lévő birtokokon a rendelkezésre álló géppark kihasználása jelentősen megjavult. Az „Ezres“-mozgalom eredményeként a traktorral végzett munkák mennyisége 59%-kal emelkedett a múlt évhez viszonyítva, míg a műszakokban végzett munka lehetővé tette az időjárás okozta nehézségek leküzdését.

Az előirányzott műtrágya-szükségletet a következőképpen fedezték:

	%-ra
Nitrogén	100,6
Foszfor	67,3
Kálium	100,9
Mész	108,1

A tervben előírt nyers-foszfát behozatalt — amit a kapitalista országokból kellett volna beszerezni — a II. negyedében nem tudták teljesíteni, mert ezek az országok a nyersfoszfátot haditermésük kiépítéséhez használják fel.

A szarvasmarhatenyésztés nagyarányú állami támogatása következtében az állatállomány 1951. június 10-én 1950. június 3-ához viszonyítva a következő növekedést mutatja:

	%-ra
Szarvasmarha	105,7
Sertés	118,3
Juh	116,6

A tenyészkocaállomány az előző év hasonló időszakához képest 129,6%-ra emelkedett, az 1951. évi tervet már most 108,5%-ra teljesítették.

Az össz tejtermelés 1950 II. negyedéhez viszonyítva 126,4%-ra emelkedett. A tehénenkénti átlagos tejhozam 11%-kal növekedett.

A tengeri és a parti halászat a II. negyedében 101,3%-ra teljesítette a tervét.

III.

Szállítás

A teheráruszállítási tervet — tonnában számítva — 1951 II. negyedében 104%-ra teljesítették. 1951 II. negyedében naponta

átlagban 17%-kal több tehervagont raktak meg, mint a múlt év hasonló időszakában. A fontosabb teherárúk rakodása a múlt évhez viszonyítva a következőképpen emelkedett:

	%-ra
Kösz és szén	111,8
Építőanyagok	114,4
Fa	104,4
Fémek, hulladékvás és ércék	140,6
Élelmezési cikkek	106,5

Míg az 1951. évi népgazdasági terv célkitűzése az volt, hogy az 1950. évi 3,73 napos átlagos tehervagonforduló időt 3,65 napra csökkentésék, addig 1951 II. negyedében a tehervagonfordulók ideje 3,10 napra csökkent, tehát a tervelőirányzatot 15%-kal túlteljesítették.

A múlt évhez viszonyítva a tehervonatok átlagos megterhelése, mindenekelőtt a nehéz tehervonatok forgalombahelyezése következtében 5,6%-kal emelkedett. A szénfogyasztás a takarékosági intézkedések következtében 1951 II. negyedében 1950 II. negyedéhez képest 8%-kal csökkent.

A szállított személyek száma 1950 II. negyedéhez képest 102%-ra emelkedett.

A folyami hajózás 1951 II. negyedében áruszállítási tervét 114%-ra teljesítette.

A gépköcsi közlekedés áruszállítási tervét 132%-ra teljesítette.

IV.

Posta és távíró

A posta és távíró tervét 1951 II. negyedében értékszerűleg 97,7%-ra teljesítette. A távbeszélő fővonalak száma 1950 II. negyedéhez képest 10%-kal növekedett. 1950 június 30-a óta a rádióhallgatók száma 310 000-rel, összesen 3,36 millióra emelkedett.

V.

Beruházások

A II. negyedév végéig az évi beruházási tervnek 32,2%-át teljesítették. Az igénybevett eszközök volumene 34,2%-kal növekedett az elmúlt év hasonló időszakához viszonyítva. Az alábbi mi-

nisztériumokban 1951. június 30-ig a következőképpen teljesítették a tervet:

	Az évi terv százaléka
Nehézipari Minisztérium	
Szénipari Főigazgatóság	32,8
Kohászati Főigazgatóság	33,5
Vegyipari Főigazgatóság	41,8
Kő- és agyagipari Főigazgatóság	42,1
Építőipari Főigazgatóság	44,7
Gépgyártási Minisztérium	41,3
Az Élelmiszer- és Élvezetecikk- ipar Állam- titkársága	31,6
Közlekedéstudományi Minisztérium	31,0

A kormányhatározat által megállapított súlyponti üzemek beruházási feladataikat összesen 37,7%-ra teljesítették.

A tartományok beruházási tervének végrehajtása során Brandenburgban 30,3%-át, Mecklenburgban 34,3%-át, Szász-Anhaltban 33,7%-át, Thüringiában 34,9%-át, Szászországban 27,4%-át teljesítették az évi tervnek.

Az építési tevékenység 1951 II. negyedében meggyorsult. Az építési munkák évi tervének teljesítését az I. negyedévi 14%-ról a II. negyedévben 26%-kal, összesen 40%-ra emelték.

VI.

Munkaerő

A népi tulajdonban lévő iparban foglalkoztatottak száma a múlt év megfelelő időszakához viszonyítva 250 000 fővel növekedett. Az újonnan munkába álltak főleg a gépgyártásban, kohászatban — és építőipari üzemekben nyertek alkalmazást. A nők részaránya a foglalkoztatottak számában 1951 II. negyedében a múlt év megfelelő időszakához viszonyítva 25%-ról 28%-ra emelkedett.

VII.

Kereskedelem Nyugat-Németországgal

A Nyugat-Németországgal lebonyolított kereskedelmi forgalom 1951 II. negyedében az előző év megfelelő időszaka kereskedelmi forgalmának csak a 76,8%-át tette ki. Ez a fejlődés világosan mutatja, hogy az amerikai monopolisták nyugatnémet lakájaik segítségével mindent elkövetnek a Német Demokratikus Köztársaság és Nyugat-Németország közötti kereskedelem megakadályozására.

VIII.

Külkereskedelem

A Német Demokratikus Köztársaság külkereskedelmi forgalma 1951 II. negyedében 1950 II. negyedéhez viszonyítva 188,4%-ra emelkedett. A Szovjetunió és a népi demokratikus országok részesedése külkereskedelmi forgalomban 1951 II. negyedének végén az összeforgalom 80,5%-át tette ki.

A tárgyidőszakban 1950 megfelelő időszakához képest a Szovjetunióval lebonyolított külkereskedelmi forgalom 197,9%-ra, a Lengyelországgal és Csehszlovákiával lebonyolított forgalom 145,5%-ra, illetve 144,6%-ra emelkedett. A Magyarországgal, Romániával és Bulgáriával kötött kereskedelmi szerződések a külkereskedelmi forgalom további jelentős emelkedését tették lehetővé ezekkel az országokkal.

A Kínával folytatott külkereskedelem az utolsó negyedévben jelentősen emelkedett, főleg gépek és vegyitermékek szállítása és gyapot, olajos növények, valamint bél behozatal következtében.

IX.

Áruforgalom és a lakosság ellátása

1951 II. negyedévre előirányzott áruforgalmi tervet teljesítették. Az érték szerű emelkedés a múlt év megfelelő időszakához viszonyítva 20,4%-ot tesz ki.

Az Állami Kereskedelmi Szervezetben (H. O.) az élelmiszer és élvezeti cikkek forgalma érték szerűen 141%-ra, az iparcikkeké 153,9%-ra emelkedett.

X.

Önköltségsökkentés

Az önköltségsökkentési tervet 1951 II. negyedében a most elkészített jelentések szerint a népi tulajdonban lévő ipari üzemekben a következőképpen teljesítették:

	1951. önköltség- évi terv %-ban	Az elért csökke- nés %-ban
Nehézipari Minisztérium	5,5	5,6
Gépgyártási Minisztérium	6,8	4,3
Könnnyűipari Minisztérium	6,3	4,3
Az Élelmiszer- és Élvezetecikk- ipar Államtitkársága	4,0	3,0
Központilag igazgatott ipar összesen	5,9	4,6

A Nehézipari Minisztérium a hatáskörébe tartozó üzemekben az I. félévben összesen 14 millió DM-át tudott megta-
karítani, amit az államháztartás rendelkezésére bocsátott.

XI.

Kulturális helyzet

A „Világifjúsági béketalálkozó“ előké-
születei keretében Berlinben nagy sport-
és kulturstadionok épültek.

Tízezrek készülnek a nagy béketalálkozó-
zóra és fejlesztik az igazi népi művészetet.

A tíz „Munkás- és Paraszt“ iskolában
7072 munkás- és parasztszármazású ifjú
készül a főiskolai oktatásra. Az általános

és középiskolák félévi és évvégi vizsgái
igazolják az iskolai oktatás javulását.

XII.

Egészségügyi fejlődés

A helyhez kötött és a mozgó egészség-
védelmi állomások hálózata a II. negyed-
évben 5 poliklinikával, 5 tartományi ambu-
latoriummal, 48 községi gondozónői
állomással és 46 egészségügyi állomással
bővült. Három poliklinikán gyermekos-
tályt rendeztek be. A kórházak beren-
dezéseit feljavították és az üzemi, vala-
mint a községi gyermekotthonokat meg-
nagyobbították. Sok tartományi ambu-
latoriumban anyavédelmi tanácsadó
állomásokat létesítettek.

Forrás: Neues Deutschland, Berlin, 1951.
július 27., 1. old. — Rövidített közlemény.

ROMÁNIA

Az Állami Tervbizottság és a Központi Statisztikai Igazgatóság jelentése az 1951 II. negyedévi állami terv teljesítéséről

I.

Az ipari termelési terv teljesítése

1951 II. negyedében az egész ipar ter-
melési tervét 101,8%-ra teljesítette. Az
egész ipar 1951 II. negyedévi globális ter-
melése 1950 II. negyedéhez viszonyítva
134,9%-os színvonalat ért el. 1951 első
félévében az egész ipar globális termelését
107,8%-ra teljesítették, ami 1950 meg-
felelő időszakához viszonyítva 131,7%-ot
jelent.

A nehézipar 1951 első félévi tervét
110,4%-ra, a könnyűipar pedig 106,3%-ra
teljesítette.

A termelési tervet az egyes miniszté-
riumok a következőképpen teljesítették:

	Tervteljesítés %-a
Villamosenergiaügyi és Elektrotechnika- ipari Minisztérium	103,8
Szén- és Kőolajipari Minisztérium ...	104,6
Fém- és Vegyipari Minisztérium	107,9
Közlekedési Minisztérium (ipari term.)	123,1
Építészeti és Építőanyagipari Miniszté- rium	97,6
Fa-, Papír- és Cellulóipari Minisztérium	104,1
Könyvkiadás-, Nyomdaipar-, Könyv- és Sajtóterjesztési Főigazgatóság (ipari termelés)	118,9

Tervteljesítés %-a

Könnypipari Minisztérium	104,4
Élelmiszeripari Minisztérium	83,2
Egészségügyi Minisztérium (ipari term.)	107,4
Mezőgazd. Termékek Gyűjtő Állami Bizottság (ipari termelés)	102,2
Külkereskedelmi Minisztérium (ipari ter- melés)	80,0
Kisipari-, Háziipari- és a Rokkantak Ter- melőszövetkezete Szerv. Biz.	110,5
Helyi ipar	90,6
Fogyasztási Szövetkezetek Központi Szö- vetsége (ipari termelés)	85,8

A petróleumiparban a szervezési és
technológiai eljárások, valamint a mun-
kások és mérnökök egyre fokozódó mun-
kalendülete következtében a petróleum-
kutak napi nyersolajkitermelése szaka-
datlanul emelkedett. 1951 II. negyedé-
ben a kőolajkitermelési tervet 100,6%-ra
teljesítették. A nyersolaj és a gázolin fel-
dolgozási tervet 4%-kal túlteljesítették.

A gépiparban széleskörben alkalmazott
szovjet munkamódszerek — így a Bikov-
Bortkevincs-féle gyorsfémvágási módszer,
a Volodin-féle több elektród csomós-
hegesztési módszer stb., valamint a mun-
kások és technikusok szocialista munka-
versenye eredményeként a globális ter-

melési tervet 109,3%-ra teljesítették. A színesfémiparban a globális termelési tervet 12,9%-kal teljesítették túl.

II.

Az ipari termelés emelkedése

A legfontosabb iparcikkek termelése 1951 II. negyedében 1950 II. negyedéhez viszonyítva a következőképpen alakult:

	1951 II. negyedéve	1950 II. negyedévének %-ában
Villamosenergia	115,2	
Kőolaj	119,2	
Földgáz	133,0	
Szén	126,3	
Vasérc	132,7	
Acél	113,1	
Hengereltáru	109,3	
Villamosmotorok	256,9	
Robbanómotorok	162,3	
Gyapotfőző gép	125,0	
Maró- és mosószóda	131,1	
Kénsav	119,0	
Műtrágya	156,8	
Szerves festékek	112,7	
Cement	114,9	
Tégla	135,4	
Ablaktüveg	141,1	
Papír	107,6	
Bútór	128,6	
Rádiókészülék	196,9	
Pamut- és vigogneszóttas	136,4	
Kender- és linszóttas	127,9	
Gyapjuszóttas	132,2	
Selyem- és vegyesszóttas	112,4	
Cipő	129,1	
Konfekcióipari termékek	128,8	
Kenyer	135,0	
Hal	130,9	
Tésztaemű	115,1	
Etolaj	128,6	
Édesipari termékek	160,8	
Szappan	124,3	
Tej	139,9	
Vaj	210,7	
Gyümölcs- és zöldségkonzerv	128,4	
Sör	113,9	
Dohány	109,7	

A kohászati iparban a magas kohók kihasználási mutatószáma 8,5%-kal haladta meg az évi átlagos tervfeladatot.

A kohászati iparban az öntöttvas finomításához szükséges tonnánkénti kokszfogyasztás 2,8%-kal, a faiparban a fafogyasztást a fűrészárúk köbméterénél 1,6%-kal csökkentették.

III.

Mezőgazdaság — erdőgazdaság

1951 II. negyedében befejeződött az első negyedévben megkezdett tavaszi vetési kampány, elvégezték a növényápolási munkákat, megszervezték és megkezdték az aratás és cséplési kampányt.

Az ipari növények és a minőségi takarmány termesztése terén az állami gazdaságok a gyapotvetési tervet 170%-kal, az évelő takarmány vetési tervét 65%-kal teljesítették túl.

A kollektív gazdaságok a tavaszi vetési tervet a tavaszi árpánál 64,2%-kal, a kukoricánál 9,8%-kal, a napraforgónál 22%-kal, a búkkönynél 113%-kal, a rizsnél 80%-kal, a gyapotnál 8,4%-kal haladták túl.

A természetes és műtrágyával javított terület a múltévhez viszonyítva több mint 50 000 hektárral növekedett.

A mezőgazdasági gépipar 1951 első felében 1560 traktort, 2240 traktorekét, 490 kultivátort, 240 vetőgépet, valamint jelentős mennyiségű cséplőgépet, aratókéveket, szállításra, stb. szállított a mezőgazdaságnak. Az első felév folyamán 24 új gép- és traktorállomás létesítettek, így a gép- és traktorállomások száma elérte a 178-at.

A gép- és traktorállomások által 1951 II. negyedében elvégzett munka mennyisége 1950 azonos időszakához viszonyítva a kollektív gazdaságokban 293%-kal, a szövetkezetekben 57%-kal emelkedett.

A Párt és kormány felvilágosító munkája eredményeként a tavaszi mezőgazdasági kampány folyamán, 375 000 dolgozó paraszt — 456 000 hektár földterülettel 4200 termelőszövetkezeti csoportba tömörült. Ez 1950 ugyanezen időszakának eredményeit 78,6%-kal haladja meg.

Az erdőültetési és az erdőgazdasági munkák tervét a tavaszi kampányban túlteljesítették. A II. negyedévben az újraerdősítési tervet 117,1%-ra teljesítették.

IV.

Szállítás

1951 II. negyedében a teherszállítási tervet 105,9%-ra, a személyszállítási tervet pedig 113,1%-ra teljesítették, ami 1950 II. negyedéhez viszonyítva az áruszállítás terén 16,2%-os, a személyszállítás terén 32,7%-os emelkedést jelent.

A vasúti teheráruforgalmi tervet 110,8%-ra, a személyszállítási tervet 113%-ra teljesítették. Ez 1950 II. negyedéhez viszonyítva 15,9, illetve 33,9%-os emelkedést jelent. A teherkocsi napi rakodási átlaga 1950 II. negyedéhez

viszonyítva 12,4%-kal növekedett és így a tervet 102,4%-ra teljesítették. 1950 II. negyedéhez viszonyítva a kocsik üres járatát 2,8%-kal csökkentették.

A gépkocsi teherszállítási tervet 12,9%-kal, a személyszállítási tervet pedig 7,5%-kal túlteljesítették. 1950 II. negyedéhez képest az áruszállítás 31%-kal, a személyszállítás 35%-kal emelkedett.

A folyami teheráruforgalomnál 102,4%-ra, a folyami személyforgalomnál 133%-ra teljesítették a tervet, ez 1950 II. negyedévéhez képest 32,7%-os, illetve 46,9%-os emelkedést jelent.

A légi teheráru- és postaforgalom 115,5%-ra, a személyforgalom pedig 112,7%-ra teljesítette a tervet.

V.

Áruforgalom

1951 II. negyedében az állami és szövetkezeti kereskedelmi hálózaton keresztül a lakosság 32,7%-kal több árut kapott, mint 1950 II. negyedében, azonban a tervelőirányzatot még így is csak 95%-ra teljesítették.

Városi viszonylatban 12,2%-kal több kenyeret, 54,4%-kal több tésztaeműt, 34,6%-kal több cukrot, 88,4%-kal több vajat, 35,3%-kal több gyümölcsöt, 32,7%-kal több pamutszövetet, 6,6%-kal több gyapjúszőttest, 4,2%-kal több selyemszőttest, 5,9%-kal több bőrcipőt, 30%-kal több zománcozott edényt, 10%-kal több porcelán edényt, 27%-kal több háztartási üvegárut, 10 000 darabbal több rádiókészüléket és 15 000 darabbal több bútargéztartályt bocsátottak a lakosság rendelkezésére, mint 1950 II. negyedében.

Falusi viszonylatban 33%-kal több árut bocsátottak a lakosság rendelkezésére, mint 1950 II. negyedében. 1951 II. negyedében 37,3%-kal több gyapjúszőttest, 100,7%-kal több bőrcipőt, 23%-kal több építőanyagot, 98,6%-kal több zsíroszódát osztottak szét, mint 1950 II. negyedében.

VI.

A munkások és tisztviselők számának és a munka termelékenységének emelkedése

1951 II. negyedében a népgazdaságban foglalkoztatott munkások, technikusok és tisztviselők összlétszáma 1950 II. negye-

déhez viszonyítva 288 000-rel szaporodott; ezen belül 248 000 fizikai munkavállaló volt.

1951 II. negyedében a fém- és vegyiparban dolgozók 70%-a, a szénipari dolgozók 50,6%-a, a textil- és bőripari dolgozók 71,4%-a, az élelmiszeripari dolgozók 72%-a, az építőipari dolgozók 56,5%-a, a posta- és távirószolgálat dolgozóinak 67%-a kapcsolódott be a szocialista munkaversenyekbe.

A termelés műszaki színvonalának emelése, a munka jobb megszervezése, a munkaidő helyesebb kihasználása és a dolgozók szakképzettségének emelése révén a munka termelékenysége az iparban 1951 II. negyedében 16,7%-kal növekedett 1950 II. negyedéhez viszonyítva. A termelékenység a petróleumiparban 11,6%-kal, a széniparban 5,5%-kal, a gépiparban 18,5%-kal, kohászatban 6,4%-kal, az építőanyagiparban 6,5%-kal, a vegyiparban 18,2%-kal, az élelmiszeriparban 19,2%-kal, a bőr- és gumiparban 32,2%-kal, a textiliparban 22,4%-kal, az építkezési vállalatoknál 11,7%-kal emelkedett.

VII.

Szociális-kulturális tevékenység

1951 II. negyedében tovább folytatták az analfabétizmus elleni harcot, melynek eredményeként 450 000 írni-olvasni nem tudó fejezte be az analfabétizmust felszámoló tanfolyamot.

A II. negyedév folyamán 47 000 munkás fejezte be a szakképesítő tanfolyamot. Ebből 18 000-en a munkahelyen, 27 000-en a képesítőtanfolyamokon és 2000-en pedig mestertanfolyamokon nyertek szakképesítést. A tanulási lehetőségek mind nagyobb mérvű támogatása céljából az ösztöndíjak számát 206 000-re emelték, ami a múlt évhez viszonyítva 32%-os emelkedést jelent.

1951 II. negyedéve folyamán megnyitották a bukaresti I. V. Sztálin pihenő és kultúrparkot, amelyhez egy 3500 férőhelyes szabadterei színház is tartozik. 115 új könyvtár, 152 új kultúrotthon kezdte meg működését a negyedév folyamán.

1951 II. negyedében a kiadott könyvek példányszáma elérte a 11 700 000-et, amelyből több mint 900 000 technikai és

tudományos könyv. Az újságok példányszáma 148 600 000-re emelkedett, ami 14 millió példánnyal több mint 1950 II. negyedében.

A negyedév folyamán helyezték üzembe a temesvári rádió-állomást és folytatták a falvak rádiósítását.

Az egészségügyi ellátás megjavítása érdekében 65 ambulanciát és 42 járványt megelőző állomást létesítettek. A kórházi ágyak számát több mint 1000-rel emelték.

A gyógyfürdőkre beutaltak száma elérte a 68 500-at, ami 1950 II. negyedéhez viszonyítva 118,5%-os színvonalat jelent.

VIII.

Beruházások

Az 1951 II. negyedében végrehajtott beruházások értéke 36%-kal volt nagyobb, mint 1950 ugyanezen időszakában.

Az 1951 I. félévében elkészült beruházási munkálatok értéke 38%-kal magasabb, mint 1950 hasonló időszaké és az egész évi beruházási terv 34%-át alkotja.

Az Iparügyi Minisztérium által a II. negyedévben végrehajtott építkezések mennyisége 35%-kal volt nagyobb, mint az 1950 ugyanazon időszakában végrehajtottaké.

Forrás: Scântea, 1951. július 31. 1. old. — Rövidített közlemény.

A „SZOCIALISTA STATISZTIKA KÖNYVTARA”

című kiadványsorozat tizenötödik számaként augusztus végén jelenik meg

G. G. ZSUJKOV

Az elsődleges nyilvántartás és számvitel a falusi szovjetekben

c. művének magyar fordítása.

E könyv a gazdaságnylvántartási könyvek vezetését, az állatok számbavételét, a költségvetés összeállításának módját, a születési, halotti, házassági anyakönyvek vezetését, a járlatlevelek kiállításának módját, a falusi lakosságnak az útépitési munkálatokban való részvételét, a falusi szovjet közjegyzői tevékenységét, a pénztárkönyvek vezetését, az általános ügykezelés módját stb. tárgyalja. Zsujkov könyve komoly segítséget nyújt fiatal tanácsaink munkájának helyes megszervezéséhez, a tanácsok dolgozóinak nélkülözhetetlen segédkönyve.

**Kapható a 14. sz. TERVGAZDASÁGI KÖNYVESBOLTBAN
ÉS AZ ÁLLAMI KÖNYVTERJESZTŐ VÁLLALAT KÖNYVESBOLTJAIBAN**

Az építőipari, közlekedési, bel- és külkereskedelmi statisztikusok szakvizsgája

A vállalati statisztikusok szakmai tudásának biztosítása érdekében a N. T. rendeletet hozott, amely szerint valamennyi üzem, vállalat felelős statisztikusának — későbbi határozat alapján pedig — a minisztériumok, központok (trösztök), egyesületek statisztikusainak kötelező szakvizsgát kell tenniük. A határozat értelmében vállalatoknál felelős statisztikai munkakört csak vizsgázott statisztikus tölthet be.

Az ipari vállalatok, minisztériumok több mint 1800 statisztikusának vizsgáztatása után most került sor a népgazdaság egyéb szektoraiban dolgozó statisztikusokra. A K. S. H. Oktatási osztálya július és augusztus hó falyamán megindította az építőipari, közlekedési, bel- és külkereskedelmi statisztikusok vizsgáira előkészítő tanfolyamát. Ennek során

újabb 2500 statisztikus kapcsolódik a szervezett oktatásba. A vizsgát előkészítő tanfolyam hat hónapos. A hallgatók a kiadott tananyagot egyéni tanulás útján sajátítják el. Minden hónap végén Budapesten és a vidéki nagy városokban konferenciákat tart a Hivatal, amelyekben a részvétel valamennyi oktatásba bevont statisztikusnak kötelező.

Az N. T. határozat alapján a K. S. H. elnöke a szakminiszterekkel egyetértésben meghatározta az oktatásba újonnan bekapcsolt statisztikusok kötelező szakvizsgájának határidejét is.

Eszerint 1952. április 1 után valamennyi vállalati statisztikus, beleértve az építőipari, közlekedési, bel- és külkereskedelmi statisztikusokat, csak a szakvizsga letételével végezheti feladatát.

A Központi Statisztikai Hivatal könyvtára

Pártunk iránymutatása alapján a módosított ötéves terv a dolgozó nép előtt a kulturális felemelkedés eddig soha nem látott perspektíváját nyitja meg.

A kulturális területen megoldandó feladatok a könyvtárak területén is megszabják a tennivalókat. Új százezres tömegek, a dolgozó nép, akik előtt a múltban el volt zárva a művelődés lehetősége, keresik fel könyvtárainkat, hogy megismerkedjenek a haladó tudománnyal és irodalommal. Könyvtárainknak nemcsak segíteniük kell e cél elérését, de minden eszközzel törekedniük kell, hogy az olvasók táborának kiszélesítését a maguk munkájával is elősegítsék.

Könyvtáraink ezt a feladatot megértették és a felszabadulás óta komoly ered-

ményeket is értek el, ami természetesen nem jelenti azt, hogy e területen nincsen még elég tennivalónk. A könyvtárainkkal szemben évről-évre fokozódó igényeket csak akkor tudjuk kielégíteni, ha munkánkban a legteljesebb tervszerűség érvényesül.

Ez a szempont vezette a Központi Statisztikai Hivatal vezetőségét is, amikor a Hivatal nyilvános könyvtárának fokozottabb fejlesztését tűzte ki célul.

A Központi Statisztikai Hivatal Könyvtára, melyet 1867-ben kezdtek el szervezni, 1897-ben lett nyilvános jellegű könyvtár. Valójában azonban nyilvános jellegét, sem a kikölcsönzött könyvek száma, sem pedig olvasótermének látogatottsága nem tükrözte vissza. Ezt leg-

jobban igazolja, ha a könyvtár 10 éves forgalmát 1930-tól 1940-ig megvizsgáljuk.

Évek	Olaszok száma naponta	Kölcsönzők száma naponta	Kölcsönzött művek évi száma
1930	8	5	14.140
1931	9	5	13.633
1932	10	6	14.631
1933	10	6	11.605
1934	11	7	16.597
1935	12	7	16.010
1936	13	8	18.480
1937	13	12	22.566
1938	12	11	22.166
1939	13	9	20.153
1940	8	6	12.645

A felszabadulás után a könyvtár dolgozói előtt az a feladat állt, hogy a könyvtár elhelyezésében tapasztalt szervezhetlenséget felszámolják és a könyvtárlomány növekedését figyelembe véve, biztosítsák a megfelelő raktárhelyiségeket is. Ugyanakkor gondoskodni kellett új olvasóterem felépítéséről is, mert előrelátható volt, hogy a régi 10 olvasó befogadó helyiség semmi körülmények között sem fog a követelményeknek megfelelni.

Ma már azt mondhatjuk, hogy a kitzűzött feladatok részben megoldást nyertek. A Könyvtár új raktárhelyiségei, korszerű berendezésükkel, hosszabb időre biztosítják a könyvek megfelelő elhelyezését. 1950 júliusában megnyílt a 40 főt befogadó új olvasóterem is.

Könyvtárlományunk megközelítőleg 160 000 kötetből áll, mely a könyvtár pro-

filjának megfelelően elsősorban a statisztika és a közgazdaság irodalmát öleli fel. Természetesen a statisztika szétfelágazó területe szükségessé teszi, hogy a társadalom- és egyéb tudományok különböző ágai megfelelően legyenek képviselve a könyvtárban. A könyvtárfejlesztés során erre is gondot fordítunk.

Folyóiratosztályunkra 300 belföldi és 250 külföldi folyóirat jár rendszeresen. Súlyt helyezünk arra, hogy a Szovjetunióban és a népi demokráciákban megjelenő statisztikai és közgazdasági folyóiratokat maradéktalanul megtalálják az olvasók.

Ha a Könyvtár fejlődését nézzük 1945-től, megállapíthatjuk, hogy az állandó növekvő tendenciát mutat. Így pl. 1951. év I. felében olvasótermünket naponta átlag 23-an keresték fel, 40-en pedig könyvkölcsönzés útján vették igénybe a könyvtárat. Ugyanez a fejlődés mutatkozik a kölcsönzött művek számában is. 1930 és 1940 között a kikölcsönzött művek évi átlaga 18 000 kötet volt, ezzel szemben az elmúlt év során 39 904 kötetet kölcsönzött ki könyvtárunk.

Annak ellenére, hogy felszabadulásunk óta a Statisztikai Hivatal könyvtárának forgalma évről-évre emelkedik, eredményeink e téren még nem kielégítőek. Ennek okát elsősorban abban kell keresni, hogy a könyvtárat nem ismerik elég széles körben és nem veszik olyan mértékben igénybe, mint amilyen mértékben a könyvtár profiljának megfelelően igényt tarthat. Legközvetlenebb feladatunk, hogy a múltnak e hagyatékát valóban felszámoljuk s a Szovjetunió könyvtárainak példájára a mi könyvtárunk is minél nagyobb segítséget nyújtson a kutatóknak s az új kérderek tizezeinek munkájukhoz és tanulásukhoz.

KÖNYVSZEMLE*

TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK POLITIKAI IRODALOM

A Bolsevik Párt a Nagy Honvédő Háborúban. (Partytja bolsevikov v period velikoj otyecsesztvennoj vojny szovjetszkovo szozuja.) Fordította: Lovas Gy. 302 old. Szikra. Budapest, 1951.

POLITIKAI GAZDASÁGTAN Elmélet, leírás, történet, szervezet

Penjkov: A kiskereskedelmi boltok, árudák ügykezelése és számvitele. (Pervicsnij ucset v magazinye.) 140 old. Kereskedelmi Szakkönyv- és Lapkiadó Vállalat. Budapest, 1951.

Számvitel. 7. Mérlegképes könyvelői vizsgára előkészítő tanfolyam jegyzetei. 88 old. + mellékletek. Számviteli Képesítő Bizottság. Budapest, 1951.

Tervgazdálkodás

A Román Népköztársaság népgazdasági fejlesztésének 1951—55. évi öt éves tervéről. 43. old. Tervgazdasági Könyvkiadó. Budapest, 1951.

Levin—Liberman—Kotok—Güldmár: Műszaki normákészítés, munkaszervezés és tervezés a vaskohászatban. (Tehnyicseszkovo normirovanije organizacija i planirovanije truda v csernoj metallurgii.) Fordította: Ivok L. 437 old. Nehézipari Könyv- és Folyóiratkiadó. Budapest, 1951.

Lizlov: A műszaki normázás alapvető kérdései. (Osznovnye voproszi tehnyicseszkovo normirovanija.) Fordította: Simonyi D. 151 old. Nehézipari Könyv- és Folyóiratkiadó. Budapest, 1951.

Ütemutató a vállalatok tervezésére. Összeállította: Román Z. 99 old. Pénzügyminisztériumi Könyv- és Lapkiadó, Budapest, 1951. (Mérlegképes könyvelői vizsgára előkészítő tanfolyam jegyzetei.)

TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK STATISZTIKA

Népesség

Rédei J.: Magyarország népességének osztályszerkezete az 1949. évi népszámlálás alapján. 491—498. old. (Társadalmi Szemle, 1951/6.)

POLITIKAI IRODALOM

A Tito—Rankovics-klitk agressziós hídfővé alakítja át Jugoszláviát. 15—23. old. (Anyag- és adatszolgáltatás, 1951/5.)

* Ebben a rovatban a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtárába érkezett fontosabb munkák cimeit közöljük szakszerinti csoportosításban.

** Ebben a rovatban a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtárára által beszerzett legfrissebb folyóiratszámok jelentősebb cikkeit soroljuk fel szakszerinti csoportosításban. A külföldi cikkek cimeit magyar fordításban adjuk.

JOG

Beér—Szabó: A Magyar Népköztársaság alkotmányáról szóló jegyzetek. 2. kiadás. 184 old. Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó. Budapest, 1951.

Halász P. dr.: A szovjet állam és jog történetének alapkérdéseiről. 16 old. Fórum ny. Budapest, 1951.

Magyar devizajog. 218 old. Pénzügyminisztériumi Könyvkiadó. Budapest, 1951.

KÖZIGAZGATÁS

Az Állam és a Tanácsok költségvetésének összeállítása és végrehajtása. 156 old. + mellékletek. Pénzügyminisztériumi Könyv- és Folyóiratkiadó. Budapest, 1951.

TERMÉSZETTUDOMÁNYOK

Békésy—Freud—Marx—Nagy: Elméleti fizikai feladatok. 503 old. Tankönyvkiadó. Budapest, 1951.

ALKALMAZOTT TUDOMÁNYOK

MÉRNÜKI, MŰSZAKI IRODALOM

Fekete Z.: Erdőbecslestán. 618 old. + mellékletek. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1951.

EGYÉB

TÖRTÉNELEM, FÜLDRAJZ

Jakovlev: A föld élete. (Zsizenj zemlja.) Fordította: Nanási Gy. 229 old. Művelt Nep. Budapest, 1951.

Jefimov: Kína új kori és legújabb kori története. (Ocserki po novoj i novejszi isztoriji Kitajce.) Fordította: Kozma G. 430 old. Szikra. Budapest, 1951.

FOLYÓIRATSZEMLE **

Milajev, Z. R.: „Demokratikus” választások amerikai módon. 59—64. old. (Szovjetszkoje goszdarsztvo i pravo. 1951/3.)

Markov, M.: Az imperialisták csendesóceáni tervet. 13—19. old. (Anyag- és adatszolgáltatás, 1951/6.)

Ponomarjov, B.: A munkássztyalya a békeharccal csapattában. 1—15. old. (Anyag- és adatszolgáltatás, 1951/5.)

POLITIKAI GAZDASÁGTAN

Elmélet, leírás, történet, szervezet

A tudományos munka koordinálása a gazdasági élet területén. 106. old. (Voproszi ekonomiki. 1951/4.)

Az építkezési munkálatok tervezési és költségvetési problémái a Szovjetunióban. 51—55. old. (Goszpodarka planova. 1951/5.)

Dikasznij M.: A mai sztnesfém-piac néhány sajátossága. 25—32. old. (Szocialiszticeszkoje szelszkoje hozjajsztvo. 1951/1.)

Dudinszkij, I.—Sernjev, Je.: A kapitalista gazdaság konjunktúrája 1951 I. negyedében. 7—18. old. (Vnyesznyaja trgovija. 1951/6.)

Fagyeev, Je.—Muretova, K.: A népi demokratikus Románia gazdasági fejlődése. 1—7. old. (Vnyesznyaja trgovija. 1951/6.)

Fjodorov, I.: A Német Demokratikus Köztársaság békegazdaságának sikerei. 38—42. old. (Anyag- és adatszolgáltatás. 1951/5.)

Frumkin, A.: Az angol burzsoá közigazdászok, Anglia reakciós külkereskedelmi politikájának védelmezői. 34—43. old. (Vnyesnyaja torgovlja. 1951/5.)

Gauszkin, L.: A forgóeszközök forgási sebességének elemzési módszere. 499—504. old. (Számvitel. 1951/6.)

Kiricsenko, V. F.: Az európai népi demokratikus államok harca a gazdasági rendszerük ellen elkövetett büns merénylettekkel. 37—47. old. (Szojvetszkoje gosudarstvo i pravo. 1951/6.)

Kramszovszkij: A magyar népgazdaság fejlődése. 1—7. old. (Szocialiszticeszkoje szelszkoje hozajszvtvo. 1951/1.)

Kuzminov, I.: A Szovjetunió népgazdaságának szakadatlan fejlődése — a szocializmus törvénye. 17—38. old. (Voproszi ekonomiki. 1951/6.)

Liszovszkij, V.: A népi demokratikus országok külkereskedelmi törvényei. 38—43. old. (Vnyesnyaja torgovlja. 1951/6.)

Mordvinov, V.: Anglia gazdasági élete az ország militarizálásának feltételei között. 32—42. old. (Szocialiszticeszkoje szelszkoje hozajszvtvo. 1951/1.)

Nykolajev, I.—Viktorov, Sz.: Az USA külkereskedelmi expanzójának módszerei. 15—28. old. (Vnyesnyaja torgovlja. 1951/5.)

Varga E.: Nők a termelésben. 462—475. old. (Társadalmi Szemle. 1951/6.)

Zalutnai P.: Önfényképezés, mint a belső tartalékok feltárásának módszere. 13—17. old. (Bér és norma. 1951/6.)

Zaszjadko, A.: A ciklikussági grafikon bevezetése a Donyec-medence bányáiban. 51—58. old. (Planovoje hozajszvtvo. 1951/2.)

Zsogoljev, A.: A műhelyszámok mutatószámjai. 462—468. old. (Számvitel. 1951/6.)

Tervgazdálkodás

A háborútáni szétlání öt éves terv nagy eredményei 14—22. old. (Planovoje hozajszvtvo. 1951/2.)

Az Állami Gazdasági Tervbizottság jelentése a népgazdasági terv teljesítéséről 1951 I. negyedében. 9—11. old. (Gospodarka planova. 1951/5.)

Constantinescu, M.: Románia villamosítási terve. 6—10. old. (Novoje vremja. 1951/19.)

Nyikolszkij, A.: A Bolgár Népköztársaság sikeres gazdasági fejlődése 1950-ben. 7—14. old. (Szocialiszticeszkoje szelszkoje hozajszvtvo. 1951/1.)

Mihajlov, M.: Az ipari termelés önköltségének tervezése. 78—85. old. (Planovoje hozajszvtvo. 1951/2.)

Minc, H.: A lengyel népgazdaság 1951. évi feladatai. 30—38. old. (Anyag- és adatszolgáltatás. 1951/5.)

Mohácsi I.: Üzemi normalapok előkészítése. 6—8. old. (Bér és norma. 1951/7.)

Szandner F.: A normalapok jelentősége. 9—11. old. (Bér és norma. 1951/6.)

Szánó R.: A háborútáni öt éves terv végrehajtása és a kommunizmus építése a Szovjetunióban. 451—462. old. (Társadalmi Szemle. 1951/6.)

Szovjet jelentés az öt éves terv teljesítéséről. 4—9. old. (Gospodarka planova. 1951/5.)

Volodarszkij, L.: A szocialista ipar fejlődése a háborútáni öt éves tervben. 24—34. old. (Vesztnyik sztatizsytiki. 1951/3.)

Zverjev, A.: A békés gazdasági és kulturális építés költségvetése. 22—36. old. (Planovoje hozajszvtvo. 1951/2.)

Gazdaságpolitika

Lemin, I.: Anglia gazdasági élete a háborús gyújtogatók szolgálatában. 93—114. old. (Voproszi ekonomiki. 1951/5.)

Opackij, L.: A szovjet nép életszínvonalának emelkedése a háborútáni időszakban. 3—19. old. (Voproszi ekonomiki. 1951/4.)

Polszcikov, A.: Az amerikai munkásosztály elnyomorodásának megerősödése a kapitalizmus általános válsága idején. 56—70. old. (Voproszi ekonomiki. 1951/4.)

Üzemgazdaság, munkaverseny, munkaszervezés

Ciganov, V.: Hogyan érvényesül a kollektív szerződés a szovjet állami vállalatnál. 11—12. old. (Bér és norma. 1951/6.)

Fidelszki, R.: A gépipar önköltségei és a csökkentésük folytatott harc. 11—21. old. (Gospodarka planova. 1951/5.)

Mayer F.: A szocialista üzemvezetés. 281—290. old. (Bányászati lapok. 1951/6.)

Szabó L.: A munkafejvelem lazaságainak kihatásairól. 2—4. old. (Bér és norma. 1951/7.)

Pénzügy

A hitel szerepe a forgóeszközök forgási sebességének a meggyorsításában. 114—119. old. (Voproszi ekonomiki. 1951/5.)

Arakeljan, A.: Az önálló elszámolás és az állólapok jobb kihasználásáért vívott harc. 28—38. old. (Voproszi ekonomiki. 1951/5.)

A termelészövetkezetek jövedelemelosztásának új módjai. 5—7. old. (Termelészövetkezet. 1951/13.)

Csuvikov, V.: Számvitel az összevont kolhozokban. 55—57. old. (Kolhoznoje proizvodsztvo. 1951/11/9.)

Davidov, K.: A kolhoz bevételi-kiadási mérlege. 57—59. old. (Kolhoznoje proizvodsztvo. 1951/11/9.)

Ljapin, A.: A munkabér a szocializmusban. 23—29. old. (Anyag- és adatszolgáltatás. 1951/6.)

Sebanova, N.: A készpénz nélküli elszámítások szovjet rendszerének sajátosságai és előnyei. 33—45. old. (Voproszi ekonomiki. 1951/4.)

Szta, J.: A bérfejvelem megszilárdítása. 1—3. old. (Bér és norma. 1951/6.)

JOG

Boguszlavszki, M.:—Molodcov, Sz.—Jevgenyev, V. V.: A jövátételek nemzetközi-jogi szabályozása a II. Világháború után. 89—92. old. (Szojvetszkoje gosudarstvo i pravo. 1951/4.)

Kosjacsenko, G.: Az állami terv sérthetetlen törvény. 40—51. old. (Gospodarka planova. 1951/5.)

Kozsvennyikov, F. I.: A nemzetközi jog néhány kérdése I. V. Sztálin „A marxizmus és a nyelvtudomány kérdése” című munkájának fényében. 25—37. old. (Szojvetszkoje gosudarstvo i pravo. 1951/6.)

Zujev, V. I.: Az orosz jogelmélet elsőbbsége a szovjet elméletének megteremtésében és fejlesztésében. 24—38. old. (Szojvetszkoje gosudarstvo i pravo. 1951/3.)

TERMÉSZETTUDOMÁNYOK

Molero, F.: A napenergia az ember szolgálatában. 73—76. old. (Anyag- és adatszolgáltatás. 1951/5.)

ALKALMAZOTT TUDOMÁNYOK

MÉRNÖKI, MŰSZAKI IRODALOM

Lisztov, P.: A kommunizmus nagy építkezései és a mezőgazdaság villamosítása. 19—23. old. (Anyag- és adatszolgáltatás. 1951/6.)

Magyar Elektrotechnikai Egyesület Bányavillamosági Munkabizottságának jelentése a bányászat villamosításának fejlettségéről. 162—163. old. (Elektrotechnika. 1951/6.)

Rdso I.: Az aratás gépsítése. 322—329. old. (Természet és technika. 1951/6.)

Ritter E.: Az automatizálás jelentősége a gépiparban. 44—56. old. (Magyar technika. 1951/5.)

Vjatkin, A.: A szovjet gépjáratás — a szovjet népgazdaság technikai haladásának alapja. 36—51. old. (Planovoje hozajszvtvo. 1951/2.)

Zaveljev, G.: Gépjáratás a kapitalista országokban a háborútáni években. 18—27. old. (Vnyesnyaja torgovlja. 1951/6.)

MEZŐGAZDASÁG

Sztrucsajev, I.: *A szarvasmarhadólmány és az állattenyésztési termelés számbavétele az egyesített kolhozokban.* 56—57. old. (Kolhoznoje proizvodstvo. 1951/3.)

Vasziljova, Je.—Stilman, S.: *A kapitalista országok bába-piacá 1950-ben.* 14—25. old. (Szoocialiszticeszköje szelszökoje hozajszto. 1951/1.)

KERESKEDELEM, KÖZLEKEDÉS

Kozarev, K.: *Olaj- és olajtermék-piac.* 27—38. old. (Vnyesnyaja trgovija. 1951/6.)

EGYES IPARÁGAK, MESTERSÉGEK

Holló J. dr.: *A szovjet tudomány hatása a magyar életmezési iparok fejlődésére.* 97—105. old. (Életmezési ipar. 1951/4.)

Kacséra Gy. dr.: *Több figyelmet a higiéniének az életmezési iparban.* 129—130. old. (Életmezési ipar. 1951/5.)

Takácsi Nagy B.: *Az ötéves terv a legkorszerűbb technológiát biztosítja a vegyiparunknak.* 32—38. old. (Magyar technika. 1951/5.)

Vajk A.: *A bányászati tudományos kutatás időszere feladatai.* 60—63. old. (Magyar technika. 1951/5.)

Visnyovszky L.: *A bauxit, mint vasiparunk nyersanyaga.* 121—126. old. (Kohászati lapok. 1951/6.)

EGYÉB ALKALMAZOTT TUDOMÁNY

Csudakov, Je. A.: *A tudomány eredményeinek bevezetése a gyakorlatba.* 49—57. old. (Vesztnyik Akagyemii Nauk SzSzSzR. 1951/2.)

EGYÉB MŰVEK**TÖRTÉNELEM, FÜLDRAJZ**

Adamov, A.: *Mi az igazság az amerikai orosz felfedezések körül?* 363—373. old. (Természet és technika. 1951/6.)

**A STATISZTIKAI SZEMLE, STATISZTIKAI TÁJÉKOZTATÓ,
IPARSTATISZTIKAI ÉRTESEŐ
ÉS A STATISZTIKAI ÉRTESEŐ**

**kiadóhivatalának
új címe:**

II, KELETI KÁROLY-UTCA 5. I. 1. TELEFON: 350-126, 130-as mellék